

NAROCNINA: Cona A: mesečna 60.—, četrletna 180.—, polletna 360.—, celoletna 600.— lir. Cona B: 40.—, 120.—, 240.—, 400.— jugolir. FLRJ: 24.—, 70.—, 140.—, 280.— din. Tekoči račun za STO-ZVU na ime: «Založništvo Primorski dnevnik», Trst 11-5374; tekoči račun za Jugoslavijo na ime «Primorski dn.», upr., Ljublj. 6-90601-19.

LJUDSKI TEDNIK

TRST 17. septembra 1948

UREDNIŠTVO: Via Montecchi 6-II - 24. UPRAVA: Via Ruggero Manna štev. 29. TELEFONI: uredništvo 93808, uprava 27847. OGLASI pri upravi od 8.30-12.00 in od 15.00 do 18.00 ure. Rokopisi se ne vračajo. - Poština plačana v gotovini - Spedizione in abbonamento postale secondo gruppo.

NASLEDNIKI FRANCESCA GIUNTE NA DELU PROTI SLOVENSКИM ŠOLAM

Berite članek o napadila na slovensko šolstvo na 3 strani

Velika obletnica

V noči med 15. in 16. septembrom lanskega leta je stopila v veljavo mirovna pogodba z Italijo.

Velik del primorskega ljudstva in Istre, ki je na vratih nemirnega Balkana stoletja trpel pod vladajočimi silami, ki so hotele imeti na tem ozemlju čim večji vpliv, da bi imele močnejšo oporo za imperialistične vpade proti vzhodu, je zajelo nepopisno navdušenje: Slovenci in Hrvati v Primorju in Istri, ki jih je tuji imperializem zapisal narodnemu pogibanju, so vstopili: ta dan v svojo matično domovino.

Toda radost priključitve je zasenčevala misel, da so ostali onstran meja v državi, kjer ne vlada svoboda, naši bratje in sestre izpostavljeni na milost in nemilost šovinističnim tolpom, ki so Slovincem razbijali trgovine, plenili stanovanja, sezgali slovenske kajaje...

Drugič v kratkem razdobju je mali slovenski narod doživel, da so odsekali veje njegovega drevesa in čeprav se je zdaj v domovinski vojni strujen ter z nečloveškimi napori in žrtvami boril tudi za narodno združenje, tega ni v celoti dosegel. Kajti ravno zaradi neizmernega trpljenja v drugi svetovni vojni je Jugoslavija, samo da ohrani mir, pristala na nove žrtve.

Jugoslavija in Primorska ter Istra, ki sta ji priključeni, so se otresele imperialističnega jarma ter zdaj prekaljene v osvobodilni borbi obnavljajo svoje domove, grade svetišča kulture, šole, obnavljajo gospodarstvo. Ogromni so napori ljudstva, ki si gradi novo domovino, ogromen pa je tudi polet, kajti zavedajo se, da grade sebi svobodo in lepo življenje.

Za zeleno mizo začrtana meja med Jugoslavijo in Italijo ter Tržaškimi ozemljem pa je nenaravna, prolektična, gospodarsko nesmiselna ter politično nevarna, za tem mejami se obnavlja fašizem, ki pripravljaja pot imperializmu, da bi si zopet pridobil izgubljeno postojanko.

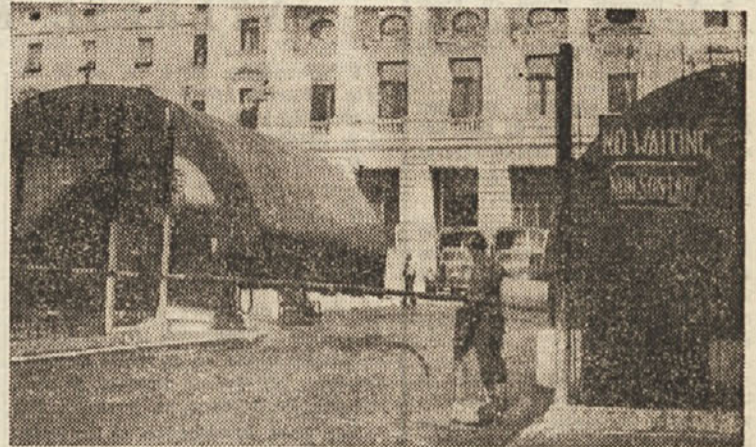
Toda primorsko ljudstvo je budno. Kakor je stalo stoletja na straži Balkana in se ni dalo pregaziti, tako bo zdaj kot nepremagljiva trdnjava utrjena v krvavih bojih, stala na braniku svobodnih, demokratičnih ljudstev.

15. septembra je poteklo eno leto, odkar je Tržaško ozemlje, ki je tedaj dobilo pravno veljavno potrdilo, imelo možnost zaživeti svoje lastno življenje. Eno leto od tega dogodka nam daje priliko, da ugotovimo pravič, ali je bila dana možnost izvedena ali ne, in drugič, če ni bila, zakaj ne in po čigavi zaslugi.

Za ugotovitev prvega vprašanja ni potrebno mnogo truda. Mirovna pogodba z Italijo predvideva za Tržaško ozemlje med drugim guvernerja, z njim vred demokratično izvoljeno tržaško vlado in odhod okupacijskih vojsk s celotnega področja Svobodnega tržaškega ozemlja.

Guvernerja ni; namesto njega sta dve ločeni vojaški upravi za ločeni področji. Demokratično izvoljene tržaške vlade ni. Namesto nje so samo v coni B svobodno in demokratično izvoljeni ljudski odbori, v angloameriški coni Trsta pa so nekakšni Sveti, fevdi od nikogar poklicani in samozvanih predstavnikov onih tržaških krogov, ki niso mirovne pogodbe nikoli priznali. Okupacijske vojske niso zapustile Tržaškega ozemlja in za Trst je še vedno značilna prisotnost angloameriških čet, množica napisov v angleščini in delovanje angloameriških vojaških sodišč.

Toda to so le nekatera izmed dej-

GOVORILI SO O SVOBODNEM TRŽASKEM OZEMLJU PA HODIMO PO TRŽASKIH ULICAH, DA, PO SREDISCU MESTA IN TI ZAPRE POT NAPIS V TUJEM JEZIKU KOT V KAKSNI KOLONIJI: NO ENTRY, NO WALTING IN PODOBNO, IN TO ZE TRI LETA! IN KLJUB TEMU, DA JE MIROVNA POGODBA ZE ENO LETO V VELJAVI!

LETO MIROVNE POGODBE

stev, ki jih lahko ugotavljamo po enem letu ustanovitve Svobodnega Tržaškega ozemlja. Imamo pa še celo vrsto drugih, nič manj važnih.

Po statutu za Svobodno tržaško ozemlje je določena enakopravnost slovenskega jezika z italijanskim.

Cetudi bi mogel kdo zastopati tezo, da statuta ni mogoče uveljaviti v celoti, bi poglavje, ki govori o enakopravnosti jezikov za količaja demokracijsko mislečo oblast niti za hip ne moglo predstavljati kamna spotike. Toda niti v tem primeru splošno demokratičnega značaja ni tako. Angloameriška okupacijska oblast, ki ji sekundirajo izključno italijanske upravne podustanove, načrtno negira najosnovnejše nacionalne pravice slovenskega prebivalstva, kar se kaže v izdajanju odredb in dokumentov v izključno italijanskem ali v najboljšem primeru dvojezičnem — italijanskem in angleškem jeziku in ista uprava celo dopuščaja najnižkotnejšo gonjo proti slovenskemu šolstvu in drugim nacionalnim in kulturnim pravicam.

Tudi to še ni vse. Določila mirovne pogodbe za Svobodno tržaško ozemlje ne dovoljujejo nobeni zapušniški upravi sklepanja kakih enostranskih pogodb, ki bi kompromitirale neodvisnost Tržaškega ozemlja, dopuščajo pa enakopravne gospodarske stike z vsemi državami, če so ti dokazano koristni za existenco Svobodnega tržaškega ozemlja. In v resnici? Angloameriška vojaška uprava je sklenila z italijansko vlado celo vrsto gospodarskih dogovorov, ki ne samo kompromitirajo neodvisnost Tržaškega ozemlja, marveč to ozemlje enostavno vključujejo v okvir italijanskega nacionalnega gospodarstva. To prinaša tržaškemu gospodarstvu razsule istočasno s propadanjem italijanskega gospodarstva samega, ki je žrtev marshallizacije Evrope. Istočasno pa je ista uprava preprečila gospodarske stike Tržaškega ozemlja z naravnim zaledjem, kar zopet po drugi strani ovira tržaškemu gospodarstvu naravni razvoj in naravno funkcijo.

Se več, angloameriško področje Svobodnega tržaškega ozemlja so enostavno samovoljno vključili v Marshallov načrt z direktnimi posledicami stalno naraščajoče brezposelnosti in padanja življenjskega nivoja ogromne večine prebivalstva.

S takim načrtnim sabotiranjem mirovne pogodbe so Angloamerikanci imeli svoj točno določen namen, ki je prišel do vidnega izražaja v znanem trostranskem predlogu 20. marca letos za revizijo mirovne pogodbe in priključitev Tržaškega ozemlja k Italiji.

Razumljivo, da je v zasledovanju tega cilja angloameriška vojaška uprava dopuščala boboten razrast revizionističnega delovanja vseh mogočih italijanskih nacionalnih šovinističnih strank, kar je predstavljalo

Nadaljevanje na 3. strani

„Pozivamo vsakega zavednega Slovence, ki mu je mar naš kulturni razvoj, da naj raje trikrat premisli, preden napravi kakršno koli gesto proti slogi v naši prosvetni organizaciji“

V nedeljo dopoldan ob 10. uri je bila v dvorani prosvetnega društva Skamperle konferenca Slovensko-hrvatske prosvetne zveze. Konference so prisostvovali tudi delegati iz koprškega okraja.

Predsednik SHPZ dr. Hlavaty je otvoril zborovanje, pozdravil navzoče delegate ter predal besedo tajniku tov. Pahorju Dragu, ki je imel referat o slovenskem prosvetnem delu v sedanjih političnih situaciji.

Tov. Pahor je med drugim dejal: «Od začetka nastale krize smo bili zaskrbljeni za našo slovensko kulturo. SHPZ je smatrala, da je nujno potrebno, da ostane naša kulturna zgradba neokrnjena ter je poslala vsem prosvetnim društvom okolišnic, kjer poziva vse društvene odbore in člane, naj ne vnašajo političnega spora v prosvetna društva, temveč naj še nadalje goje napredno slovensko kulturo. Članstvo se mora zavedati da nosi kolektivno odgovornost za razvoj napredne slovenske kulture na tržaških tleh.»

O stališču, ki ga je zavzela SHPZ, je obvestila tudi Centro di Cultura Popolare.

Kako nujno potrebno je, da ostane kulturno prosvetno delo enotno, nam kaže predvsem dejstvo, da so nasprotniki napredne slovenske kulture okoli «Demokracije» odkritosrčno izjavili: da nočejo zgraditi prosvetne in politične organizacije, ker je nastopila razdvojenost v komunističnih vrstah, ki so s svojim terorjem obvladale vso ožjo domovino in so imela vse javno življenje v zakupu.

Tov. Vladimir Bartol je na ustanovnem občnem zboru lanskega leta izjavil, da smo Slovenci in Hrvati na tem ozemlju kakor listje

na drevesu, listje na veji, pod katero je sosed postavil svoj plot. Po meri suhega para grafa ne pripada mo matičnemu deblu, toda vsi sokovi, od katerih živimo, prihajajo iz matičnega debla, iz matičnih korenin.

Ta naša kulturna skupnost z matičnim slovenskim ljudstvom je neizpodbitna vedno smo jo občutili in se zanjo borili. Na ustanovnem občnem zboru SHPZ lanskega leta smo v resoluciji izjavili: «Ker so kulturna središča vseh treh narodnosti, ki živijo na tem ozemlju, izven meja STO-ja, imajo naravne pravice do povezanosti z vsem kulturnim življenjem svojih matičnih narodnosti.»

Ta misel se je vlekla skozi vse naše kulturno delovanje, ker je bila povezana s kulturo v matični državi Jugoslavije nujna. Ali bi mi lahko pri nas govorili o razširjenju knjige in o čitanju, če bi knjig ne črpali iz Jugoslavije in se omejili le na te, ki tu pri nas izhajajo? Ali bi se kultura naših pevskih zborov lahko tako dvignila, če bi ne prevzemali pesmi, ki jih komponirajo skladatelji v Sloveniji, itd. itd.

Iz tega sledi, da je kulturna enotnost slovenskega naroda naravni zakon, brez katerega bi bili obsojeni na smrt. Zato pozivamo vsakega Slovence, ki mu je mar naš kulturni razvoj, da najraje trikrat premisli, preden napravi kakršno koli gesto proti naši slogi v naši prosvetni organizaciji, ki je prav zato, ker sloni na načelu slovenske kulturne skupnosti edina resnična predstavnik slovenske kulture.

Opravičilo za razdiralne poizkuse v prosvetni organizaciji je nekaka preroka napoved, da slovenska

kultura, ki se bo v bodoče razvijala v jedru slovenstva v svobodni domovini, ne bo več napredna.

Vse izjave prosvetnih delavcev v Sloveniji, predvsem pa njihovo delovanje, kažejo ravno nasprotno.

zgradbo snovno in organizativno nepoškodovano in da naše napore za kulturni dvig našega ljudstva še potenciramo.

Besna gonja proti slovenskemu šolstvu in pisarjenju «Demokracije»

SHPZ je trdna

Slovenski kulturniki se zavedajo, da je revolucionarna preobrazba slovenskega človeka prepolna ovir in težko, vendar pa je miselna prevzgoja ljudi nujno potrebna, da je možno privedi svojo državo do socializma. V tem smislu slovenski kulturniki tudi delajo, krepko se naslanjajo na Sovjetsko zvezo. Da niso to le gole besede, dokazuje vse slovensko in jugoslovansko življenje sploh.

Slovenski kulturni delavci bodisi, da vodimo posamezna prosvetna društva, posvetno zvezo ali druge prosvetne ustanove in organe, smo v tem trenutku dolžni zbrati vse svoje sile, vso svojo razsodnost, da ohranimo našo kulturno

o naših prosvetnih društvih, pričajo, da nas imajo za ošibele ter da računajo, da je prišel trenutek, ko nas lahko napadejo in razbijajo. Prepričani pa smo, da bo kljub nekaterim obžalovanjem vrednim pojavom zadnjih dni ki bi utegnili potrditi pravilnost računov naših nasprotnikov, končno le zmagala razsodnost, ljubezen do našega ljudstva in njegova kulturna in globoka zavest odgovornosti vseh nas za njeno usodo.

Ob koncu zborovanja je tov. tajnik poudaril, da bo SHPZ nadaljevala s pogramom, ki si ga je začrtala na ustanovnem občnem zboru. Delegati so podali sledečo izjavo:

V trenutku nevarnosti za enotnost slovanskega prebivalstva Tržaškega ozemlja, ki je nastala s sporom v tržaškem demokratičnem taboru, podaja prosvetni aktiv SHPZ sledečo izjavo:

1. SHPZ bo kot usmerjevalka prosvetne in kulturne dejavnosti slovanskega prebivalstva na Tržaškem ozemlju nadaljevala svojo dosedanjo pot, ki so si jo začrtala naša prosvetna društva takoj po osvoboditvi izpod fašizma in ki jo v mnogih izjavah in resolucijah pokazala S P Z in SHPZ.

2. Politični spor, ki nima primere v naši zgodovini, ne sme zavirati in rušiti prosvetnega in kulturnega udejstvovanja slovanskega ljudstva na Tržaškem ozemlju.

3. Ker naša kultura ni apolitična, mora biti trdno povezana z naprednim slovansko-italijanskim demokratičnim gibanjem. Našo ljudsko kulturo mora slejkoprej poživljati in voditi duh narodnoosvobodilne borbe in Osvobodilne fronte, osnovne politične organizacije slovenskega ljudstva na Tržaškem ozemlju.

4. Iz tega nujno izvira zahteva, da bodi slovanska kultura na tem ozemlju tesno povezana z napredno kulturo svojega naroda.

5. V tem času moramo še posebej pokazati na nevarnost, da bi utegnili bivši kolaboracionisti izkoristiti našo slabost ter se vriniti v prosvetna društva. Zato morajo biti vse demokratične sile budno na straži ter odbiti naskok imperializma in njegovih pomagačev.

V Trstu dne 12. septembra 1948

Po širokem svetu

KRONIKA

* LR Albanija je v zvezi z napadi grških monarhofašističnih letal na njeno ozemlje protestirala pri generalnemu sekretarju OZN Trigve Lieu.

* V. Popović, dosedanji jugoslovanski poslanik v Moskvi je bil imenovan za pomočnika ministra za zunanje zadeve FLRJ.

* Japonske oficirje pošilja ZDA na Južno Korejo da tam kot inštruktorji pod vodstvom ameriških oficirjev vojaško organizirajo in vežbajo južnokorejske čete.

* Bivši I. G. Farbeindustrie so Angloamerikanci reorganizirali tako, da so ji nadeli ameriško ime «Fandip», za člane glavnega odbora pa so postavili bivše direktorje nacističnih podjetij.

* Med Belgijo in Romunijo je bila podpisana pogodba o izmenjavi blaga v vrednosti 1 milijarde belgijskih frankov. Velika Britanija pa je poslala Turčiji za 10 milijonov funtov šterlingov vojaškega materiala.

* V Moskvi so svečano proslavili dan tankistov. Govoril je dvakratni heroj SZ maršal oklopnih čet Bogdanov.

* V Stokholmu so se sestali zunanji ministri Norveške, Švedske in Danske. Komentator Krasnjane zvezde pravi, da je to posvetovanje logično nadaljevanje majše konference, na kateri so privratarji pričeli govoriti o vojaškem sodelovanju med omenjenimi državami.

* Praška policija je izredno grobo nastopila proti jugoslovanskim študentom v Pragi, ker se niso hoteli pridružiti klevetanju svoje domovine. Medtem ko je praška policija naperila na študente orožje, so ti vzklikali Stalinu, Titu in Gottwaldu.

* V srednji Kitajski je narodno osvobodilna armada zavzela v drugi polovici avgusta pet pokrajinskih mest v Honanu, južnem Sen-siju in Hereju.

* Progresivna stranka Amerike je uradno začela volilno kampanjo z zborovanjem na «Yankee stadionu». Govoril je Wallace in po izjavah uradnih predstavnikov je bilo to zborovanje eno največjih političnih sestankov te vrste v ameriški zgodovini.

* Iz Sovjetske zveze se je vrnila v Romunijo skupina 1510 bivših romunskih vojnih ujetnikov.

* Prezidij velikega Sobranja je ob IV. obletnici osvoboditve Bolgarije objavil ukaz o amnestiji oseb, ki so bile obsojene zaradi manjših kaznivih dejanj.

* V Pragi se je zaključil III. kongres mednarodnega združenja demokratičnih pravnih, ki je po tekal ob prisotnosti delegatov iz 19 držav, med katerimi so bili tudi delegati iz Jugoslavije.

* Do manjše spremembe je prišlo v madžarski vladi, ko je podal ostavko minister narodne obrambe, ker so ga kritizirali zaradi izdaje neke knjige. Madžarski kardinal Mindszenty je izdal pastirsko pismo, ki predstavlja nesramen napad na ljudsko oblast in KP Madžarske.

* 19. septembra je potekel trimesečni rok, v katerem so se lahko češkoslovaški državljani, ki so bili ilegalno v tujini, vrnili domov brez kazenskih posledic.

* V London je prispel novi jugoslovanski veleposlanik Obrad Cicmil.

* Ves sovjetski tisk poroča, da je letos zetek v Ukrajini prekoračila najbolj optimistična pričakovanja.

* Glavni tajnik OZN je predlagal ustanovitev 1000 do 5000 močnejših vojsk, ki bi bila na razpolago OZN za vzdrževanje reda kjer koli na svetu. ZDA so ta predlog takoj podprle.

* Ameriški kapitalisti bodo lahko v okviru Marshallovega plana investirali v Evropi privatni kapital. Seveda bodo tudi dobički šli v njih privatne žepce.

* Grški zunanji minister Tsaldaris je bil žrtev avtomobilske nesreče na cesti Milan-Como v Italiji.

ITALIJO MAMIJO S TRSTOM da bi se polastili njenih lastnih kolonij

...SOVJETSKA ZVEZA PA ŠČITI INTERESE KOLONIALNIH NARODOV

V ponedeljek 13. t. m. se je začela v Parizu konferenca, na kateri razpravljajo o vprašanju italijanskih kolonij.

Ker bi po mirovni pogodbi, podpisani v Parizu 10. 2. 1947, morala biti usoda italijanskih kolonij odločena do 15. septembra 1948 in ker ničesar ne kaže, da se bo to zgodilo, je Sovjetska zveza smatrala za nujno, da skliče konferenco, ki naj stvar obravnava. Na povabilo sovjetske vlade so zapadne velesile pristale, čeprav so prvotno skušale odložiti konferenco na poznejši čas.

Tik pred konferenco je ameriški zunanji minister Marshall obvestil Sovjetsko zvezo, da ZDA menijo, da tudi ta nova konferenca ne bo imela uspeha, razen če ne bo Sovjetska zveza odstopila od svojega stališča in stavila nove predloge. Če pa teh ne bo, pravi nota, bo treba zadevo spraviti pred Tribunal Varnostnega sveta (beri: Pred angloameriški glasovalni aparat).

Tako ameriško stališče do vprašanja italijanskih kolonij že samo po sebi potrjuje, da imajo ZDA z italijanskimi kolonijami svoje račune v popolnem skladu z vsi ameriško ekspanzionistično politiko. Zahodne velesile bi namreč rade v določenem trenutku postavile Italijo pred izvršeno dejstvo razdelitve italijanskih kolonij med Anglijo, Francijo in ZDA ali pa zakrinkale to potezo pod pretvezo nekega nejasnega načrta o skupnem evropskem izkoriščanju vseh afriških kolonij. Ravno ob vprašanju italijanskih kolonij bo sedaj tudi oni del italijanske javnosti, ki slepo vzdržuje na svojem telesu De Gasperi-jev črni režim, imel lepo priliko spoznati dvorežnost ameriškega »prijateljstva«. Medtem ko ameriška diplomacija ne štedi z izrazi simpatij italijanskemu narodu, da ga tako s prevaro vpreže v voz svojega imperializma, da daje brco svojemu ljubljencu tam, kjer gre za njegove egoistične interese. Tako londonski list «Manchester Guardian», ki ima za italijanski novofašizem polno lepih besed, nato pa kar naenkrat v strahu, da ne bi izgubili njegovi gospodarji afriških kolonij, zatrjuje, da je Italija v svojem bistvu še vedno fašistična in predlaga zato razdelitev bivših italijanskih kolonij med razne anglosaške vazale, sultane, emirje in neguše.

Stališče Sovjetske zveze do tega vprašanja je temu popolnoma nasprotno. Sovjetska zveza dosledno nastopa kot zaščitnik težnj kolonialnih narodov, ki hočejo doseči osamosvojitve in neodvisnost. So-

vjetska zveza ne skriva svoje skrbi, da odtegne področja Libije, Eritrije in italijanske Somalije iz igre imperialističnih interesov. Sovjetska zveza je že od leta 1946 pokazala, da zaupa v demokratične sposobnosti italijanskega ljudstva in je zavzela stališče naklonjenosti do italijanskega mandata nad vsemi bivšimi italijanskimi kolonijami in v Afriki, ki naj bi se izvajal pod nadzorstvom organizacije Združenih narodov vse do tle, dokler bi to bilo potrebno. Podobno stališče kakor Sovjetska zveza so zavzele tudi vodilne države ljudske demokracije: Poljska, CSR in Jugoslavija, ki

so svoje stališče objavile 9. junija letos.

Naravno je italijanska vlada storila vse, da bi italijansko ljudstvo ne bilo obveščeno o stališču Sovjetske zveze in držav ljudske demokracije do vprašanja bivših italijanskih kolonij. De Gasperiju ni bilo do tega, da bi povedal italijanskemu narodu, kdo jemlje v zaščito resnične interese Italije in kdo so tisti, ki si prizadevajo to preprečiti. Namesto tega podpira italijanska vlada imperialistično igro, ki skuša premakniti pozornost italijanskega ljudstva na Trst. Za Sforzo in De Gasperija je bolj važno podpirati

težnje Velike Britanije in ZDA, ki hočejo v Trstu ustvariti svoje oporišče za rovarjenje proti deželam ljudske demokracije, kakor zavzeti se za rešitev vprašanja italijanskih kolonij, ki predstavljajo za Italijo vprašanje izredne politične, še bolj pa gospodarske važnosti.

Prva seja konference, na kateri zastopajo Sovjetsko zvezo Andrej Višinski, Veliko Britanijo Mac Neil, ZDA Lewis Douglas, Francijo pa minister Schuman, potekla v znamenju priprav in formalnih pretresanj. Ker se je ostavilo vprašanje, kako gledati na sedanjo konferenco, je Višinski izjavil, da se je ne more smatrati kot zasedanje sveta zunanjih ministrov ter je poudaril, da so ZDA in Velika Britanija kršile določbe mirovne pogodbe z Italijo, ki določa, da mora o usodi italijanskih kolonij odločiti svet zunanjih ministrov. Edini dosežen sklep je bil, da lahko vsaka delegacija poda svoje poročilo tisku. O nadaljevanju dela konference bomo poročali prihodnjič.

PONOVI SESTANKI V MOSKVI po velikih demokratičnih manifestacijah v Berlinu

Zapadnim velesilam, posebno Ameriki je mnogo na tem, da vzdržujejo v Evropi vojno psihozo, da se za dozdevno nevarnostjo vojne, katero naj bi pripravljala seveda Sovjetska zveza, oborožujejo in utrjujejo svoje evropske pozicije na osnovi Marshallovega plana.

V ta okvir moramo zajeti tudi dogodke v Berlinu, okrog katerih Angloamerikanci umetno ojačujejo hrup in katere krijajo tako, kakor je njim pogodu. Resnica o zadnjih demonstracijah v Berlinu pa je naslednja.

Koalicija socialno demokratske stranke in drugih buržuaznih strank je po daljših pripravah (gotovo ne brez vednosti Američanov) organizirala v zapadnih okupacijskih conah Berlina izgrede proti sovjetski vojaški upravi, ki so se jih udeležili predvsem člani «črne garde», preoblečeni policisti iz zahodnega dela mesta ter razni nacistični in pronacistični elementi. Vodilne osebnosti mestne uprave so obsule sovjetske oblasti, zlasti generala Kotikova, - najgršimi psovki ter pozivale na odkrito borbo proti Sovjetski zvezi. Nahujšana tolpa je vdrla v sovjetski del Berlina in s kamenjen napadla policiste, medtem ko je skupina nacistov, ki se je skrivala med razvalinami rajstaga, izstrelila več nabojev in hudo ranila več policistov. Pod vplivom izzivalnih govorov svojih pokroviteljev je nacistična tolpa snemala in trgala rdeče zastave in lepake enotne socialistične stranke ter zveze žrtve fašizma.

Polijski oddelki v sovjetskem delu mesta so poskušali za vsako ceno preprečiti incidente. Upora-

bili so orožje šele potem, ko jih je nacistična tolpa direktno napadla.

Značilno je, da je več sto policistov iz zahodnih delov Berlina pod poveljstvom nekega brižanskega polkovnika mirno «opazovalo» izgrede. (Spominjamo se na razmere v Trstu, ko ameriška civilna policija tudi ni trenila z očesom, ko so fašistične italijanske bande

POTS DAMMER PLATZ V BERLINU MED DEMONSTRACIJAMI.

napadale demokratično ljudstvo in njegove ustanove).

Da se demokratično berlinsko prebivalstvo čim uspešneje zaščiti pred delovanjem nacističnih strank, mestne uprave, ki je v ameriških rokah, in tolpa ter da laže kljubuje ameriški pronacistični politiki, se vse napredne stranke združujejo v enotno demokratično fronto Nemčije.

Toda Anglo-amerika i so se lahko kaj kmalu prepričali, da imajo v Nemčiji in Berlinu kaj slabe zaveznike, ki jih sovraži tudi ogromna večina samega nemškega ljudstva, ki se ima v prvi vrsti njim zahvaliti za tragedijo, ki jo je prestalo in ki jo doživlja. Ze v naslednjih dneh je prišlo do močnih demonstracij demokratičnih sil proti anglo-ameriško-francoski politiki ponovnega oživiljenja nacističnega duha. Ob «Dnevu žrtve nacizma» je v Berlinu demonstriralo več kot 40.000 Berlinčanov, ki so nosili rdeče zastave in katerih niso ustrovali provokacijski ukrepi zahodnih okupacijskih oblasti.

Na tem ogromnem zborovanju, ki so se ga udeležile tudi delegacije partizanov Sovjetske zveze, Jugoslavije, Francije, Grčije, Spanije. Nizozemske itd., je polkovnik Tulpanov, šef sovjetskega informacijskega urada v Berlinu, poudaril, da je sedaj v Berlinu zagrizena borba med naprednimi silami nemškega ljudstva in med nemško reakcijo, ki jo hujskajo anglo-ameriški agitatorji. «V tej borbi», je dejal, «gleda SZ s simpatijami na mlado nemško demokracijo in sovjetska armada bo ta-

ko, kakor je uničila oboroženo silo Hitlerja, uničila tudi imperialistično reakcijo. Govoril je tudi jugoslovanski predstavnik Marian Višinski, ki se je dotaknil borbe in žrtve narodov Jugoslavije v drugi svetovni vojni. Osvobodilna borba narodov Jugoslavije pod vodstvom KP in z maršalom Titom na čelu, je dejal, je dokaz neomajnosti Jugoslavije v boju proti fašizmu. Jugoslavija je kot neločljivi del protimperialistične fronte pod vodstvom Sovjetske zveze tudi danes, kakor med vojno, pripravljena zastaviti vse svoje sile v borbi proti oživiljanju fašizma, proti maščevalnim antisovjetskim idejam in hujskačem nove vojne.

Velike demonstracije so se nadaljevale tudi naslednjega dne v nezmanjšanem obsegu.

Dejstvo, da so zapadni imperia- listi doživeli v Berlinu polom s svojo vojnohujskaško politiko in da tudi med razgovori šefov zavezniških uprav v Berlinu niso uspeli uveljaviti svojih imperialističnih težnj, je prisililo Angleže, Amerikance in Francoze, da so spet začeli trkati na vrata v Moskvi, seveda tudi tokrat zasledujoč dvojno igro: obnoviti dolgoletna pogajanja, jih sproti sabotirati in tako pridobivati na času, ki naj bi omogočil takšen razrast nacistične propagande v Nemčiji in Berlinu, da bi čim prej dozorel čas za novo imperialistično avanturo. Zastopniki treh vlad zapadnih sil so spet v Moskvi in iščejo stikov s Stalinom. Našli so jih le z Molotovom, s katerim so se pogovarjali poldruge ure, nato pa so se kot po navadi sestali na britanskem veleposlanstvu.

WALLACE - črnici in ameriška demokracija

Wallace dobro pozna razne prijeme in fine ameriške demokracije, saj je tam doma in je takih fines in prijemov sam v obilni meri deležen. Najnovejša, ki jo je doživel, pa je ta: v svojem volivnem potovanju po Južni Ameriki ga je spremljal neki črnc. Ko sta hotela prenočiti v Louis Will-u v državi Kentucki, lastnik hotela ni hotel sprejeti črnca pod streho. Wallace je zato odgovoril vse naprej najete hotelske sobe in se bo ustavljal odslej le pri privatnikih, videti je da tu in tam še uspe kokčnemu ameriškemu privatniku zavarovati se za stenami svojega stanovanja pred vplivom ameriške demokracije, čeprav tvega pri tem prokletstvo in zasledovanje komisije za protiameriško delavnost.

Fašistična propaganda

Freden je Mussolini neslavno končal na Milanskem trgu Loreto, je izročil novinarju Karlu Silvestru spojo oporoko z naročilom, da je ne sme odpreti, preden ne pretečejo tri leta od njegove smrti.

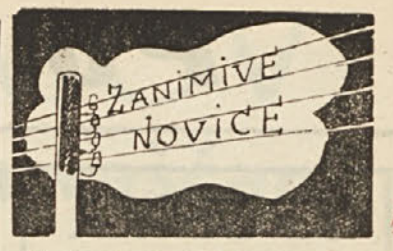
No sedaj so ta tri leta pretekla in Silvester se je spomnil na svoj dolg rajnemu gospodarju. Sklenil je objaviti oporoko.

Brez dvoma bo to zvezano z velikimi ceremonijami in podprto z nekaj milijoni za fašistično propagando, ki jih bo iz raznih fondov odinila italijanska vlada. Propaganda z oporoko bo gotovo učinkovita, saj Mussolini ni bil tako neumen, da bi naslednikom svoje politike v Italiji «lomil škatle».

Dobički - dobičku

Medtem ko mora plačevati ameriško ljudstvo za svoje osnovne potrebe najvišje cene kar jih pomni zgodovina ZDA, ko morajo v državi Mississippi nositi ljudje oblačila iz papirja, pa dobički velikih ameriških družb stalno naraščajo. Reuter poroča, da je imela družba za proizvodnjo avtomobilskih pnevmatik v prvem letošnjem poletju 40 milijonov 192 tisoč dolarjev čistega dobička, medtem ko je dividenda znašala 16, 16 dolarjev. Lani je ta družba zaslužila 11.601.000 dolarjev, dividenda pa je znašala 4,90 dolarjev. Družba «Celan Corporation» je zaslužila v istem času 20.769.000 dolarjev in izplačala svojim dnevničarjem dividendo 3,49 dolarjev. Ta družba je lani zaslužila 16.033.000 dolarjev, dividenda pa je znašala 1,72 dolarjev.

ZDA in razseljene osebe

Banli

Kongres ZDA je sprejel osnutek zakona o priselitvi v deželo tako imenovanih «razseljenih oseb» iz Evrope. S tem aktom je Kongres šankcioniral, da pride v dve letih v ZDA nad 200.000 ljudi, ki so se znašli po končani vojni v angleški, ameriški in francoski okupacijski coni Nemčije in Avstrije. Večina teh ljudi je iz dežel vzhodne Evrope.

Izredna «usmiljenost», ki jo je pokazala ameriška zakonodaja do teh ljudi, vzbuja začudenje. Kakor vemo, je bilo v zadnjih treh desetletjih priseljevanje tujcev v ZDA skrajno omejeno. Emigracijska zakonika iz leta 1917 in 1924 sta določala stroge kvote za priseljevanje

tujcev. Leta 1933 je znašalo število tujcev, ki so jim dovolili priselitve v deželo 23.000, medtem ko so sprejele ZDA 1914 leta 1.200.000 priseljencev.

Človek bi mislil, da bi moral zelo nestabilni gospodarski položaj ZDA, ki stoji pred novo gospodarsko krizo, še bolj omejiti priseljevanje tujcev. Toda člani ameriškega Kongresa so se menda ravnali po drugačnih motivacijah. Te motivacije niso več uganka, če upoštevamo, da je med razseljenimi osebami, ki so jih zdaj polna taborišča zapadne Nemčije in Avstrije, mnogo izdajalcev lastne domovine, takih, ki so za vedno oskrunili svoje ime s sodelovanjem z nemškimi okupatorjem

Med proučevanjem zakonskega osnutka v Kongresu je predstavnik zbornice Cox, govorec proti priselitvi «razseljenih oseb», imenoval te ljudi «atolpa nezaposlenih in navlaka Evrope». Prav tako zgovorno se je izrazil demokrat Gauset, ki je označil «razseljene osebe» kot «navlakov». Osnutek zakona so zagovarjali Feloks, Macdonald in drugi člani Kongresa, ki so izjavili, da se velikanska večina teh ljudi «boji komunistov». «Upoštevajoč protikomunistično nazorje...» je povzel predsednik tako imenovanega «Nacionalnega komiteja» za kampanjo v prid tega zakona Armstrong, — bodo «razseljene osebe» dragocena pridobitev za sleherni dežel.

drugi člani Kongresa. V zvezi s tem daje zakon prednost poljedelskim delavcem. To dejstvo si moramo pojasniti tako, da bogatim farmarjem primanjkuje cenene delovne sile.

Za Ameriko, kjer milijoni ljudi ne morejo dobiti dela, je to na prvi pogled čuden pojav, toda razumeli ga bomo, če upoštevamo, da tudi v svojih zahtevah najskromnejši Američani ne morejo vzdržati suženjskih pogojev dela, ki vladajo na farmah.

Novim priseljencem se torej ne obeta zavidanja vredna usoda. Vse mu svetu je znano, v kakšnem položaju delajo črni sužnji na plantažah v južnih državah. Lastniki plantaž pozdravljajo novi zakon ker jim bo dal na tisoče belih sužnjeu.

VOJNA V INDIJI

Jinnahova smrt 11. t. m. je vzbudila splošno žalovanje v vsej Indiji. Izguba ustvaritelja Pakistana more po mnenju politikov imeti precejšnje posledice za stranko muslimanov, ki je zelo fanatična in nacionalistična in ki ji bo v bližnji bodočnosti manjkala uravnotežena in umerjena osebnost.

Toda Indija je obrnila nase pozornost vsega sveta s še težjimi dogodki.

Dne 13. t. m. so ydrle hindustanske čete v Hyderabad, v glavno mesto istoimenske dežele, da bi mesto vzpostavile red in varnost, ki jo ogražajo neurejene oborojene čete («razakars») muslimanov in škodo indijskega prebivalstva in ker je hyderabadski Nizam, ki je najbogatejši vladar na svetu, odklonil vstop v indijski zvego in proglasil neodvisnost.

Ameriški reakcionarji so si že pridobili neko tako «dragoceno pridobitev» v obliki celega šopa izdajalcev, ki so se zdaj naselili v Washingtonu pod firmo «Agrarne zveze dežel vzhodne Evrope». Njihova imena so že zdaj znana vsemu svetu. To so Stanislaw Mikolajczyk iz Poljske, Ferec Nagy iz Madžarske, dr. Gemetto iz Bolgarije, Gavrilovič in Maček iz Jugoslavije, Niculesco-Buzesi iz Rumunije in drugi.

«Pravi cilj te Zveze in njenih voditeljev», je rekel predstavnik ameeriškega Vseslovanskega kongresa, «je v tem, da se pripravi nasilno strmoglavljenje sedanjih vlad v deželah vzhodne Evrope». Doslej so bili vsi tako imenovani «kmečki voditelji» na položaju generalov brez vojske. Nova «dragocena pridobitev» ameriškega Kongresa, daje na rapolago vojsko plačancev anglo-ameriške reakcije.

PREDSIEDNIK VLADE QUEILLE.

Šumanova vlada ni dolgo živela. Po treh dneh je podala ostavko in francoski politični akrobati so morali ponoviti trinajstični vojni svoj nastop pred domačo in mednarodno publiko. Sestavo vlade so poverili radikal-socialistu Queilleju, kar predstavlja akrobatski skok na desno, to se pravi še en skok bolj k fašistični diktaturi, ki bo sedila prej ali slej v Franciji, če ji bodo še dolgo diktirali notranjo in zunanjo politiko iz Bele hiše.

Kaj to pomeni? To pomeni, da bo šlo politično življenje Francije po starem tiru, po katerem so začeli voziti razni Reynaudi, Schumani in podobni, le da se je menjal kurjač na stroju, ki ga opravljal Wall-Street-ska reakcija. Z največjo upravičenostjo je zato komunistični poslanec Duclos zabrusil novemu kurjaču imperialistične lokomotive Queilliju v obraz: Vi hočete egoljufati delavski razred za predstavništvo v parlamentu in odpreti vrata Zbornice in Sveta francoski populistični skupini De Gaulla. Vam so poverili sestavo vlade, ki naj temu diktatorju pripravi pot.

Indijske čete so ydrle v Hyderabad s treh strani: s severa, z zahoda in jugovzhoda. Po budem topniškem ognju so čete zasedle Bommakal. Na fronti Solapur so prednje čete zavzele Naldrug, 80 km od meje in važno cestno in železniško križišče.

Gen. Rajendra Sinj, poveljnik na južnem sektorju, je proglasil hyderabadskim četam, da jih niso k vdoru vodili nikakoli imperialistični nameni, temveč le skrb, da vzpostavijo mir in slogo.

V Pakistanu so sprejeli vest o dvojnem vpadu v muslimanski sultanat z velikim ogorčenjem. Pozvali so vse muslimane, naj odgovore s silo. Omenjajo, da se je Hyderabadu upri tudi Kašmir. Ti dve državi sta nekaj posebnega: prva, ki ima večino muslimanov, ima idijskega poglavarja, druga, ki šteje večino Indijcev, ima muslimanskega poglavarja.

Zadnje vesti govore o akciji Nizama iz Hyderabadu pri OZN, medtem ko se na bojnem polju ustvarila četverkotna obramba okrog glavnega mesta Hyderabadu in Secunderabada.

Prezreti tudi ne smemo gospodarske strani tega zakona. V kampanji za priselitve «razseljenih oseb» v ZDA so zlasti aktivno sodelovali predstavniki farmarskih držav. Letos v januarju je senator Macaran (država Nevada) zahteval, naj bi v število priseljencev sprejeli predvsem nekvalificirano delovno silo. Podprli so ga tudi

Kdo je Queille? Poleg tega da je radikal-socialist, je tudi intimen prijatelj francoskega diktatorja De Gaulla, s katerim je sodeloval v Londonu.

In Queille je v resnici sestavil tako vlado, saj so v njej vsi, ki v potu svojega obraza že tri leta pripravljajo prestol De Gaulla: René Majer, Pal Reynaude, Moch, Schuman, Ramadier itd. Tudi v razdelitvi podtajniških mest je šel Queille močno na desno. Na zunaj je novi vladi silcer še uspelo obdržati znamko tretje sile, v resnici pa, kakor piše tudi, «Franc Tierours», četrti republika nima več sovražnikov na desni, kar pomeni, da so z njo nad vse zadovoljni tudi skrajni desničarji - degolovci.

Teoretično tako ni več ovir za javen nastop De Gaulla, praktično pa je stvar drugačna. «L'Humanité» jo pojasnjuje: Kmalu bo bila ura drugačne odločitve - francoske odločitve, kajti ljudske množice so na poti in nihče več jih ne bo mogel ustaviti.

NOTA VLADE FLRJ ATENSKI VLADI

Na grško-jugoslovanski meji je prišlo v zadnjih mesecih do več incidentov, ki so jih povzročili pripadniki monarhofašističnih obmejnih enot in monarho-fašistično letalstvo. Z namernim izzivanjem incidentov tako na jugoslovanski kakor na bolgarski in albanski meji hoče atenska vlada obdolžiti sosednje demokratične države vmešavanja v grško državljansko vojno, oziroma obtožiti jih materialnega podpiranja borbe grških partizanov in tako izzvati vmešavanje ameriških imperialistov v ta del Balkana v okviru nekakih mednarodnih komisij.

Ta igra grških monarhofašistov, ki jo seveda režirajo ameriški vojaški odposlanci pri štabu monarhofašistične vojske, nima zaželenih uspehov, ker demokratične države Balkana na provokacije ne nasedajo, pač pa stalno razkrinkujejo politiko ameriškega imperializma na Balkanu.

Eden izmed zadnjih večjih incidentov se je zgodil med 6. in 7. septembrom na jugoslovanskogrški meji. Ministrstvo za zunanje zadeve FLRJ je v zvezi s tem inciden-

tom izročilo atenski vladi noto, v kateri pojasnjuje, kako je prišlo do incidenta in zavrača neresnično prikazovanje stvari s strani atenske vlade.

Kakor opisuje jugoslovanska nota, je prešla večja skupina monarhofašistov na jugoslovansko stran na pogorju Kajmakčalana. Na poziv jugoslovanskih obmejnih organov so se ti umaknili, čeprav so si pripravljali na jugoslovanski stran okope. Le nekaj časa na to pa je neki drugi oddelek monarhofašistov pričel streljati na oddelek jugoslovanskih vojakov. V spopadu, ki je nastal, so bili napadalci pregnani. Ko je jugoslovanska skupina nadaljevala pot, je zaradi megle prekoračila grško mejo. V istem hipu so brez vsakega predhodnega opozorila odprli monarhofašisti nanjo ogenj in na grškem ozemlju je ostalo nekaj mrtvih, ranjenih in po grešanih jugoslovanskih vojakov.

Vlada FLRJ Jugoslavije protestira proti temu zločinskemu napadu in opozarja na popolnoma drugačno ravnanje jugoslovanskih organov. Jugoslovanska nota nato našteva še celo vrsto incidentov in pravi, da je

bilo samo v letu 1948 nad 130 podobnih vojaških izzivanj grških obojeh sil nasproti FLRJ. Vlada FLRJ ugotavlja, da je že dvakrat obvestila o teh primerih Varnostni svet in da vrsta nepretrganih incidentov in vedno pogostejših vojaških izzivanj neizpodbitno dokazuje, da ti incidenti in izzivanja niso slučajni ampak v naprej premišljeni in organizirani. Sovražno in nepađalno ravnanje grške vojske proti jugoslovanskim vojakom, ki so slučajno zašli kakor tudi vsi drugi primeri podobnega značaja, dokazujejo nemiroljubni značaj politike grške vlade, katere namen je stalno ogrožanje miru v tem delu Evrope.

Po zadnjih vesteh so grške partizanske sile nrele na večini front v ofenzivo. Tako je še enkrat na laž postavljeno bahanje grškega monarhofašističnega štaba, da je v zadnji ofenzivi iztrebilo partizansko gibanje. 14. t. m. je pristalo na jugoslovanskem teritoriju grško potniško letalo. Letalo je prisililo k pristanku 6 potnikov, ki so se na ta način odločili rešiti se pred monarhofašističnim terorjem.

AKRON (New York), 17. Neki Herbert Parkin, katerega je zadel v Argonih leta 1918 drobec granate v oko, in je potem oslepel, je ponudil nekemu Victorju Saint Cyr, očetu sedmih otrok deset tisoč dolarjev za eno izmed njegovih oči. Zadnji je bil pripravljen, da izpolni to malo čudno pogodbo, ki bi mu toliko «nesla», da bi si lahko kupil majhno farmo Pogodba bo stopila v veljavo, ko bo Zveza vojskiin povratnikov zajamčila Parkinu, da mu operacija lahko omogoči vid.

PARIZ, 6. Iz nekega avtomobila na trgu Pigalle je bil ukraden usnjen kovčeg v katerem pa je bil tri metre dolg živ udav. Udav je veljal približno 40.000 frankov,

Montreal, 17. 9. Neka kanadska družba za izdelavo raket namerna v zgraditi v desetih letih raketo, ki naj bi s pomočjo atomske energije dosegla luno. Inž. Evan Fox je razstavil v miniaturi model tak rakete, ki bo v resnici dolga okrog 60 m in spodaj široka 15 m. Znanstvenik James Van Allen pa pravi, da se resno bavijo z možnostjo izdelave raketnega telesa, ki bo zmoglo premagati lastno težno silo in potem s posebnimi močmi doseči višino 960 km. v kateri bo lahko kot nov planet krožilo okrog zemlje.

New Jersey, 17. 9. V nekem državnem zaporu je v 89. letu umrl Archis Herron. Sodnik Bergen ga je leta 1908 obsodil na smrt. Zaradi številnih prizivov se je sodba zavlekla do leta 1923, v katerem je sodnik, ki je sodbo izrekel, umrl. Ker je v zakonih države New Jersey zapisano, da more datum obsodbe določiti le sodnik, ki je sodbo izrekel, sodne oblasti niso mogle izvršiti obsodbe in Herron je ostal gost zaporov 40 let brez določenega juridičnega statusa.

Hong Kong, 17. 9. Pri železniški nesreči severno od Hong Konga je našlo smrt 80 kitajskih potnikov, 205 pa jih je bilo ranjenih. Vzrok nesreče pripisujejo slabemu stanju železniških prog, ki teko preko zamočvirjenih rivežih polj.

Manila, 17. 9. Približno 3000 prebivalcev na otoku Camuguin na katerem je pričel delovati vulkan Mindanao čaka nestrpno prihod ladij, ki jih bo prepeljala na varno. 18 ladij je namenjeno na otok Camuguin, ki je ed en izmed najmanjših filipinskih otokov. Prebivalstvo na njem bo vsak hip zajela panika.

Vulkan na tem otoku je bil ugasel že od leta 7871 naprej. Prejšnjo sredo pa so se z njega nenadoma dvignili visoki stebri dima. lava pa se je razlila po njegovih pobočjih. Na otoku so od potresov nastale številne razpoke. Otočani so zbežali na morskobalo, kjer noč in dan čakajo na ladje. Nobenih vesti ni še bilo tudi kaj žrtev, cemente fuori dalla sala o addi-

Leto mirovne pogodbe

(Nadaljevanje s 1. strani)

lo direktno pobudo za oživljanje vsen najglobljih protidemokratičnih tendenc v vodilnih glavah italijanskega šovinizma, ki so vse do poraza fašizma imele v njem glavno besedo.

Tako stanje stvari je zahtevalo od lokalnih in svetovnih demokratičnih sil najširše mobilizacije v obrambo mirovne pogodbe, v obrambo miru. Tržaške demokratične in antifašistične sile so vzdrževale vsa leta najtežjo borbo proti razbijaškimi protimirovnim tendencam in nudile tako demokratičnemu taboru in posebno Sovjetski zvezi in Jugoslaviji silno oporo, da sta na mednarodnih forumih mogli s prepričevalnimi argumenti braniti stvar svetovnega miru v tem delu Evrope in interese ogromne večine Tržaškega prebivalstva.

Prihodnji teden bo v Parizu zasedanje Organizacije združenih narodov. Na dnevnem redu je tudi razpravljanje o imenovanju guvernerja na Tržaškem ozemlju. Od rešitve tega vprašanja je odyisno uveljavljanje statuta, ki podaja s svojo demokratično vsebino osnovo za rešitev življenjskih vprašanj Svobodnega tržaškega ozemlja. Stvarnost sedanje borbe v svetu nam ne dopušča prevelikega optimizma, kajti ameriški imperialisti branijo s krepplji svoje pozicije. Toda nemški problem nas po drugi strani uči, da je demokratični protimperialistični tabor močnejši kot kdaj koli prej in da v borbi dveh svetov danes ni več ne mesta ne časa za popuščanje imperialistični agresivnosti.

Na tržaških demokratičnih silah je, da gredo kot doslej tudi v to fazo borbe za mir, prežete z borbennim duhom. Ne sme biti dogodka, ki bi tržaškimi demokratičnimi silam zameglil glavno smer borbe,

KRONIKA

* Preteklo nedeljo so imeli slovenski oziroma jugoslovanski pripadniki lokalne reakcionarne koalicije neke vrste zabavo na Opčinah v režiji tako imenovane «Slovenske demokratske zveze» oziroma civilne policije, kajti ne da se ugotoviti katerih je bilo več na straži. Prav nasproti prostoru, kjer so nemški okupatorji pobili 70 tržaških antifašistov, so igrali srečolov za prašiča, govoril pa jim je advokat Agneletto, medtem ko se je njegov sin vozil na policijskem jeepu. Svojim najzvestejšim t. j. belogardistom, četnikom, ustašem in še kakšnemu slepemu mavihancu so natikali v kumbnice slovenske zastavice, katere pa so si posebno prvi in zadnji pogumno strgali čim so zapustili zabavni prostor in jo z v tla uprtimi očmi mahnil proti domu. Ni znano kdo je dobil prašiča, verjetno pa je ostal kar v «Slovenski demokratski zvezi».

* V bližini Buj v coni B so doslej še neznani zločinci ubili dva borca Jugoslovanske armade in odločna antifašista, ko sta se vračala z neke ljudske veselice. Reakcionarnim italijanskim listom in seveda tudi glasilu Vidalijeve frakcije je gnusen zločin prišel kot najet za njih klevetniško gonjo proti ljudski oblasti v coni B.

* «Teden solidarnosti s španskim in grškim ljudstvom» je zaključen. Tržaško demokratično gibanje je potrdilo svoje simpatije do junaške antifašistične borbe v Španiji in Grčiji. Manifestacija mednarodne solidarnosti je zaključil pevski nastop slovenskih in italijanskih pevskih zborov.

* Pretekli teden so tržaški antifašisti praznovali dve žalostni obletnici: smrt male Vrabec Milke in smrt delavca Castagne. Oba so zavratno umorili fašisti.

* Vidalijeva frakcija v partijski zvezi Tržaškega ozemlja ni mogla prenašati, da se večina tržaških partizanov ni pustila zapejlati, zato so se frakcionisti na skrivaj zbrali in si med seboj razdelili častna mesta v novem «Izvršnem komiteju».

* Slepjarja Nidolija, ki je, kakor smo že poročali, prodajal na kilogra me potopljene ladje tržaških zalivov, so končno obsodili na 3 leta, čeprav je javni tožilec zahteval zanj 9 let zapora. Tri njegove prijatelje so oprostili, Fornazariju pa debelili 1 leto počitva za zidovi.

* V Padovi je italijansko sodišče obsodilo Tržičana D.C., ker je leta 1943 dezertiral iz italijanske fašistične vojske v partizane. Ali si predstavljate, kakšno stopnjo demokratičnosti so v Italiji že dosegli?

* Kdor želi potovati v Jugoslavijo, naj si dobro prečita navodila za vlaganje prošnje, ki jih je objavil Primorski dnevnik 15. septembra.

* Tržaški delavci, ki jim Vidali toliko trobi o terorju v Istri, so se udeležili udarniškega dela v Bujah pri gradnji novega združnega doma. Tržaškim delavcem so domačini postregli z vinom in jedajo, terorja pa za čudo ni hotelo biti.

* 15. september so izbrabili za cirkuško prireditev tržaški madrepatrialni krogi, ki so jo popihali v Rim točiti krokodrilove solze. «Voce libera» je ob tej priliki izšla v žalovalni obliki. Glavni govornik romarjev v Rimu je bil Vidali, ki je zastopnikom rimskega tiska pojasnil, da bo mir zanje nastopil šele takrat, ko bo Trst spet priključen k Italiji. Jutri 15. septembra je bil klaverno ih deževno najbrž v znak solidarnosti s šovinističnim pozivom k izobesitvi italijanskih za stav s črnim trakom, katerih v mestu skoraj ni bilo opaziti. Jih bo že minilo, pravijo pametni ljudje.

* Včeraj so uradno odprli veseljeje v Trstu. Podrobneje bomo o tem dogodoku poročali v prihodnji številki.

Trst v Marshallovem planu

Strahovit porast cen najnujnejšim življenjskim potrebščinam

Naše tržaško prebivalstvo, ki si s svojim delom služi kruh, mora vsak dan skrbno preračunati vse izdatke za hrano, obleko, stanovanje itd; saj bi brez pametnega in varčnega računanja v svojem skromnem gospodarstvu prišlo večkrat v še večje težave kot jih ima že sedaj!

Vendar mu pa vse njegovo še tako skrbno gospodarjenje ne pomaga premagati težkih problemov življenja, posebno če je delavec družinski oče, ki ima skrbeti za veččlansko družino.

Take skrbi — nam Tržičanom tako dobro znane — more v še večji meri neštivilne brezposelne, ki dan za dajem z majhnim upanjem čakajo na milost, da jim podjetje da zaposlitev, z majhnim upanjem — kajti podjetja ne nameščajo novih sil, temveč vedno znova odpuščajo delavce, kakor je to storila ladjedelnica Martinuzzi, ki je v petek odpustila 22 delavcev.

In če pogledamo delovanje naših pristaniških obratov, ki bi morali biti središče našega gospodarskega življenja, vidimo, da končujejo ladjedelnice s popraviljem in izdelovanjem ladij, da pa novih naročil ne prejemaajo.

Zdaj pa, ko prejemamo Tržičani spodboro po Marshallovem načrtu — in od te podpore je življenje tržaških prebivalcev iz dneva v dan težje.

Izkoriščajte do vztrajnosti tržaško industrijo, modernizirajte industrijske objekte, da bodo izdelovali maksimum, ustanovite nove tvornice, ki bodo naravnost s svojimi izdelki oskrbovale okupacijsko oblast, ki naj plača to v dolarjih, ne pa da gradi Trst ladje le za Italijo, a Italija prejema naročila držav, ki plačujejo dela za dragocenejšo valuto kot je lira. To bo stvarna pomoč, iz katere bo zrastle življenje tržaškega delavstva in nameščenca.

Tako pa imamo v Trstu spo načrtu namesto dela in izboljšanja življenjskega standarda odpuštilve in naraščanje cen najosnovnejšim življenjskim potrebščinam.

S 1 oktobrom bo narasla cena kruhu na 82 lir za kg, testenin na 100 lir, moki na 83, masti na 420, 1 kg evapriranega mleka pa bo stal 210 lir. Čudno je, da so se povzdale cene moki, kruhu in testenini, ko je bilo vendar govora, da je letošnja letina

boljša od lanske.

Poleg cen živiliških potrebščin se bodo zvišale tudi cene plinu za 3,50% lire na vsak kub.m. in elektriki za 2 lire na kilovat.

Tudi cene tramvajski vožnji bodo narasle na 15 lir, v nedeljah in praznikih ter po 10 uri zvečer celo na 20 lir.

Če pregledamo povprečne mesečne pridelke delavca ali nameščenca in dosedanje izdatke, vidimo, da kakor smo prej trdili, se je z najskrbnejšim gospodarstvom še nekako izhajalo S sedanjim povišanjem pa stoji posamezniki, predvsem pa družinski očetje pred novim težkim problemom. Srednje velika družina bo porabila zdaj po zvišanju cen vsaj 1000 lir mesečno več za kruh, 600 lir za maslo, 300 lir za testenine itd. S kakšnim veseljem in elanom bo delavec delal v takih prilikah, nam je lahko jasno.

Delavci, ne vsi — izvzeti so delavci stari nad 55 let in sezonski delavci, bodo prejimali mesečno 520 lir doklade kot dodatek za kruh. Ta doklada je smešno majhna v primeri s povišanjem cen. O kakšnem povišanju rednih prijemkov, ki bi morali nujno biti v zvezi z novimi cenami, pa ni vojaška uprava ničesar izjavila.

Tako se je tudi tisti del tržaškega prebivalstva, ki je naivno upal, da se bo po priključitvi v Marshallov načrt Trst gospodarsko dvignil, ostal popolnoma razočaran. Postalo je jasno vsem, da je Marshallov načrt postavljen zato, da na račun delavskih razredov rešuje Ameriko iz povojne krize.

Toda posledice uvajanja tega načrta se kažejo že v velikem delu Evrope, Neprestane vladne krize v Franciji, vsakodnevnne stavke in gospodarske

krize v Italiji dokazujejo, da se delavstvo vsega sveta ne bo pustilo izkoriščati od imperialistov s pomočjo raznih načrtov in podpor.

Tudi tržaško delavstvo je po znaku tem zgovornimi uveljavljanja Marshallova načrta — povišanju cen živlom, po katerem napovedujejo še nove poviške — poostriilo borbo proti bedi, ki je posledica tega načrta. Takoj po objavi novih cen je imel izvršilni odbor Enotnih sindikatov sejo, na kateri je sklenil, da bo mobiliziral ves delavski razred in vso demokratično javnost za borbo proti novemu izkoriščanju.

Izvršilni odbor Enotnih sindikatov poziva vse demokratično ljudstvo Trsta, da se združi v borbi za kruh in delo. Trstu mora biti dana možnost, da se gospodarsko samostojno razvija ne pa spomoča v obliki Marshallova načrta, ki predstavlja za delovno ljudstvo samo krize.

NASLEDNIKI FRANCESCA GIUNTE NA DELU PROTI SLOVENSKIM ŠOLAM

V tržaškem časopisju je sprožila reakcija proti slovenskemu šolstvu na našem ozemlju tako gonjo, kakor je še ni v nobenem primeru doslej. Videti je, da reakcija misli, da je prišel tisti trenutek, ko je v naprednem taboru prišlo do razdora in da je zdaj njen čas, da vzbudi prav v vseh raso mržnjo in na fašistični način uniči vse pridobitve Slovencev v borbi za enakopravnost slovensčine na Tržaškem ozemlju.

Prav vsi šovinistični časopisi, ki izhajajo na našem ozemlju od Giornale di Trieste, Ultimissime, Voce libera, Lunedi ter do Messaggero Veneto se zaganajo v slovensko šolstvo. Prednjači Giornale di Trieste, ki svoje članke podkrepuje s citati, številnimi imeni in datumi ter na prvi pogled zavede nepoučenega čitatelja. Vsi argumenti, ki jih Giornale di Trieste navaja v svojih gonjah, pa so netočni in lažni.

V drugem članku z dne 2. septembra navaja Giornale zahtevo slovenskega

poslanca Šeka v rimskem parlamentu, da hočemo Slovenci klasično gimnazijo v Gorici, klasično ter hrvaško učiteljske v Pazinu ter navtično šolo v Lovranu. Da, res je Slovenci, ki smo prišli po Rapalski pogodbi pod Italijo, smo te šole zahtevali — nismo jih pa dobili — čeprav trdi Giornale di Trieste, da smo jih dosegli.

Od srednjih šol smo imeli Slovenci pod Italijo učiteljske v Tolminu, ki je pa bilo ukinjeno, oziroma je postopoma prehajalo v italijansko gimnazijo ter realko v Idriji, od katere je bila najprej nižja premeščena v Videm, nato pa obe, višja in nižja ukinjeni Tako smo Slovenci pod Italijo bili brez srednjih šol in je trditve Giornale di Trieste navadna laž.

Laž je tudi, da v Dalmaciji italijanska manjšina ni imela svojih šol. Imeli so celo učitelje prav iz Italije. Jugoslavija je bila vezana po posebnih konvencijah glede manjšinskega šolstva in je te obveznosti tudi izpolnjevala.

Giornalu di Trieste bi pa predvsem priporočali, naj se zgleduje nad današnje Jugoslavije in njenim spoštovanjem do drugih narodnosti, saj imajo danes Italijani v Istri in na Reki 49 osnovnih in 22 srednjih šol ter tehničnih institutov, katere obiskuje 3375 gojencev, a poučuje v italijanskem jeziku 310 profesorjev.

V vseh 6 do zdaj objavljenih člankih proti slovenskemu šolstvu v Giornale di Trieste pisec poudarja, češ da so Avstrijci Slovence privilegirali prav povsod, v službah kakor pri šolstvu. V četrtem članku z dne 7. septembra pa pisec sam priznava: «da kljub močnim podpori princa Hohenloha so si morali Slovenci sami s svojimi privatnimi sredstvi postaviti svojo slovensko šolo pri Sv. Jakobu. — Tako je bila torej podpora avstrijske oblasti Tržičanom slovenske narodnosti.

V istem članku pa se povzpe pisec od netočnosti, potvarjanja dejstev in zavijanj do takega izražanja rasne mržnje in prezira do neitalijanske narodnosti, kakor smo je bili komaj vajeni za časa bivšega fašizma. Izjavlja, da je bilo v mestu znano, da so Slovenske okoliške družine z majhnimi izjemami kljubovalno pošiljale svoje sinove učiti se v jeziku, ki ni ukoreninjen v mestu, učiti se jezika, ki se ga v mestu ni nikoli govorilo — ne pred 20 in ne pred 200 leti, jezika, ki nam služi lahko le za čevkanje v eni izmed konkonelskih gostiln. Uče se jezika, ki je v aktivnem in delovnem življenju mesta popolnoma nekoristen — danes tako kot pred 20 in 200 leti.

Tako pisec člankov Giornale di Trieste v svojem imenu in v imenu vseh tržaških šovinistov nesramno sramoti naš jezik in po njem našo kulturo — naš ponos. Če bi avtor članka in vsi njegovi privrženci poznali vsaj desetino toliko slovenske kulture in lepi

slovenski jezik, kakor poznamo mi njihovega, bi kljub svoji mržnji do nas ne mogli napisati, da je naš jezik sposoben le za uchlacchieren. Mi Slovenci imamo tudi svojo kulturno tradicijo, ki ni sicer tako stara kot italijanska, vendar pa je danes sočna in bogata. Imamo prav tako kot oni pravico, da se še naprej razvijamo in — bodite prepričani — tudi na Tržaškem ozemlju se bomo naprej razvijali ob podpori vseh res naprednih Tržičanov italijanske narodnosti kljub surovim šovinističnim napadom iz fašistične šole.

In končno: nam vsem znani pregovor pravi: čim več znaš, tem več veljaš. Slovenski otroci, ki obiskujejo šole v svojem materinem jeziku, bodo brez dvoma znali tudi italijanskega.

Res je, mi Slovenci zahtevamo svoje šole, ker smo se zanje borili in ker imamo do njih popolno pravico. Smeš, na pa je trditve, ki jo postavljajo v Giornale di Trieste, da hočemo s številom šol doseči enako stanje, kot ga imajo italijanske šole. Mi zahtevamo toliko šol, kolikor jih potrebujemo, imamo pa pravico do raznih vrst šol in te tudi zahtevamo po potrebi naše mladine. Priznavajo nam n. pr. osnovne šole, ospravajo nam na učiteljske, češ da je malo dijakov zanj. Naj bo že kakršno koli število dijakov, če imamo slovenske osnovne šole, moramo imeti — naravno — tudi slovenske učitelje, moramo imeti šole, v kateri se bodoči slovenski vzgojitelji pripravljajo na svoj poklic.

Na Tržaškem ozemlju nimamo dovolj poklicnih učiteljev, kajti našo starjšo in srednjo generacijo je fašistično-rasistični teror pognal preko meje, a nazaj domov so se vrnili le nekateri in ne vsi, kakor trdi Giornale di Trieste.

Se eno pojasnilo k številčni primerjavi slovenskih in italijanskih šol v Giornale. Število slovenskih šol naraste v primeru z italijanskimi enostavno zato, ker so slovenske šole po vaseh a skoro vsaka vsa, četudi majhna po številu, ima svojo šolo. V Trstu pa, kjer imajo Italijani večino, ni potrebno tako visoko število šol, ker so pač one lahko veliko močnejše po številu učencev.

S takimi in podobnimi izjavami hočejo italijanski šovinisti prikazati, da smo Slovenci, čeprav nezastupeni, na Tržaškem ozemlju privilegirani ter da imamo ravno pri šolstvu več, kakor potrebujemo. Mi pa odgovarjamo vsem našim nasprotnikom, da še zdaleč nismo dosegli vsega, kar nam po mirovni pogodbi pripada. Kljub šovinističnim, strupenim izpadom in proti njim se bomo borili za svoje pravice in borili se bomo najprej in v prvi za slovensko šolstvo, ker se dobro zavedamo, da je prav šola tisti temelj, ki daje narodu borbeno, neustrašno in delavne člane.

Umetna obtožnica se ruši na procesu proti braniteljem italijansko - slovenskega bratstva

Proces proti tovarišem iz ladjedelnice se po dolgem zavlčevanju bliža svojemu koncu. Zasllišane so bile priče, govorili so obtoženci in zagovorniki. Razprava je zdaj odgojena do sobote, ko bo izrečen pravdorek.

Ze med procesom pa je zavezniško sodišče popolnoma ukinilo sodni postopek proti 11 tovarišem, tako da nadaljujejo razpravo le še proti 1 — ker pač zaradi svojega ugleda vojaško sodišče mora razpravo vleči dalje.

Priče, ki so nastopile na procesu, so ovrgle obtožbe, češ da so obtoženi tovariši sodelovali pri napadu na Delavsko zbornico — da so deljansko napadli tajnika tovarniške Delavske zbornice D'Ambrosija. Na procesu ni bilo dokazano, da bi bili tovariši kaj zakrivali. V tem smislu so govorili tudi branilci, ki so izjavili, da ni mogoče ugotoviti, kdo je sodeloval pri napadu na Delavsko zbornico.

Po izjavi prič — tudi članov Delavske zbornice — so bili tovariši ob času napada na sedež v menzi ali v okolici ter tako niso mogli sodelovati.

Tožilec pa je ob začetku razprave izjavil, da je bil napad na Delavsko zbornico organizirana akcija. Za tako akcijo ni bilo treba

organizacije, kajti vsakemu poštenemu delavcu je — čisto jasno — zavrela kri, ko so po nalogu raznih gospodov pregazili najosnovnejše pridobitve težke proletarske borbe, pridobitve za enakopravnost obeh narodnosti — italijanske in slovenske, kakor so Italijani in Slovenci delavci, ki tam delajo.

Iz izjav obtoženih tovarišev ter nekaterih prič nam postane ves proces popolnoma jasen.

Obtoženi Zanolin je bil pred tem incidentom na zatožni klopi pred zavezniškim sodiščem, ki pa ga je oprostilo. Ko se je potem vrnil v delavnico, mu je tajnik tovarniške Delavske zbornice D'Ambrosio zagrozil, da bo že on poskrbel, da drugič ne pojde tako gladko.

Prav tako je obtoženi Sodnik na razpravi povedal, da so se nekateri gospodje že pred 24. junijem, t. j. pred incidentom izrazili, da morajo vsi aktivisti ob prvi priliki izginiti iz ladjedelnice.

Ne napad s strani naših delavcev, napad na naše delavstvo s strani gospodov okrog Delavske zbornice je bil dobro organiziran, a preko jasnih dokazov o neudeležnosti naših sindikalnih delavcev, vendarle tudi na razpravi ne morejo.

ZADRUŽNI DOMOVI v coni B preobražajo vasi in vaščane

Nekako pred enim letom smo bili v Smarjah nad Koprom.

Gradnja zadružnih domov nas je letos znova zvalila v Smarje in v tisti severni konček slovenske Istre, ki se nagiba proti morju. Zglasili smo se pri Pribičevih. Stari očka Pribac slavi daleč naokoli zaradi svojega izvrstnega spomina, v katerem hrani vso domačo zgodovino poslednjih desetletij. Toda zgodilo se je kot prejšnjo pot. Nismo ga našli doma, ker je bil zopet nekje na delu in bilo nam je neizrečeno žal, da ga nismo spoznali in mogli črpati iz njegove bogate zakladnice.

Pribičevi stanujejo na gornjem koncu vasi. Temu so koprski fašisti 1943. in 44. leta, ko so na nemških kamionih prihrumeli v vas, nekoliko prizanesli. Toliko, da ga niso do tal porušili in požgali. Na tem koncu so se Smarčani najhitreje lotili obnove, tu so najlaže dogradili prve nove stanovanjske hiše, ki so dale streho tudi onim, ki je še niso imeli.

Opazili smo, da se v Smarjah ljudem nekam silno mudi. Delo je postalo njihova osebna lastnina in vrelec osebne sreče. Preko vsega obraza se je tudi naši spremljevalki razlival tisti smeh ki briše vse starostne gube in ga dela mladostnega in prijetnega. Po cesti je v tistem trenutku kakor nalašč prišlo dekle. To je uradnica v naši obnovitveni zadrugi, nam jo je predstavila. Ona naj vam razkaže naše delo.

LJUDJE IN KRAJI SE PREOBLIKUJEJO

V Smarjah se preoblikuje, vas in njeni prebivalci se podzavestno preoblikujejo z njo. V pogovoru z njimi nenehno občutiš, da imaš pred seboj popolnoma drugačnega člove-

ka, ki je že zdavnaj pretrgal z vsem, kar je bilo v preteklosti suženjskega in nevrednega, človeka, ki pozna svojo ceno in mesto, ki mu ga odkazuje zgodovina. Ne objokuje požganih domov, ne tarna nad tem, da v novi hiši še ni postelj, miz in omar, veš in z vsem živi v delu, ki je ujelo vso vas in ki spreminja v zadružni kolektiv. Sile tega kolektiva spreminjajo danes lice vasi, utri bodo v njej ustvarjale neslutena bogastva. Istrskim kmetom niso več prikrita, zato je ni cene za katero bi dali svojo ljudsko oblast in se pustili odtrgati od nje.

Sredi vasi raste ponosna zaradba zadružnega doma. Največji bo v vsem okrožju in do 20. oktobra bo že pod streho. Vse politično, kulturno in gospodarsko življenje vasi bo v njem zajeto. Sredi doma grade veliko kinodvorano z gledališkim odrom. V njej bo prostora za 500 sedežev. Za dvorano bodo vaške kopalnice in skladišča in kleti. Poleg dvorane pa bo prodajno nabavna zadruga z velikimi izložbenimi okni, kakor jih vidiš po mestih in s krožnimi vrati. Pred zadružnim domom bodo napravili prostrano ploščad. Cele skupine podrtih hiš bodo odstranjene. Nekateri lastniki so si že napravili nove, drugi si jih bodo. Smarje, ki je bilo poprej stisnjeno vse na

CLANICE AFZ GREDO Z ZASTAVO NA UDARNISKO DELO.

enem kupu, kakor jata preplašenih golobov, se bo razmaknilo na vse strani. V njem bo dovolj prostora, sonca in zraka. Od 145 porušenihiš, jih je 70 pozidanih, vsaka pa ima 4-5 sob, ko je poprej imela eno, največ dve. Pod vasjo pojde nova obhodna cesta. Nekaj nad njo se že dviguje popolnoma nova šola.

ZADRUŽNI DOM V ŠMARJAH ...IN NOVA ŠOLA

Smarjska šola je grajena v glavnem po istih načrtih, kakor šola v žoli. Le tu pa tam se nekoliko razlikuje od izolanske in prav te razlike jo delajo še lepšo in prikupnejšo. Na 48 metrov dolgem hodniku je pet učilnic, pisarna in predstava. Okna, ki segajo preko vse desne stene, ločita dva štirioglasta stebra. Svetloba je izrazitejša in bolj umirjena. Podstavek pri oknih je širok in komaj dve, tri pedi od tal. Na njem je prostor za rože. Pred seboj smo videli razred poln cvetja in nasmejanih otrok, ki se po pouku razbegnejo z glasnim vriskom med belimi vašskimi hišicami na vse strani. V Smarjah bo sedemletka. Iz sosednjega Pomjana in Gažona, kjer je pet razredov osnovne šole, bodo otroci hodili zadnji dve leti v Smarje. Ker v vasi

ni vodovoda, bo imela šola lasten rezervoar, ki bo držal 600 hl vode. «Pod fašizmom so nam šole uničevali, ker so se bali naše prosvetljenosti. Ljudska oblast jih zida», nam je rekel v razgovoru eden izmed delavcev-prostovoljcev. «Kako zmorete vse to, od kje so vsa ta denarna sredstva?» smo se zanimali. «Istrsko okrožje nam je doslej dalo že 30 milijonov dolgoročnega, brezobrestnega posojila. Nov kredit znaša 4 milijone in en milijon je zbral naš krajevni odbor. «Kako imate razdeljeno delo?» «Plaćanih delavcev je samo 40, vsi drugi smo prostovoljci. Smarje delajo v treh skupinah po 60 ljudi tri dni v tednu. Pomjen in Gažon pa pol drugi dan v tednu. Mladina je zaposlena vedno, žene ob nedeljah, ko je skupno udarniško delo.

Po cesti je priropotal velik, rdeče prepleškan kamion in preglušil naš pogovor. Ko se je razmaknil oblak prahu za njim, je rekel nekdo v gruči: «V Koper gre po posojilo za zadružni dom. Kupili smo to pozilo, da nam pomaga graditi in odkar ga imamo, rastejo naše hiše kot gobe po deževju. Ropot motorja zdaj ke daleč spodaj na glavni cesti, nas je spomnil, da se

moramo posloviti, ker drugače ne utegnemo več v Vanganel in Marezige. Ti dve vasi ležita v isti smeri kakor Smarje, samo mnogo bolj na levo. Dohod do njih je preko Smarij preveč strm, zato si mnogo prihraniš, če si izbereš daljšo pot mimo Kopra. Vanganel leži v dolini. Marezige so na položni planoti. Obe vasi gradita svoje ponosne zadružne domove.

NA GRADILIŠČU V VANGANELU

Na gradilišču v Vanganelu je bilo vse polno mladine, zlasti deklet. Nalagale so kamenje na ročne nosilnice, krepko prijete za držaje-ena spredaj, druga zadaj in ga nosile na tisto mesto, kjer rastejo prvi zidovi bodočega doma. Hoteli smo se z njimi malo pošaliti, pa so nam prav tako v šali odgovorile da bodo čez leto tam plesale in zato tako pridno delajo. Več ni bilo iztisniti iz njih. Njihova resnost pri delu je pričala, da ta dekleta mislijo le malo na ples in da vedo, zakaj vse bo služil zadružni dom.

VISOKA BELA ZGRADBA V MAREZIGAH

Marezige so postavile zadružni dom na najlepše mesto. Od Kopra in od morja bo videti visoko belo zgradbo, podobno velikim palačam v mestu. Ne le na zunan, tudi na znotraj bo brisala tisto ogromno razliko, ki loči danes mesto in vas. Kinodvorana z gledališkim odrom bo prihodnji mesec zootouljena.

PRIPVEDUJEJO NESTETIH KV. METRIH ZIDU, KI SO JIH POSTAVILI.

DA JE ZRASLO TAKO LEPO IN VELIKO POSLOPJE SOLE V ŠMARJAH, SO VSI PRIPOMOGLI.

Z napredno besedo med ljudi

Naglo se bližamo jeseni in seveda tudi zimi. Zadanja dela na polju in po vinogradih bodo kmalu končana in znova bo zaživelo kulturno prosvetno delo po naših vaseh. Kulturno delovanje se v zimskem času pri nas razvije v vsej svoji sili, poleti pa skoraj preneha. Da je temu tako, je vzrok neodložljivo delo za vsakdanji kruh. Naši ljudske oblasti koristno izrabijo jesenski in zimski čas za izobraževanje. Vrste se dramske prireditve, koncerti pevskih zborov, proslave naših slavnihih mož, važnih dogodkih iz naše zgodovine itd.

Posebno priljubljena so našemu ljudstvu predavanja. To nam dokazuje veliko število predavanj v zadnjih treh letih, pa tudi veliko število obiskovalcev, ki so se jih udeleževali.

Našemu človeku ne odgovarjajo več taka predavanja, kakršna so bila zadnja leta pred vojno v raznih krajih Slovenije in kakršna so verjetno tudi sedaj v krajih lažne zapadne demokracije, kjer prevladuje mnenje vladajočega razreda, da ni potrebno, da ljudstvo kaj ve in zna. Splošno izobrazbo so nam dajale zgodbe, ki so jih doživljali razni potniki križem sveta; slišali smo o zanimivostih Indije; zanimanje so vzbujale skrivnosti egipčanskih piramid; naučili smo se spoznavati tuberkulozo in druge nalezljive bolezni, o vsem mogočem drugem so govorili strokovnjaki, samo nečesa ni bilo: odgovorov na vprašanja, ki so se pred nas postavljala vsak dan. Ni bilo predavanj, ki bi nam pomagala, da bi mogli pravil-

no oceniti sedanost in preteklost. Če smo poslušali predavanje o Indiji, nam je predavatelj govoril o svojih vtisih, ki jih je imel, ko je potoval v družbi bogatih izletnikov. Pripovedoval nam je, kako žive razni maharadžje, kako sijajno upravljajo kolonije imperialistični o. svojevalci, izkoriščevalci itd., ni nam pa razložil, kako živi tam ljudstvo, ki se mora boriti za življenje in svoje pravice. Razložil nam tudi ni, kako spretno in brez moralne odgovornosti izkoriščajo vladajoči narodi uboge Indijce ter netižno versko sovraštvo med ljudstvom, zavedajoč se, da je tem la-

O predavanjih v prosvetnih društvih

že vladati in izkoriščati, čim bolj je ljudstvo sprto in v medsebojnem sovraštvu.

Ce smo prisostvovali predavanju o Tahitih ali o lepotah Fidži otokov, smo slišali le o romantičnosti teh otokov, nismo pa izvedeli, kako tam ljudstvo trpi in dela.

V predavanjih o egipčanskih piramidah, smo često slišali zgodovinarje starejšega tipa, ki so znali mnogo povedati o mogočnosti egipčanskih vladarjev, ki so gradili še mogočnejše piramide. Niso pa nam povedali, kdo je gradil piramide in

kdo je valil po več ton težke kvadre iz kamna sto in sto metrov visoko.

Naučili smo se spoznavati razne bolezni, toda predavatelji se niso spuščali v razpravljanja, ki bi pokazala, kje je leglo socialnih bolezni, ki bi dokazala, da je revščina glavni vzrok, zaradi katere se te bolezni širijo.

Ce pa smo slišali predavanje o življenju na dnu morja, se je predavatelj strašno trudil, da je čim lepše popisal alge, korale in druge morske živali in rastline, ki krase morsko dno, pozabil pa je povedati, da je način življenja sleherne

rastline, živali in človeka odvisen od okolice, v kateri prebiva in da se vsa živa bitja pod vplivom okolja izpreminjajo.

Danes, ko ima vsakdo izmed nas pravico in dolžnost, da se udeležuje političnega, gospodarskega in kulturnega življenja, morajo tudi predavanja dajati drugačno splošno izobrazbo, biti morajo šola, v kateri se ljudstvo uči živeti napredno življenje. Opirati mora naša obzorja tako da bomo s pridobljenim znanjem pravilno presojali dogodke doma in v svetu ter pravilno uravnali svojo usodo ter usodo na-

šega naroda. Pokazati nam mora našo kulturno dediščino in pravi ljudi ter odkrivati življenje narave kot uči napredna znanost.

Ce hočemo, da bodo predavanja dobro uspevala, je vsekakor potreben načrt. Treba ga je pa izdelati za dva ali tri mesece naprej da se predavanja lahko pripravijo in razporede. Glavno paznjo pri sestavi načrta zahtevajo tiste teme, ki so v ospredju zanimanja.

Danes smo vsi pod vtisom krivice, ki smo jih doživeli na mirovni konferenci in ki jih doživljamo že vsa tri leta pod pritiskom angloameriškega imperializma. Vsakdo izmed nas prav lahko ugotovi, da tržaški Slovenci nismo enakopravni s prebivalci Trsta, ki so italijanske narodnosti. Prav tako ne more nihče zanikati, da imajo Slovenci tržaškega ozemlja popolno pravico do političnega, kulturnega in gospodarskega življenja, kajti žive na etnično slovenskem ozemlju, za svojo svobodo so se borili na strani Sovjetske zveze in zaveznikov. Na mirovni konferenci pa so bili že drugič v svoji zgodovini nasilno odtrgani od matične Slovenije. Ce bo hotel predavatelj, ki bo predaval o tržaškem vprašanju, da bodo poslušalci pravilno razumeli krivice in neugodni položaj Slovencev Tržaškega ozemlja, bo moral iti globlje in razložiti gigantško politično borbo med zapadnim blokom, kjer vladajo imperialisti in kapitalisti ter vzhodnim blokom, kjer je prevzelo oblast ljudstvo v svoje roke.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Pročelno postopje, kjer bo zadružna trgovina, mesnica, brivec in kjer bo knjižnica in prostori za organizacije, bodo gradili prihodnjo pomlad. Načrti so pripravljani in meje začrtane z globokimi jarki, kamor bodo položili zidne temelje. Na stavbišču mrgoli ljudi. Marezige imajo šest mladinskih čet in vsaka je zaposlena pri gradnji en dan v tednu. Na gradnjo prihajajo tudi iz sosednjih Babičev, Loparja in Truskelj, kjer bo nov zadružni dom za območje vsega krajevnega odbora. Veselo doni mladinska pesem preko istrske pokrajine in se staplja z udarci kladi in dlet.

KRONIKA

* Koroški mladinci so pisali Ljudski mladini Jugoslavije, da bodo jeseni poslali svojo delovno brigado na Avtocesto bratstva in edinstva. Do tedaj pa bodo obnovili vse porušene kulturne in prosvetne domove. Te akcije se udeležuje podvzela ljudska oblast v koroške.

* Denar smejo posojati proti obrestim samo državna kreditna podjetja in zadruge. Posameznik dobi od njih kredit po 5%, kar je najnižja obrestna mera, ki je v stari Jugoslaviji sploh nihče ni užival. Obrestna mera za vloge po hranilnicah pa je bila zvečana na 5%, to je 1-2% več, kot je bilo v veljavi prej. To zvišanje obrestne mere v Jugoslaviji služi pospeševanju varčevanja in je eden od številnih ukrepov, ki jih je podvzela ljudska oblast v korist varčevalca.

* Bombaž bodo pridelovali v šibeniškem okraju na področju 14 ljudskih odborov.

* Prvi delavci-studenti so se vpisali na visoko tehnično šolo. Po svojem poklicu so se opredelili na razne fakultete. To je 25 udarnikov novotarjev, racionalizatorjev - delavcev jugoslovanskih industrijskih podjetij, ki so dovršili višje šole za splošno izobrazbo.

* Obsodba proti ustaškim zločincem s teroristom Milošem na čelu je bila izvršena v Zagrebu dne 12. septembra, potem ko so bile odklonjene prošnje za pomilostitev.

* II. kongres vojaških invalidov Jugoslavije bo 17. septembra v Beogradu.

* Na Bledu je letos letovalo 8.573 gostov, ki je imelo 40.793 nočitev. Med letoviščarji je bilo več kot polovico delavcev.

* 4.000 prostovoljcev se je samo iz Ljubljane udeležilo prostovoljnih del v gozdovih. Pravijo, da so delali s tako voljo in vnemo, da so se jim čudili celo redni gozdni delavci.

* Najboljši poljski delavci in udarniki tekstilne metalurške in rudarske industrije so obiskali Jugoslavijo. Bili so v Splitu, Dubrovniku, Cavtatu, na Lokrumu in v Solinu.

* Kmečki festival je bil v nedeljo v Brezicah. Na njem so bili proglašeni za udarnike in pohvaljeni tisti kmetje, ki so letos na svojih poljih dosegli največji pridelek poljskih sadežev na enem hektarju. Nagradjeni so bili s kmetijskimi stroji, umetnimi gnojili, obleko itd.

* IV. mednarodno razstavo psov so zaključili v Ljubljani. Predstavljala je vrhunec kinoloških dni ob priliki skupščine mednarodne kinološke federacije, ki je bila na Bledu. Razstavljenim psom so se zlasti čudili inozemci, ki nekaterih krasnih pasem sploh niso poznali. Zlasti so želi priznanje ilirski ovčarji in istrski braki.

* Potok Korn in njegov pritok Danberk, ki sta s svojimi poplavami ogražala ravnico, na kateri grade Novo Gorico, sta sedaj regulirana. Mladinske brigade so izkopale v najtežjih pogojih 73.000 kub. metrov materiala. Ko se je mastna ilovica pričela oprjemati lopat, so jo mladinci premetavali kar z golimi rokami, da so svojo nalogo izvršili ob času. Od 4.500 brigadirjev in brigadirjk jih je 800 dobilo naziv udarnikov.

* V Dalmaciji se je utrgal oblak in povzročil veliko poplavo, Maršal Jugoslavije Josip Broz Tito je nakazal oškodovancem v imenu zvezne vlade 800.000 din v pomoč.

* V Ohridu zidajo enega največjih hotelov v Jugoslaviji. Gradbena dela bodo stala okoli 100 milijonov din. Samo za začetniška dela je bilo določenih 18 milijonov. Hotel zidajo tik ob jezeru. Odprt bo za turistično sezono 1.1950.

* Dioklecianovo palačo bodo «oluščili» vseh tistih zgradb, ki so bile «pripete» nanjo. To so tiste stavbe, ki so bile zgrajene v času turških napadov. Očistili so podzemeljsko dvorano palače. Predvideno je čiščenje celotnega pročelja palače in pričakujejo, da bodo odkrili nove zgodovinske znamenitosti in kulturno-umetniške spomenike.

MARŠAL TITO JE OBISKAL ENOTE JUG. VOJNE MORNARICE.

DAN JUGOSLOVANSKE MORNARICE

Jugoslovanska vojna mornarica je praznovala sedemletnico svoje obstoja. V teh dneh ni samo praznovala svojega slavnega začetka, ampak tudi pričetek ljudskega, socialističnega pomorstva v splošnem.

V Splitu je bila dne 11. septembra svečana akademija, katere se je udeležil med drugimi tudi minister za narodno obrambo, maršal Jugoslavije Josip Broz Tito, minister za zunanje zadeve Edvard Kardelj, minister za pomorstvo vlade FLRJ Vicko Krstulović in drugi. Na tej svečani akademiji je govoril tudi poveljnik Jugoslovanske vojne mornarice viceadmiral Josip Černi, ki je podal pregled uspehov jugoslovanskega pomorstva. Svoj govor pa je zaključil z naslednjimi besedami:

«Skupno z drugimi vrstami obojnih sil narodov Jugoslavije je vojna mornarica močnejša kot kdaj koli pripravljena braniti neodvisnost naše domovine, nedotakljivost naše obale, da v sklopu obojnih sil FLRJ se močnejše stoji na braniku miru in demokracije kot najzvestejši in najiskrenjši zavetnik in bojni tovariš velike Sovjetske zveze, na čelu z generalisimom Stalinom in ljudskih demokracij.»

V domu vojne mornarice so pa podelili prvo odlikovanje narodnega heroja v mornarici, ki ga je prejel Stipe Barot, ki se je odlikoval kot voditelj in borec na Dinari, Biokovu in Mosoru ter je maja 1944 padel na otoku Olibu v nemško zasedo, kjer je padel ob enem s tremi tovariši.

Svečanosti predaje odlikovanja se je udeležil tudi predstavnik ljudske oblasti iz Podgore, kjer je bila 10. septembra 1942 ustanovljena jugoslovanska vojna mornarica.

Sarajevo spreminja svoje lice

Redko katero mesto tako menjava svoje zunanje lice kakor Sarajevo. To leto je postalo to mesto nepregledno gradilišče, na katerem se ne dvigajo samo poedine večnadstropne stavbe z modernimi pročelji, ampak celi bloki hiš, ki so popolnoma spremenili posamezne dele mesta.

Ce gremo proti otroški kliniki v okolico mesta, vidimo gradilišče velikih razsežnosti. Tam grade ogromen stadion, katerega del je že končan in more sprejeti okrog 48.000 gledalcev. Stadion grade mladinske brigade in leži ob kanalu v katerem teče Koševski potok. Ko bo dokončan, bo v njem 40.000 sedežev. Urejen bo za vse športne discipline, na športni prostor pa bo šlo do 10.000 fizikturnikov.

Zahodni del mesta — Sarajevsko polje — je tudi eno samo gradilišče. Tam grade pionirsko progno, dolge 6 km, klopjeje novo korito reki Miljacki in grade novo delovno naselje v Svrakinem selu z 250 hišami. Poleg 500 delavcev pomaga še vsak dan pri teh delih prav toliko mladincev in članov Ljudske fronte.

Cez en mesec bo v Svrakinem selu dokončanih 91 hiš, v katere se bo vselilo 182 delavskih družin. To naselje bo imelo svoje ulice, vodovod, električno razsvetljavo, parke, dom kulture, polikliniko, se-

Največji generator izdelan v Srednji Evropi se je zavrtel na Mariborskem otoku

Jugoslavija je sprejela petletni načrt. Sprejela ga je; toda ne, da bi bilo vse tisto ogromno delo, ki je bilo v načrtu in katerega dober del je med tem časom postal že dejstvo - opravljeno z golimi rokami. Zato je bilo predvidenega obilno umetnega dela, zanj pa obilo strojev in tovarn. Vse te tovarne pa ne bi mogle delati brez

umetne delavke - električne energije.

Jugoslavija ima toliko virov naravne energije, da lahko mirno gleda zaradi nje v svojo bodočnost. Samo odpreti je treba vse te sile, da ne bodo ostale neizkoriščene, zgraditi in izpopolniti omrežje, po katerem bo ta gonilna sila dotekala vsemu jugoslovanskemu gospodarstvu.

Po približnih računih je v jugoslovanskih rekah 5 milijonov izkorišljivih konjskih sil, v njih pa praktično pridobljivih 15 milijonov kwh na leto. To pomeni 1000 kwh na leto in glavo. Ker pa ima Jugoslavija tudi izdatne premogovnike, bo zlahka pridobila v kalorijskih centralah do 30 milijonov kwh, če jih bo potrebovala. Pred vojno leta 1939 je Jugoslavija potrošila na prebivalca 69 kwh na leto, v letu 1951 pa jih bo potrošila 272 kwh. (Svedska porabi 300 kwh, ZSSR pa 250 kwh na leto). Če bi ne videli drugega, tedaj bi si že lahko s temi 272 kwh predstavljali ogromen porast jugoslovanske industrije, ki bo nastopil v teh 5 letih. Lahko bi tudi rekli, da se Jugoslavija zvesto drži besed Lenina, ki jih je spregovoril na pragu nove dobe, novega svetovnega gospodarstva, da je oblast proletariata

elektrifikacija - socializem.

Toda vsa ta električna energija ne bo prišla sama od sebe. Zato bo treba zgraditi ogromne hidrocentrale, dosegači počasi zmago za zmago, zadajati temni preteklosti in zaostalosti udarec za udarec.

Petletni načrt določno pravi: «Zgraditi nove elektrarne s skupno zmogljivostjo 1.55 milijonov kwh. Povečati proizvodnjo cenene električne energije z zgraditvijo hidrocentral in izkoriščanjem najnovejših pridobitev sodobne tehnike.»

Petletni načrt ni prazen papir za jugoslovansko ljudstvo. Veličasten načrt je to, za katerega se to ljudstvo bori, da ga izpolni in zmaga pri graditvi novih tovarn in pri novih metodah dela ter naglica, s katero se urednišče, kaže, da izraža ta načrt voljo vsega jugoslovanskega ljudstva, da je to današnja jugoslovanska resničnost.

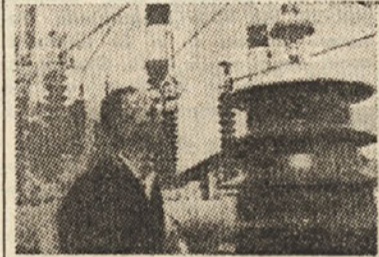
Hidroelektrarna Mariborski otok ki je sedaj pričela delati, bo imela, ko

bo dokončno zgrajena zmogljivost 54.000 kw. Edina, ki je večja od nje v Jugoslaviji, je le hidrocentrala Tito pri Splitu, ki je bila zgrajena še v času Avstro - ogrske. Vse druge elektrarne, ki so bile zgrajene pred prvo svetovno vojno pa imajo manjšo zmogljivost od Mariborskega otoka. Tako ima elektrarna Fala 38.000 kw, Trbovlje 36.000 kw, Beograd 30.000 kw.

Jugoslavija ima sedaj v gradnji še 22 elektrarn in če z njimi primerjamo hidrocentralo na Mariborskem otoku, tedaj vsekakor pridemo do zaključka, da spada med velike objekte elektrifikacijskega plana,

čprav bo precej elektrarn večjih kakor Mariborski otok. Prvi agregat ima zmogljivost 18.000 kw in če omenimo, da sta bili v stari Jugoslaviji zgrajeni samo dve elektrarni z zmogljivostjo 10.000 kw, tedaj lahko ocenimo pomen te elektrarne, ki je pričela delovati v prvem petletnem načrtu Jugoslavije in ki je bila zgrajena povečini z lastnimi domačimi silami in sredstvi.

Elektrarno na Mariborskem otoku so začeli graditi nemški okupatorji

DEL NAPRAV NOVE CENTRALE.

med vojno. Ob njihovi kapitulaciji je bilo končanih komaj 30% gradbenih del. Ob umiku so Nemci odnesli s seboj tudi glavni del projektov. Jugoslovansko državno in partijsko vodstvo se je pozimi 1. 1945-1946 odločilo, da z gradnjo nadaljuje, in sicer z lastnimi silami. Graditelje je čakala težavna in zamotana naloga, da zgradijo objekt, kakršnega v Jugoslaviji doslej še niso gradili, zlasti ne z domačimi silami.

Načrt je izdelal inž. dr. Goljevšek. Pričeli so z gradnjo. Izkopali so 62.000 kub. metrov v mehkem terenu, 32.000 kub. metrov skalnatega terena in porabili 12.500 ton cementa. Graditelji so se morali boriti z Dravo. Lasti je bila težka borba z visoko vodo 1. 1946, ko je bila najvišja v zadnjih 50. letih.

Generator je začela izdelovati neka tuja tvrdka, toda ni se mogla obve-

zati, da ga bo pravočasno končala. Zato je nadaljevala z delom zagrebška tovarna «Rade Končar», ki je uspešno dokončala to nalogo. Prvič je bil v Jugoslaviji izdelan generator takšnih dimenzij. Tehta 230 ton in ima 10 m premera. To je po dimenzijah

največji generator, kar jih je bilo zgrajenih v Srednji Evropi.

Spomladi so delavci zagrebške tovarne «Rade Končar» pričeli montirati elektrosikalne naprave. Delali so po 12 ur na dan. Medtem pa so se dela nadaljevala na zatvornicah. Tudi te so domače delo, ki so ga izdelali delovni kolektivi iz najboljših jugoslovanskih tovarn.

Borba za montažo se je nadaljevala. Postavili so si roke, jih prekosili in postavljali vedno nove. V strojništvo so delali tudi ob nedeljah; tekmovali so in delavci sami so uvedli 14 urni delavnik. Sklenili so, da bodo z montažo končali do pričetka kongresa KPJ.

Ko so bili šele na pol poti z montažo, so se razdelili v skupnice in njihova storilnost se je dvignila, delavci so delali že po 16 in 18 ur pri polaganju kablov, na prostorač-ni transformatorski postaji pa so

delali po 20 ur...

V montažni dvorani so uvedli 30 urni delavnik... pri varjenju aluminijastih tuljav.

Dva tedna pred kongresom so pričeli montirati generator v strojništvo. Za spanje so si delavci le tu in tam ukradli po dve, tri ure. Iz tovarn so prišli zadnji deli zatvornice in turbine.

Dva dni pred kongresom je tekmovanje doseglo svoj višek. Casa za spanje ni bilo več. In dva dni pred kongresom, dne 21. julija sta delovni kolektiv zveznega podjetja za montažo in delavci tovarne «Rade Končar» javili, da so izvojevali zmago. Po uspešnih preizkusih orjaškega generatorja, se je ta

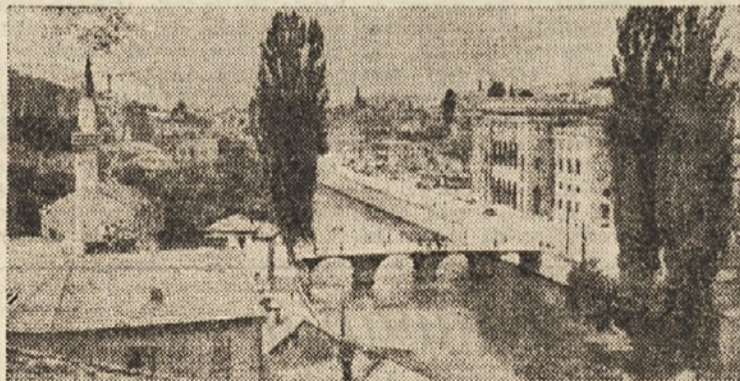
prvič zavrtel 8. avgusta.

5. septembra je bila slavnostna otvoritev elektrarne. Na veličastnem zborovanju je govoril minister za težko industrijo FLRJ Franc Leskovšek, minister za električno gospodarstvo Nikola Petrovič in podpredsednik vlade LRS dr. Marjan Brečelj. Proglašeni so bili udarniki. Po zborovanju so tisoči in tisoči ljudi pristvovali pogonu velikega agregata. Prvi agregat je nekaj minut pred 12. uro pričel proizvajati električni tok. Ves potek dviganja obratov generatorja je množica zasledovala na simbolični sliki vrhu hidrocentrale, ki je ponazarjala spuščanje agregata v pogon.

Toča ne bo več razsajala

Poskusi, ki jih sedaj delajo v Jugoslaviji, kažejo, da ne bo več dolgo, ko bo nevarnost pred točo odstranjena. Res je, da je bilo to do večerja še utopija; kdo bi si prav za prav mogel misliti, da bo mogel človek vplivati na vreme. Toda stvar so v zvezi z Jugoslavijo v roke znanstveniki, med njimi prof. Marko Milosavljevič, ki je že v stari Jugoslaviji proučeval znanstveno vprašanje boja proti toči. Ker pa tedanje oblasti niso za to pokazale nobenega zanimanja, je šele sedaj pričel z resnim in temeljitim delom ob podpori države. Prvi poskusi so bili uspešni. Nevitne oblake, ki imajo značilno obliko oblika, razganjajo s pomočje letala. Iz letala razpršijo v oblak ogljikovo kislino ki povzroča, da se hlapi in ledene kapljice spremenijo v sneg. Tako začne snežiti. Te se stopijo v nižji, topljši zračni plasti. Izkazalo se je, da bo mogoče z dobro organizirano meteorološko službo in letalstvom v velikem obsegu razganjati nevitne oblake.

Res je, da je sedanji zavarovalni zavod vse nekaj drugega kot podobni zavarovalni zavodi pred vojno, ki so zavarovali kmete pred točo, odškodnine pa niso dobili. To se je prav posebno izkazalo v sežanskem okraju po velikem opustošenju po toči. Prizadetim kmetem je pomagala v velikanski meri država. Zavarovani kmetje so dobili tudi zavarovalnino. Toda škoda, ki je, zaradi tega nastala v kmetijstvu, ni mogoče povrniti. Prav zato bo znanstvena borba proti toči ogromnega pomena za kmetijstvo.

demletko in predavalnice. Ko bo dokončano celo naselje, bo v njem stanovalo 500 delavskih družin. Stanovanja so udobna in svetla, sam kraj pa je prijeten in tih.

V samem središču mesta, v ulici Jugoslovanske armade, so dokončali dve zgradbi s 60 stanovanji. V istem bloku bo še 250 stanovanj. Na obali Miljacke so že postavili dve zgradbi podjetja «Elektrograd» in «Elektrograd». V Pofalcih pa so že popolnoma dogradili stavbo za poljedelsko šolo. V predelu Mihri-vode je dokončano naselje za univerzitetne dijake, ki ima devet hiš z učilnicami, kopalnicami, prodajalnami itd., v bližini pa bo kmalu stal internat tehnične šole.

Poleg stanovanjskih hiš grade v

Sarajevu še veliko število javnih poslopij, kakor zgradbo pokrajinskega komiteja Komunistične partije, ministrstva za komunalne zadeve, narodne banke, ministrstva za notranje zadeve.

V Sarajevu se dviga nova železniška postaja, ki bo ena izmed najmodernjših na Balkanu. Od nove železniške postaje bo peljal modern bulvar proti «Marindvoru». Ob bulvaru bodo zgrajene reprezentativne zgradbe ministrstev in drugih javnih ustanov.

Sarajevo, mesto, ki je bilo nekdanje polno starinskih zgradb in tesnih ulic dobiva vedno bolj oblike načrtno urejenega modernega mesta s širokimi ulicami, lepimi zgradbami ter polno zelenja.

Umetnost - Prosveta

RUŠEVINE CERKVE V ŠTIVANU IN ZGODOVINSKE SLEPARIJE

Najzapadnejši del narodnostno slovenske zemlje ob morju je izredno lep in v vseh zgodovinskih dobah zelo zanimiv. Tu se skalnati Kras izliva v Furlansko nižino točno tam, kjer je jezikovna meja med Slovenci in Furlani, skoro ob Timavu. Timav je najčudovitejši kraški pojav, ki jih svet pozna, mogočna reka takoj pri izviru, pa se po komaj kilometer dolgem teku izliva v morje! Nič čudnega, če je to slikovito čudo vedno silno uplivalo na domišljijo in duha narodov, ki so se kdaj selili tod mimo. Ze prastaro keltsko ime to priča, pričajo nam tudi latinski zgodovinski in literarni zapiski, ter nešteti poznejši.

Ruševine iz prve svetovne vojne

Tu blizu so vrata v Italijo, saj je komaj desetino kilometrov na zapadu Oglej, ki je ta vrata branil oz. recimo kar naravnost, ki je služil kot oporišče za rimski napad in osvajanje Srednje Evrope, kakor je v isti namen v zadnjih, fašističnih desetletjih Italiji služil Trst.

Vendar pa je bil in je še ta prelep kotiček zemlje slovenski: čisto naša krajevna imena (Devin, Stivan, Medjavas itd.) in še sedanje slov. prebivalstvo, ki ga vsa raznarodavanja niso mogla potujčiti — to pričajo. In zgodovinski spomeniki pričajo isto.

Stivan je mala vasica, ki leži že na kamenitem pobočju Krasa tik na robu slikovite ravnine, ki sega od tu preko Tržiča v Furlansko nižino, sredi med izviri Timava, ki

reže ravnino s svojimi mogočnimi zavoji. V začetku vasice, od tržaške strani, tik pod cesto je najmočnejši izvir skrivnostne reke, ki ga nepazljivi potnik niti ne opazi med grmovjem, topoli, vrbami in bičjem.

Umetniško-zgodovinske posebnosti

V tem prelestnem kraju je stal že v pračasnih časih star samostan. Pa ta nas v glavnem ne zanima. Govoriti sem hotel o cerkvi, ki stoji še danes napol razrušena, medtem ko o samostanu ni več ne duha ne sluha.

Ostanki te cerkve, razrušene deloma v prvi svetovni vojni, ko je tekla bojna fronta nad Tržičem po robu kraške planote, še danes pričajo o njeni lepoti. Oglejte si to mogočno zidovje v tem romantičnem kraju, na ravnini pod cesto, poleg virov Timava, sredi drevja in grmovja, ki se je bujno razraslo v zapuščenem kraju, kjer je nekoč plulo tako živahno življenje.

Je bilo kaj rešenega?

Bila je to mogočna zgradba v gotškem slogu. Glavno ogrodje zgradbe stoji še danes t. j. štiri zidi, deloma skoro do strehe brez zvonika. Koničasti loki razmeroma zelo visokih okom so lepo in skrbno izdelani iz klesanega kraškega kamna, enako kot tudi glavna in stranska vrata. Tudi mogočni rebri svod, sloneč na kamenitih polstebrih, ki deli absido, oltarni del cerkve od cerkvene ladje, je po slogu čisto v

skladu z okni in vrati, kakor tudi z lepimi klesanimi rebarnimi svodi nad glavnim oltarjem. Vzidani arhi. tektonski deli, n. pr. spojni okraski med stebri in svodom, pri spoju svodov, pri oltarnem podstavku, podstavki k vzdanim nišam za svetnike, pri vrtilih itd. pričajo, da imamo pred seboj še dobro ohranjeno ruševino umetnostno pomembne zgradbe, četudi je bilo mnogo dragocenih delov in ostankov uničenih ali odnesenih, kar onemogoča točnejšo oceno arhitekture cerkve, da niti ne govorimo o kiparskem ali celo slikarskem delu te monumentalne zgradbe.

Da, monumentalne! To lahko trdimo o jej, če opazujemo prostor. Na sorazmerja enostavne, toda mogočne svode, brez vsake prenatrpanosti kakršnekoli neokusne šare, ki so je navadno prepolne umetnostno povprečne cerkve.

Kje so umetnostno pomembni ostanki te cerkve? Ali je Umetnostna intendantca v Trstu kaj shranila v kakem muzeju ali se je kaj preneslo v druge cerkve ali je bilo enostavno vse prepuščeno uničenju, kljub omenjeni ustanovi, ki je bila poklicana, da to stori?

Zunaj na malem obzidanem prostoru okrog cerkve, ki je bil tudi pokopališče (morda le za bolj ugledne ljudi) je še nekaj manjših kipov iz klesanega kamna. Sorazmerna in skrbna izdelava pričča na njih je klesal precejšen kiparski mojster. Če sklepamo po vrednosti teh soh, moramo priti do zaključka, da je morala biti tudi cerkev kiparsko in morda slikarsko dobro opremljena.

Po vsem kulturnem svetu se zgodovinske in umetnostno pomembne zgradbe in predmeti ščitijo in ohranjujejo. Tudi v Italiji je bilo in je tako. Obstoj omenjene ustanove pričča, da je bilo tudi za Julijsko krajino poskrbljeno, ako sodimo po velikih obnovitvenih delih po prvi svetovni vojni in po skrbnih restauracijah raznih umetnostno tudi nekdaj kako pomembnih del.

Da gre pri opisani štivanski cerkvi za umetnino, ki je tudi zgodovinsko pomembna, menda ni treba več prepričevati. Treba bi bilo le točnejšega zgodovinskega in umetnostno-zgodovinskega študija in tudi več materiala, da bi točno ugotovili njeno starost. Toda že na prvi pogled je tudi laiku jasno, da so stoletja, ki govorijo iz teh zidov.

Cemu se torej cerkev ni obnovila? Iz omenjenega ter iz preostalih zidov je jasno, da je bilo to pred 30 leti zelo lahko mogoče, naravnost nujno. Tudi iz praktičnih interesov potrebno, če sodimo po novozgrajeni cerkvi tik nad cesto.

Ta nova cerkvica nam daje na prvi pogled odgovor na vsa ta vprašanja.

O slabih posnetkih

Nova cerkev je namreč slab posnetek podobnih, v neoromanskem, klasicističnem slogu zgrajenih cerkev- nekaka rotunda - kot jih najdete doli kje v Umbriji ali Toskani. Za to je pa šlo Obnovitvenemu uradu oz. Umetnostni intendantci v Trstu pod fašistično Italijo. Prenesti v naše kraje kos Umbrije in to poskušati prikazati, da je že stara na kraških tleh, to je lahko iz fašističnega ali čovinističnega vidika šteni ljudje imenujejo potvarjanje, zgodovinsko sleparijo, zločin, ki so ga zagrešili fašistični oblastniki obenem z vsemi ukrepi za raznarodovanje primorskega slovenskega prebivalstva.

Dati kraški pokrajini drugačen značaj, kot ga je imela v zgodovini, to je bil namen fašističnih graditeljev, za to je morala propasti in še propada stara umetnina v gotškem slogu.

Stilno sleparstvo iz špekulantskih razlogov

Če so to napravili tako nesposobno, da so v preveliki unemi hoteli prenesti v naše kraje kos Toskane, ko ne najdete nikjer na Primorskem kaj sličnega, in je torej tudi laiku na prvi pogled očitno stilno sleparstvo iz politično špekulantskih razlogov, je to ne le vprašanje slabega okusa kot neznanja.

Vsi umetnostni zgodovinarji, ki govorijo o umetnostnem krajepisju, priznavajo, da je skoro vsa Primorska umetnostno mešano ozemlje, kar je posebno očitno v stavbarstvu v preteklosti. Srednja Evropa, alpske pokrajine so vplivale z gotškim slogom preko Slovenije na vse primorsko ozemlje tja preko Gorice, točno do jezikovnih mej Beneške Slovenije pa do morja onstran Devina in Stivana. Potresla je vse to ozemlje s čisto gotškimi spomeniki, ki jih ni nič izpreminjala bližina in izpremešanost z zgradbami v renesančnem slogu z ono posebno noto, ki so jo posredovale Benetke s svojo umetnostjo, najdete v Gorici. Fake gotške spomenike kot v Trstu ali Istri in Beneški Sloveniji in segajo pri Devinu in Stivanu prav do Jadranskega morja.

Kamniti "dokumenti,"

Ta očitni kulturno umetnostni vpliv Srednje Evrope preko Slovenije na Julijsko krajino je bodel v oči fašistične oblastnike in je križal njih račune in politične špekulacije z narodnostnim značajem Primorske, ki so ga že davno poskušali italijanski čovinistični krogi prikazovati kot kulturno italijanskega. Se tam kjer so le šibe italijanske narodnostne manjšine, n. pr. v Dalmaciji, so si prizadevali, da pokrajino prikažejo kot italijansko iz kamenitih spomenikov. Koliko bolj jim je bilo potreba dokazovati čisto slovensko pokrajino za italijansko s kamenitimi dokumenti.

No, duše slovenskega človeka niso mogli preslepariti ali kakor koli potvoriti.

Jelinčič

NOVE KNJIGE

Ivan Slokan: Nova povest o stari pravdi
Ivan Slokan, ki ga poznamo kot avtorja dveh knjig s področja kmetijskega gospodarstva, (Povest o bellem kruhu, Povest o ustvarjanju novega sveta), je nedavno tega napisal novo knjigo, ki je prav tako izšla v založbi Mladinske knjige. Nova povest o stari pravdi je poljudno strokovni spis, v katerem pisatelj kritično obdeluje vse panoge kmetijskega gospodarstva (poljedelstvo, živinorejo, sadjarstvo, vinogradništvo) in to na splošno, posebno pa glede na naše razmere ter obravnava najrazličnejša vprašanja in probleme te važne gospodarske panoge. Pisatelj nakazuje številne in zamotane probleme, ki jih mora rešiti naše kmetijsko gospodarstvo, če noče daleč zaostati za naglim razvojem industrije. Istočasno pa podaja avtor tudi že napotila za reševanje najbolj perečih problemov našega kmetijstva. Na koncu knjige obravnava zadržišništvo, v katerem je dokončna rešitev našega kmečkega vprašanja.

Namen pisatelja je, prikazati v sodobni luči probleme našega kmetijskega gospodarstva predvsem našim kmetom, zlasti mladini kot nositeljici napredka na deželi, pa tudi vsem ostalim, ki se varjajo ali jih zanimajo problemi našega gospodarstva. Vse to je pisatelju v celoti uspelo, daši je morda knjiga, pisana v svojevrstnem slogu po vzoru ruskega pisatelja Iljina, marsikomu v začetku bolj tuja in se čitatelj šele po daljšem čitanju vživi v nje vsebino. Nedvomno pa bo knjiga koristno služila i kmetom i nekmetom za laže razumevanje problemov našega kmetijstva ter poglobitvi sodelovanja med mestom in deželo. Založba Naše žene je lani izdala knjigo pod naslovom **Mati in dete**, ki jo je napisala vrsta ljubljanskih zdravnikov. Zaradi pomanjkanje tovrstne poljudno-znanstvene literature, je bila knjiga kmalu razprodana in jo je

založba nedavno tega ponovno izdala. Knjiga vsebuje vrsto zanimivih člankov o vprašanjih, ki zanimajo vsako mater. Tako govore posamezni sestavki o nastanku otroka, o porodu, o razvoju dojenčka, o njega prehrani, oblačenju, rasti in boleznih. Posebej je poudarjena velika važnost dojenja in škodljive posledice splavov. Knjiga predstavlja neke vrste mali priložnik za vsa vprašanja, ki so v zvezi z materinstvom ter nego in vzrejo malih otrok, tako da je zelo koristna zlasti mladim materam, ki najdejo v bogato ilustriranih člankih strokovna pojasnila za najrazličnejša vprašanja in zdravniške nasvete, za razne otroške bolezni ter tegobe, ki so v zvezi z malimi otroki. Knjiga je brez dvoma dosegla svoj namen, kajti bila je v kratkem času razprodana. Nova izdaja bo omogočila seznanitev z nje aktualno vsebino novemu širokemu krogu mladih zakoncev, zlasti mater. Koristna napotila in nasvete za matere vsebuje tudi drobna knjižica z naslovom **Naš najmlajši**, ki jo je napisal ljubljanski zdravnik in predavatelj na ljubljanski medicinski fakulteti **dr. Avčin Marij**. Med novimi znanstvenimi knjigami zavzema pomembno mesto knjiga, ki jo je pod naslovom **Mikrobiologija** napisala profesorica medicinske fakultete v Ljubljani **dr. Milica Valentinčič**. Knjiga je namenjena predvsem študentom medicine in zdravnikom. O čem govori knjiga nam pove naslov same.

Poleg navedenih knjig pa so v zadnjem času izšle tudi nove številke posameznih slovenskih revij, med katerimi so zlasti pomembni prvi zvezki novega zgodovinskega časopisa in Slavistične revije ter novi zvezek Novega sveta. Pravkar je izšla tudi 6-7 številka **Novega sveta**, ki je naša osrednja literarna revija. Tudi v tej bogati številki so zastopani naši vodilni književniki z različni sestavki v prozi ali s pesmimi. Novi svet bi moral imeti zlasti vsak slovenski izobraženec pa tudi vsaka knjižnica.

VROCLAV 24. AVGUSTA. SOVJETSKI PISATELJ ILIJA EHRENBURG V RAZGOVORU Z VODJEM ANGLEŠKE DELEGACIJE PISATELJEM JULIANOM HUXLEYEM HAXLEY JE ZAVRNIL POZIV SVOJE VLADE NAJ ZAPUŠTI KONGRES INTELEKTUALCEV. NA TEM KONGRESU SO BILI PRISOTNI TUDI JUGOSLOVANKI KULTURNI DELAVCI.

V NOVO SEZONO

Slovensko narodno gledališče v Trstu

V soboto 10. septembra je naše Slovensko narodno gledališče otvorilo svojo sezono. Nastopili so v letnem gledališču v Ricmanjih z Jurčičevim Desetim bratom. Naši igralci so doživeli lep uspeh. Letno gledališče, ki je prostorno, omogoča, da se predstav udeležijo tudi sosedni kraji. Prostor je dobro izbran in akustičen, žeteli bi le bilo, da bi postavili več sedežev. Izбира igre Deseti brat je bila za otvoritev posrečena, ker je našemu ljudstvu blizu. Da je igra uspela se imamo zahvaliti režiserju Košiču in našim požrtvovalnim igralcem. Vloga Desetega brata je tudi letos z vsem svojim igralskim darom podal Joško Lukeš. Pred nami je nastopal res doživeti Deseti brat, ki si je že po prvih besedah pridobil simpatije vseh gledalcev. Košič je Krjavlja umetniško podal in zbudil s svojim pripovedovanjem mnogo smeha. Manjco je ljubko igrala mlada

Igralka Tea Starčeva, Kvasa pa Silvij Kopal, ki je ugajal predvsem v prizoru z Marjanom, daši mu sicer vloga ne dovoli sprostitve. Kakor vedno je Modest Sancin mojstrsko zaigral strica Dolefa.

S prvo predstavo letošnje sezone je naše gledališče začelo znova svoje kulturno poslanstvo med slovenskim ljudstvom. Kot lani, tako so mu tudi letos na polni neštevilne težave, s katerimi se bore prav vsi od prvega do zadnjega člana z veliko požrtvovalnostjo. Brez svojih lastnih prostorov so, v tem nem autobusu se vozijo iz kraja v kraj, da posredujejo našemu ljudstvu svojo umetnost in slovensko besedo. Zato je dolžnost prav vseh nas, da podpremo stremljenje našega gledališča in prav vsako predstavo napolnimo do zadnjega kotička, kajti to jim bo v priznanje in vzpodbudo.

V soboto zvečer bodo igrali v Ricmanjih v letnem gledališču «Primorske zdrave». Kakor smo že povedali, je letno gledališče prostorno, zato naj pridejo gledalci od blizu in daleč - ne bo jim žal

LJUDJE, KI ZNAJO STOPATI PREKO VSEH TEŽAV V nekdANJI partizanski prestolnici - Cerknem

Vsek bivši partizan IX. korpusa ima polno spominov, ki ga vežejo na cerkljanske hribe. Često misli na tiste kraje in prav gotovo ga zanima, kako domačini, ki so v tistih težkih časih tako nesebično in odprtih rok sprejemali partizane, naj so ti prišli ob katerikoli uri, živijo in obnavljajo sedaj. A ljudje s cerkljanskih hribov niso nudili le pomoči in strehe partizanom, neredko se je dogodilo, da je celo terence sodolaval skupno s partizani v borbi proti Nemcem in švabobrancem. Tovariši Slabe Feliks, terence na Cerkljanskem Vrhu je sam razporedil četo II. bataljona Vojkove brigade nad vasjo Otalež in se z njo boril.

Ko me je po dolgi odsotnosti pot ponovno pripeljala med to požrtvalno ljudstvo, sem ob prvih srečanjih z nekdajnimi sodolavci dobil vtis, da se tudi oni z enako iskreno ljubeznijo spominjajo vseh tistih, ki so se borili za uredništvne gese: Smrt fašizmu, svoboda narodu. Danes ti ljudje z delom kažejo, da jim je vladina misel v borbi za izgradnjo boljše dobočnosti nad vse.

V živem stiku s temi prebivalci, ki danes vedno težko borbo za obnovo na svojih požganih vaseh in razvalinah porušenega Cerkna, sem spoznal še nekaj več. Spoznal sem, kako ljudstvo, ki ustvarja nove tovarne, nove vasi in mesta, zdravo misli in sodi. Z živo besedo mi je star mož dejal: «Tu pri nas se danes sodi vse in vsakogar le po delu. Najmočnejše naše orodje v borbi proti reakciji in imperializmu je delo. To je prvi in nesebični internacionalizem! Vsako drugo fraziranje in zavijanje neresnice v lepe besede, skriva v sebi ostro trnje, ki zbada nas vseh, ki smo pomagali ustvarjati novo Jugoslavijo in ki danes utrjujemo našo veliko svobodo in gradimo prihodnost!

Nova pridobitna podjetja

Krajevna ljudska oblast skuša kakor drugod, tudi tu dvigniti življenjski standard prebivalstva in vlagati v to ves svoj trud. Ustanovila je več podjetij pridobitnega značaja, tako: mizarsko delavnico, radio-elektro-mehanično podjetje «REMPOD», novo moderno opkarnico, kovačnico, in drugo. Gospodarska zadruga, ki je prevzela vse lesni promet, je tako onemogočila vsem privatnim lesnim trgovcem njihovo izkoriščevalsko prekupevanje. Fašistični režim je tako podpiral. Delavci sekali in nakladali so pri takem delu zaslužili toliko, da niso mogli ne crkniti ne živeti, kot se je izrazil izkušeni drvar. Visoki odstotki so šli v pa je zdržalo po cestah — in Italijo. Žepe pozameznih trgovcev, še več z ustanovitvijo mizarske delavnice je ljudska oblast omogočila dokončno izdelavo vseh lesnih produktov doma. Ta mizarska delavnica zaposluje vse mizarske širše okolice. Vsi ti mizariji delajo po načrtu. Nekaterim posameznikom to ne

prija. Naravno. V svoji sebični podjetnosti ne morejo kaj takega odobravati, ker pri tem trpi — njihov žep.

Nova moderna opkarnica, po kateri je ljudstvo izražalo željo že desetletja, je zelo velike gospodarske važnosti za široko okolico tudi izven okraja.

Izmed večjega števila delavstva, večinoma domačinov, je 30% ženske delovne sile. Podjetje že ne razpolaga s tisto izvežbano strokovno močjo, kot bi bilo potrebno, toda obratovanje se iz dneva v dan izboljšuje. Poudariti je treba dejstvo: lani meseca junija je na prostoru, kjer stoji danes opkarnica, še rasla koruza. Letos istega meseca pa že izdelujejo opke! Iz te opke gradijo nove hiše, katere so požgali za časa narodno osvobodilne borbe sovražniki naše svobode in napredka, gradijo družne domove, ki bodo gospodarsko, kulturno in politično središče vsega življenja na vaseh.

Najuspešnejši je zadrudni sektor

Okrajno radio-elektrotehnično podjetje «REMPOD» je bilo ustanovljeno decembra 1947. Poleg popravilov in pisalnih strojev, je izdelovanja raznih motorjev, radioapalo elektrifikacije vasi Zakočje in Ravnih ter napeljava električnega toka v novo opkarnico. Za še večji razmah pa potrebuje dobrega elektrotehnikarja in pa prevozno sredstvo. Vendar je pač že do sedaj pokazalo zadovoljive uspehe in ima velike možnosti za nadaljnji razvoj.

Vsa novo ustanovljena so v tesni medsebojni povezavi in se gospodarsko dopolnjujejo. Brez take povezave ne bi podjetja imela takih uspehov. To je razvidno iz delovanja neke starejše mehanike delavnice ob vhodu v Cerkno, ki životari sama in dela breznačrtno.

Vse produktivne obrti, ki so bile izrazito izkoriščevalske značaja, so prišle v območje krajevnega ali okrajnega odbora. Od vsega tega ima koristi danes vse ljudstvo. Prizadeji posamezniki se, naravno, s tem ne strinjajo, toda kdo se bo nanje oziral!

Vse gospodarstvo in odvisne ustanove so 1000% prešle v zadrudni sektor. Ni pa mogoče pri takem preobratu takoj odpraviti vseh napak. Včasih se kaka stvar zakasni za nekaj dni kar izrabijo tisti redki poedinci, katerim ni nobena reč po volji. Ti dobro vedo, a niso željo priznati težav, ki jih ima ljudska oblast. Te težave so neizogibne in jih krajevni funkcionarji postopoma odstranjujejo. Na mestu so ti besede, ki jih je gov. Tito govoril v Kropi: «Pred nami so še velike naloge in borimo se z velikimi težavanji. Dobra volja in vztrajnost pa gresta preko vsega.

Udamniki in racionalizatorji

Veliko danes, pišemo o udarnikih in racionalizatorjih, le iz cerkljanskega kraja nič. To ni prav. Videli smo se tekom borbe, kako so ljudje dobro obdelovali vso zemljo, Niti za ped je ni ostalo neobdelane. Enako danes, 100% je obdelana vsa zemlja in še boljše kot prej, čeprav vsled razdejavanja in požigov vasi še vedno primanjkuje vprežne delovne sile in plugov. Vsaj enega izmed novih vzgledov pridnosti in požrtvalnosti pa moram vendarle navesti: tovariši Bevk Anton «Štefček», je med prvimi obnovil svoj požgani dom in ni pri tem zahteval od obnovitvene zadrude, razen nujno potrebnega materiala, nobene posebne pomoči. Skrbno je obdelal tudi svoje posestvo in kot član raznih gospodarskih ustanov tudi tam pridno delal. Ni čakal, da mu bo odbor prišel na pomoč, ampak sam je prišel za delo in uspel je. Ker se že ustavljam pri obnovi, ne smem mimo Obnovitvenih zadrud. Te so napravile v kratki dobi dve leti delo, ki bi ga zasebna podjetja ne opravila v desetih letih. Tako je konkretno napravila Osmo. vitvena zadruga Šebrelje velikansko delo. Tu so nacifasisti in demobranici požgali junija 1944 175 spodarskih poslopj. Ljudstvo je ostalo brez vsega: strehe, orodja, živine in živeža. Tov. Crtonir Sinokovec je v koledarju Gregorčičeve založbe umetniško orisal uničenje te prijazne gorske vasi. Po osvoboditvi pa so začeli Šebrelci iz nič graditi. Imeli so polno dobre volje, kamenja in lesa. S skupno močjo so napravili — kot prvi korak — tri velike apnenice, nato še eno in prav te dni še eno, ki bo dala okoli 1000 stotov živega apna. Ta bo v glavnem služila za gradnjo zadrudnega doma.

Številke govore

Do sedaj so obnovili že 62% požganih poslopj. V prvih 7 mesecih letošnjega leta še 25%, do konca leta pa bodo obnovili še ostale. «Delamo po načrtu, zato gre dobro, nam je dejala tov. Lapanja, ki kot administrativna posveča vse svoje moči in zmožnosti za skupnost. Štiri stanovanjske hiše so letos zrasle popolnoma na novo, zgradil pa se bo še en hlev. Izven okvira Obnovitvene zadrude so kmetje sami popolnoma obnovili še 9 kozoletov. Kako veliko delo so napravili, priča dejstvo, da je potrebno za samo ostrežje enega kozoletca da 35 kub m že stesnega lesa.

Navzgor nekaj števil, da bo razvidna velika požrtvalnost teh ljudi. Zidarji, tesarji, mizariji, pomagalci in težakji so v prvih 7 mesecih letošnjega leta napravili že 32.594 delovnih ur pri obnovi. Prostovoljnih ur je bilo 5940. Poleg tega pa so skrbno obdelali še vso zemljo. Izrabili so vsako uro časa tudi v slabem vremenu. Ves čas delajo po 12 ur dnevno s samo enournim požitkom opoldne. Zidarjev je 17 in s tem s pomočja razdeljeni v skupine, tako da delajo na petih gradiliščih istočasno.

Borba v obnovi nam je dala tudi ljudi, ki z delom dokazujejo, da hočejo čim več doprinesiti za hitro izgradnjo vasi. Tako imamo tovarise katerih imena so dobo zapisana v zgodovinski knjigi obnove z velikimi črkami. Ozebek Anton, židarski delovodja je s svojim 68. letnim očetom in še dvema bratoma eden izmed primerov novih ljudi, ki za skupnost ne štedijo svojih moči in zmožnosti. Poleg teh Lapanja Franc daje s svojjo aktivno. Brezavšček Ciril, delovodja pri apnenicah; Božič Janez, delovodja mizarske delavnice je napravil vsa potrebna okna, vrata, pode in drugo za vse obnovitvene objekte. Predsednik Obnovitvene zadrude tov. Lapanja Franc daje s svojjo aktivnostjo pobudo še svojim tovarisem, da obnova pospešeno napreduje.

Nisem mogel zapustiti tega kraja,

ne da bi prej obiskal še 88 letnega «Andrejina» v Cepesu in «Crnčeve» družine v Planini. Kakšno veselje spidenje! Andrejina sem dobil v hiši s knjigo v roki, njegov sin Andrej, ki je napravil. Trj 32 mesecev partizanstva v Sercevi brigadi, izdeluje omaro. Kljub visoki starosti se Andrej ne bavi s posevkom. Znova je dvignil število živine v hlevu na predvojno. Se vedno ga zanima politika in radoveden je, kako je v Trstu. Teško mu je, ko mu pošajsmim položaj. «Kaj so razbijali naše enotnosti pozabili, koliko smo žrtvovali za bratstvo je dejal.

Pri «Crnčevu» v Planini mlajši pšenico. Bogato, težko zrnje pada na pod. Master in hčer dobim na skednju. Polno imata novic za nekdajnega partizana, ki se je skupno z njegovim sinom in bratom Jelkom, ki je padel v borbi, rad ustavljal pri njih.

Zivo srečanje s temi ljudmi, ki s svojim neustrudnim žrtvovanjem grade veliko stvar — socializem, me

prepričalo da se prepovedo srečujemo z njimi. Več bi morali o njih pisati, več povedati v svet, o njih velikim težavam se bo živijo in kako jih prav te težave

V bližnjih dneh bodo na zasedanju glavne skupščine OZN razpravljali v okviru prve ločke tudi o indonezijskem vprašanju. - V ilustracijo položaja v Indoneziji priobčujemo vtise delegatov sovjetske mladine, ki so obiskali Indonezijo na povabilo indonezijske mladine

Priti v Indonezijo ni lahko. Holanci so stvorili okrog nje obroč karton in se selijo na ozemlje republike. Holandsko vojaštvo ne skriva svojega sovražstva do republikanizma in se v vsako malenkost. Za nami je Singapur, pokazali so se zeleni hriboviti bregovi Jave, ki se ostro odražajo od moderne morine. Letalo se spušta za pristano. Prileteli smo v Džakarta.

Dečarki pravijo tudi Batavija. Ime Džakarta je bil indonezijski imeno tedaj, ko je bila prestolnica svobodne Jave in tako jo domačini še danes imenujejo. S tem, da so jo preimenovali, so hoteli Holanci izbrisati njeno preteklost, kot tudi preteklost indonezijskega naroda.

Džakarta je postala pravzaprav Holandsko vojaško taborišče. Kamor koli se obrne, sreča holandskega vojaka ali oficirja. Ta armada kolonizatorjev se je zbrala tu, da bi uprjastila svobodo indonezijskega naroda.

Čez tri dni smo se odpeljali za vlakom v Džokja - hartu, prestolnica republike. Potniki so po večini ljudje, ki nečejo več živeti v Džakarti in se selijo na ozemlje republike. Holandsko vojaštvo ne skriva svojega sovražstva do republikanizma in se v vsako malenkost. Za nami je Singapur, pokazali so se zeleni hriboviti bregovi Jave, ki se ostro odražajo od moderne morine. Letalo se spušta za pristano. Prileteli smo v Džakarta.

Dečarki pravijo tudi Batavija. Ime Džakarta je bil indonezijski imeno tedaj, ko je bila prestolnica svobodne Jave in tako jo domačini še danes imenujejo. S tem, da so jo preimenovali, so hoteli Holanci izbrisati njeno preteklost, kot tudi preteklost indonezijskega naroda.

Džakarta je postala pravzaprav Holandsko vojaško taborišče. Kamor koli se obrne, sreča holandskega vojaka ali oficirja. Ta armada kolonizatorjev se je zbrala tu, da bi uprjastila svobodo indonezijskega naroda.

Čez tri dni smo se odpeljali za vlakom v Džokja - hartu, prestolnica republike. Potniki so po večini ljudje, ki nečejo več živeti v Džakarti in se selijo na ozemlje republike. Holandsko vojaštvo ne skriva svojega sovražstva do republikanizma in se v vsako malenkost. Za nami je Singapur, pokazali so se zeleni hriboviti bregovi Jave, ki se ostro odražajo od moderne morine. Letalo se spušta za pristano. Prileteli smo v Džakarta.

Borili se bodo za republiko

drveva banan in riževa polja. Kmetje v širokokrajnih, slamatih kločkih nosijo na tenkih drogovih snope svežega rumenega riža.

Džokjaharta je malo šumno mesto sredi otoka daleč od Indijskega oceana. Delavske četrti so polne ozkih ulic. Na hišah, po drevu in po telegrafskih drogovih visijo kletke s pisanimi, glasnimi pticami. Zjutraj se razlega njihovo petje, zvečer pa ga preprijejo radjski zvočniki.

Nekega dne so nam s pomonom pokazali skatlice vžgalic: «Poglejte! Iz skatlice so vzeli vžgalico in jo prižgali in znova s pomonom rekli: «Poglejte! Tedaj nam je postalo jasno. Pred nekaj dnevi je pričela obratovati prva tovarna vžgalica. Poprje so jih dobivali iz Svice. Njihove vžgalice niso bile lepa, se dajele so. To pa je osmno.

Indonezijsko ljudstvo si silno prizadeva, kako bi dvignilo svojo drželo. Ze desetletja hočejo Holanci dopovedati svetu, da so prinesli kulturo v divjo Indonezijo, s tem da izvažajo v Evropo njihov kavčuk, kinin, nafto in sladkor. V resnici pa je že pred prihodom Holancev slovelo indonezijsko ljudstvo po svojih trgovskih in mornarskih sposobnostih. Imelo je trgovske stike z jugovzhodno Azijo, Indijo, Madagaskarjem in otoki sredi Tihnega oceana. Indonezija ni doživljala tedaj je svojega gospodarskega, temveč tudi svoj kulturni razmah. Ta je našel izraz v mnogih literarnih proizvojih, ki so se obrnili še do današnjih dni.

Nekega dne smo obiskali mesto Magadan. Ki mu pravijo: «Ključ otoka Jave. Tu so bili težki boji tedaj, ko so se Holanci z angleško pomočjo vrnili na Javo. Indonezijski vojski so jih zavrnili daleč nazaj od Magadana.

V vasi Mendut, na cesti med Džokjaharto in Magadanom stoji starinsko svetilko z Budovim kipom. Vžiceni smo bili nad njegovo veličastnostjo, ali naši spremljevalci so nam rekli, da to ni še nič. Naj počakamo, da pridemo v Boco - Budur. Na gigantnem prostoru sa doivjuje druga nad drugo pet teras na dvaset oglov in vsaka je obdana s poldrug meter visokim zidom. Teraso krasijo Budove sohe, najrazličnejših veličin. Pokri-

te so z risbami, vdolbenimi v modri mramor.

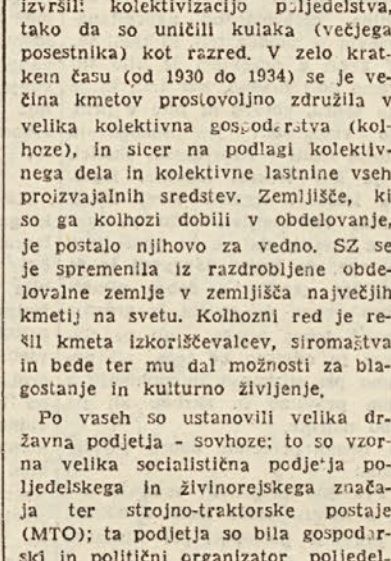
Risbe na nižjih terasah prikazujejo življenje kmetov, po srednjih terasah lovcev in mornarje, na zgornjih terasah življenje knezov, a na najvišji samega Bude. Boco-Budur je bil sezidan v XV stoletju. Za časa holandskega gospodstva se je pričel rušiti. Republiška vlada je pričela kljub ogromnim ekonomskim težkostem restaurirati ta starinski spomenik. Holandski imperializem ni zatrl le razvoja sedemdeset milijonskega indonezijskega naroda, temveč ga je spravil v strašno revščino. Indonezija je postala dežela slabo plačanih delavcev. Republiška vlada je uvedla zakon o šolski obveznosti.

V urugi svetovni vojni niso Holanci stvorili ničesar, da bi zaščitili Indonezijo pred japonskimi imperialisti. Bežali so in jo prepustili Japoncem, da so zagospodovali po mili volji. Indonezijsko ljudstvo se je samo postavilo po robu japonskim osvajalcem. Organiziralo je pod vodstvom komunistov partizanske skupine, ki so se oborožile z japonskim orožjem. Osvobodili so si ga v šestih bojih. Za časa osvobodilne borbe z japonskimi zavojevalci, se je v širokih ljudskih množicah okreplila težnja po svobodi. Čim je Japonska kapitulirala, je sedanjí predsednik Suharno proglasil Indonezijo za republiko. Uresničila se je volja indonezijskega ljudstva. Tedaj ni bilo Holancev v Indoneziji, so prišli so angleški oddelki. Casopisi so pisali, da so prišli na pomoč Indoneziji, da bi držali mir in red. Resnica je bila drugačna.

V mestu Tolo so nam pokazali nekoliko dokumentarnih filmov. Eden med njimi prikazuje prihod angleških oddelkov. Njihova epomoč se je odražala predvsem v bombardiranjih nezaščitene mest. Indonezijska česta so sprejele tisoče beguncev. Požar je objel mirna mesta. Žene in otroci so padli pod angleškimi krogli. V središču Džokjaharte so nam pokazali prileg predsedniškega doma velik prazen prostor rekli: «Tu je bila nasa vaša oddajna postaja. Angleški bombniki so jo porušili.

Na mnogih živih sem čital v angleščini napis: «Borili se bomo za republiko do končne zmae.» Indonezijska mladina je napisala te besede ameriškim in angleškim vojakom. Indonezijsko ljudstvo se ni ni-

KOLHOZI - opera Sovjetske zveze v vojni in miru

«CASOPIS PIŠE O NASEM KOLHOZU.»

Prepričalo da se prepovedo srečujemo z njimi. Več bi morali o njih pisati, več povedati v svet, o njih velikim težavam se bo živijo in kako jih prav te težave

Utrjujejo v zavesti, da za nove ljudi, ki ustvarjajo sebi in svojim otrokom veliko bodošnost, — ni ovire, ki bi je ne mogli premostiti. P. A. OGAREV.

Oktoberska revolucija je izročila fevdalno zemljo kmetom v uporabo. Razdrobljena zemeljska posestva, ki so ostala na majhnih in prav majhnih kmetljah, niso mogla v celoti izpolniti naloge poljedelskega razvoja. Pod vodstvom sovjetske oblasti in partije Lenina in Stalina so v ZSSR izvršili kolektivizacijo poljedelstva, tako da so uničili kulaka (večjega posestnika) kot razred. V zelo kratkem času (od 1930 do 1934) se je večina kmetov prostovoljno združila v velika kolektivna gospodarstva (kolhoze), in sicer na podlagi kolektivnega dela in kolektivne lastnine vseh proizvajalnih sredstev. Zemljišče, ki so ga kolhozi dobili v obdelovanje, je postalo njihovo za vedno. SZ se je spremenila iz razdrobljene obdelovalne zemlje v zemljišča največjih kmetij na svetu. Kolhozni red je rešil kmeta izkoriščevalcev, siromatah in bede ter mu dal možnosti za blagostanje in kulturno življenje.

Po vaseh so ustanovili velika državna podjetja - sovhose; to so vzravnala velika socialistična podjetja poljedelskega in živinorejskega značaja ter strojno-traktorske postaje (MTO); ta podjetja so bila gospodarski in politični organizatorji poljedel-

stva. Sovjetsko poljedelstvo so zelo mehanizirali: l. 1940 je delalo v njem 524.000 traktorjev in 182.000 kombajnov, poljedelskih strojev, ki opravljajo delo več strojev. Poljedelstvo je dajalo prebivalstvu dovolj hrane, industriji pa surovine. Kolhozni red je posebno med sovjetsko-nemško vojni dčkal svojo moč in življenjsko sposobnost, ko je lahko poljedelstvo ZSSR kljub vsem težkostam vojne dobe brez prenehanja zastojev oskrbovalo s svojimi pridelki vojaško prebivalstvo. S poljedelstvom se bavijo v ZSSR v različnih pasovih zemlje in na različnih stopnjah rastlinstva. Najbolj obdelujejo krompir (pas črnice) v stepnem in gozdnato stepnem pasu, kjer je največ njiv (in nekoliko manj pašnikov); le na vzhodu, v sibirskem delu tega pasu, je dokaj zemlje, ki se ni obdelovala. Sosedni pasovi, gozdnati pas proti severu in polpustinski pas proti jugu, so manj obdelani kakor pa črnozemski pas. Leta 1940 je zasejana površina v ZSSR dosegla 151 milijonov hektarjev, t. j. 46 milijonov več kot leta 1913. Posevke so povečali s pogostitvijo neobdelanih polj, s preoravanjem celin, z izsuševanjem močvirij, s krčenjem gozdov, z namakanjem pustinj itd. Velika kolektivizacija in visoko mehanizirana gospodarstva ZSSR neprimerno laže in hitreje ustvarjajo nova obdelovalna zemljišča, kakor so mogla to storiti razdrobljena in zaostala gospodarstva carske Rusije.

Glavni pridelek poljedelstva ZSSR so še vedno žitarice. Pridelke žita so zvišali s povečanjem posejane površine in z boljšo rodovitnostjo. Pred revolucijo je našla Rusija štiri do pet milijard pudov žita na leto, ZSSR pa je leta 1940 našla okrog 7.3 milijard pudov.

Proti suhi ne moremo voditi uspešne borbe posamič in neorganizirano, pač pa po enotnem načrtu na velikanskih prostorih. Pokazalo se je, da so za to borbo sposobni edinele kmetije, ki so na kolhozni način spemnill zaostalo poljedelstvo v napredno. V sušnem pasu imajo kolhozi moderne poljedelske stroje in uporabljajo najpopolnejšo agrarno tehniko. Ti uvajajo nove, v ZSSR odbrane vrste rastlin, ki so odporne proti suhi.

Prej v nečrnozemskem, moskovskem, leningrajskem, jarošavskem, Ivanovskem in gorkovskem pasu ter v drugih predelih niso sejali pšenice. To so bile spetrozijske pokrajine, ki so bile glede kruha odvisne od južnih pokrajin. V petletkah pa je tudi nečrnozemski pas postal pridelovalec pšenice in je dobil dovolj lastnega pšenicega kruha.

Se hitreje od žitaric so bile v ZSSR razvile v petletkah liste vrste poljedelstva, ki dajejo industrijske surovine. Bujni razmah industrije je za-

NA KOLHOZU PO DNEVNEM OPRAVILU.

čili bolnico študenti medicine. Svojo mladost in ves svoj prosti čas žrtvujejo, da bi rešili bolnike. «Nimamo obvez ne zdravila, nam je rekel neki zdravnik. Niti od UNRRE jih nismo mogli dobiti, čeprav je ta organizacija Holancem toliko pomagala.»

Indoneziji so mirni, nadarjeni in delovni. Osveti se je treba na riževe plantaže, katere namakajo številni kanali s čisto svežo vodo, pa bomo razumeli, koliko truda in naporov so vložili v njihovo obdelovanje. «Vidite naša polja?» nam je rekel naš spremljevalec. «Povejte v Evropi, da bi ničeno vojne. Nam je potreben mir, da bi gradili republiko.»

Java je zelo gosto naseljena. Njki ni moči najti ni padi neobdelane zemlje. Hiše so ograjene iz bambusove rogornice in krize z rdečo opeko ali s palmovimi listi. Senčijo jih banane, nad katerimi se dvigujejo večno zelene krošnje palm. Po ozki ulici se love voli, temnopoliti otroci.

(Nadaljevanje na 12. strani)

hitevali vedno več vlaken, industrijskega olja in industrijskih barv.

Poljedelstvo ZSSR so v času sovjetske oblasti obogatili s mnogimi novimi rastlinami, katerih prej v tej državi niso pridelovali. Nekaj so jih privesali iz tujine, nekaj divjih pa so udomačili. Med prve sodi na primer veliko subtropskih rastlin: čaj, citrusi in dr. Med druge pa kozgrij, ki ga rabijo kot kavčukovo rastlino.

V severnih in vzhodnih delih Sovjetske zveze prej skoraj ni bilo razvilo sadjarstva. Sadno črteje za dvesto zime ni uspevalo. Znani ruski vrtinar in sadjar Miturin je vrglji vrsto sadja, ki je odporno proti mrazu. V sovjetski oblasti so s kolektivizacijo poljedelstva razširili Miturinovo način po vsej ZSSR. Nastali so vrtovi na Uralu, v Sibiriji, na Daljnem vzhodu in na severu.

Poljedelstvo ZSSR je v težkih vojnih razmerah uspešno izpolnilo svoje naloge: oskrbovalo je vojsko in prebivalce s hrano in industrijsko surovini. Kolhozi so bili močna opora fronti in vojnim uspehom Rdeče armade.

V spomin maršala Ribalka

MARSAL RIBALKO POZDRAV. LJA NA LETALISCU V PRAGI CLANE ČESKOSLOVASKE VLADJE OB NJIH PRIHODU IZ MOSKVE 1. 1945. SPODAJ: TANK Z MARSALOM RIBALKOM NA ULICAH PRAGE OB NJENI OSVOBODITVI.

Z globoko žalostjo je sovjetsko ljudstvo in z njim českoslovaško sprejelost o smrti zvestega sina boljševske zemlje, enega najvidnejših voditeljev vojske, junaka Sovjetske rdeče vojske Semionoviča Ribalka.

30 let svojega življenja je Ribalko žrtvoval socialistični domovini. Trindvajsetleten je vstopil v Rdečo armado in z njo prehodil slavno bojno cesto. Kamorkoli ga je domovina poslala, povod je častno izpolnil svoje dolžnosti. Vso svojo nadarjenost in znanje, vse svoje bogate izkušnje je Ribalko posvetil organizaciji in izpolnjevanju vojaške moči sovjetske države, nje tankovske in motorizirane vojske.

V veliki domovinski vojni se je Ribalko izkazal kot izkušen organizator in vodja velikih tankovskih oddelkov. V vseh vojnih pohodih je nastopil kot vojskovodja Stalinske šole, mojster najh maneurov in bliskovitih vpadov. Tankisti maršala Ribalka so na bodnem pohodu ob rekah Volgi in Odr dospeli do Berlina in Prage.

V Prago je Ribalko vzkročal 9. maja 1945. kot vodja tankovskih in motoriziranih oddelkov Rdeče armade in si tako pridobil častne zasluge kot osvoboditelj českoslovske prestolnice

Stran naših kmetovalcev

NAJLEPSE OPRAVILO V VINOGRADU.

PRIPRAVIMO SE NA LETOŠNJO TRGATEV

Letošnja trgatega ne obeta veliko. Preobilna mokrota od neprestane deževja je škodila trti, ki ljubi sušo. V zvezi z deževjem je bilo tudi vreme bolj hladno, kar trti, ki je hčerka sonca, gotovo ni bilo v prid. Mnogo vinogradov je poškodovala tudi toča, zlasti v nabrežinski okolici, kjer je kar trikrat klestila. Izgledi za letošnje trgatega torej nika, kor niso razveseljivi. To pa nas ne sme motiti, da ne bi tudi letos storili vse, da bomo napravili iz še preostalega grozda - dobro pijačo.

Dobro vemo, da se da iz grozda napraviti dobra pijača - ali pa slaba: vse je odvisno od tega, ali postopamo pri stiskanju in ravnanju z moštom pravilno in skrbno ali pa delamo napake.

Da bomo pridelali dobro pijačo, moramo:

1. Pravilno pripraviti sode in posodo, s katero pride mošt v dotiko;
2. pravilno postopati pri stiskanju in
3. pravilno ravnati s svežim moštom.

Pravilna priprava sodov, posode, stiskalnice in kleti

Vino se navzame vonja in okusa od vseh stvari, s katerimi prihaja v dotiko, zato moramo to pri vsem kletarjenju upoštevati. Ker shranjujemo pijačo v sodih, je jasno, da ne sme imeti sod nobenega lastnega ali privzetega vonja niti okusa. Pa ne samo vonj in okus, tudi bar-

vo pritegne pijača nase! Zato moramo tudi vsa morebitna barvila iz sodov odstraniti, preden natočimo vanje pijačo. Vse umivanje, izkuhanje, izpiranje in luženje sodov ima torej samo en cilj: odstraniti sodom vsak vonj, okus in barvilo.

Kako sod očistimo

Kako ta cilj dosežemo? Če smo sod, ki ga želimo pripraviti, šele nedavno izpraznili, in če nameravamo natočiti vanj iste vrste pijače, kot je bila prej v sodu, ne bo veliko dela. Natočimo vanj čiste hladne vode, približno za eno desetino njegove vsebine, stresemo vanj še nekoliko drobnih kamenčkov, začepimo veko in začnemo sod počasi in previdno valjati in ga postavljati izmenoma zdaj na eno, zdaj na drugo dno. Čez čas vodo iztočimo in nalijemo v sod svežo. Ta postopek ponavljamo toliko časa, da je voda, ki jo izlijemo iz sode popolnoma čista, brez vsakega vonja in okusa. O tem se prepričamo najbolje, da si jo natočimo v čašo in poskusimo. Če ima voda kak vonj ali okus, ali če ni docela čista, moramo izpiranje sode se nadaljevati.

Če pa je bil sod dalj časa prazen, posebno če smo ga med tem časom zažveplali, ne zadostuje izpiranje z mrzlo vodo, kajti ostanki žveplanih par so se zajedli v les in jih mrzla voda ne more odstraniti. Pač pa bi jih izlužil most in zato moramo tak sod izpirati z vročo vodo, kateri primešamo nekaj so-

de ali pa kakega drugega lužnatega sredstva, n. pr. kuhinjske soli, ali «Montalina». Vodo moramo vliti v sod vrolo, veko dobro zabiti, nato pa sod kotrljati sem in tja. Ker si, li v sodu nastajajoča para pri vseh razpokah in luknjicah navzven, je pri takem postopanju najbolje, da zadelamo razpoke med dogami s kornuznim ali kakim drugim ličjem. Če pa ima sod prevelike reže in luknje se para v njem ne tvori; v tem primeru ga je treba dati v popravilo in nato ponovno zapariti.

Važno je tudi, da izpustimo vodo iz sode dokler je še vroča, kajti sicer ostane naš trud brez učinka.

Če nameravamo sod rdečega vina porabiti za belo vino, ga moramo tolikokrat s kropom in sodo izpirati, dokler ne izgine iz vode, ki jo izlijemo, poslednja sled rdečila. Prav tako moramo sod, v katerem je bil doslej sadjevec, vsaj tri do petkrat izpariti, če ga nameravamo uporabiti za vino. Poudarjam ponovno, da je treba pri vsakem izpiranju izpustiti vodo iz sode še vročo!

Postopek s plesnivimi sodi

Ako sod ni bil do dobra pomit, ko smo ga iztočili, seveda ne zadostuje ne izpirati ne pariti. V takih primerih je treba vratca oziroma dno odstraniti ter notranjost dobro odrgniti s krtačo, katero namakamo v vroči raztopini sode. Sele nato sod lahko zapremo in z mrzlo vodo izperemo.

Ako je sod plesniv, kar spoznamo že po vonju, ki zaudarja iz sode, je treba predvsem ugotoviti, kako globoko je plesnoba že prodrla v les. V vsakem primeru plesnivosti je nujno, da sodu odstranimo dno in ugotovimo, kake barve je plesen. Če so v sodu le tu pa tam, navadno zadostuje, da sod s trdo suho krtačo na plesnivih mestih toliko časa drgnemo, da plesnoba docela izgine. Nato ves sod še s hladno vodo poribamo vstavimo dno in ga tolikokrat izparimo, da vonj po plesnobi docela izgine; končno sod z mrzlo vodo izplahnemo. Če pa je plesnoba postala že sive ali zelenkaste barve pomeni, da se je že tako globoko ujedla v les, da je s krtačo ne moremo več odstraniti, marveč le z obličem ali strugalom. Če pa so plesnoba mesta postala že rumenkaste in rdečkaste barve, plesnoba prerasla les že tako globoko, da jo je sploh nemogoče odstraniti in tak sod za pijačo sploh ni več uporaben.

Tudi sod, v katerem smo imeli kis (ali očet), za pijačo ni več uporaben. Iz previdnosti porabimo tudi sode, ki so bili plesnivi in smo jih ozdravili, rajši za sadjevec kot za vinski mošt, ker je pač pri sadjevku škoda manjša, ako je sod vendar le ohranil nekaj plesnivega vonja.

Novim sodom, oziroma sodom, katerim smo vstavili novo dno ali doge, je treba pred uporabo izlužiti iz lesa tania, ki sicer povzroča, da pijača postri.

Vsa nečista posoda lahko pokvari pijačo

Izlužimo lahko bodisi z vrolo sodo raztopino, s katero parimo sod toliko časa, da postane voda, (ki jo vedno še vročo izlivamo) popolnoma čista brez vonja in okusa. Nato sod z mrzlo vodo nekajkrat izplahnemo in ga tako, da nalijemo v sod do vrha čiste hladne vode, pustimo dva dni, po potrebi pa izlijemo to vodo in napolnimo sod s svežo. Tako postopamo 14 dni, po potrebi pa še dalj, dokler pač voda ni popolnoma čista.

Pravočasno je treba poskrbeti tudi za dovoljno število vseh, zamaškov in čepov, namazati obroče z minijem in lakom, peto vijaka v sodovih vratcih pa s parafinom. Pri roki moramo imeti tudi nekaj cementa ali kake dobre zmesi, da zadelamo razpoke pri sodih, ki puščajo. Nadalje je treba sod skrbno očistiti, če je potrebno s krtačo in vročo vodo, v katero smo dali nekaj sode oribatli, nato pa z mrzlo vodo izprati sadni mlin, prešni koš

(Nadaljevanje na esp. 12)

Kako ohranimo paradižnike v naravni obliki

Na več načinov lahko shranjujemo paradižnike v naravni obliki čez zimo; ogledimo si torej najbolj preprost način. Izmed paradižnikov, ki jih pri nas gojimo, je za shranjevanje najbolj primerna vrsta Lukulus. Ta se razlikuje od drugih v tem, da ima drobne, okrogle in gladke plodove, ki vise na stebelu kot nekak grozd (6-10 plodov); meso je bolj tanko. Za spravljanje je primerna tudi vrsta Humbert, katere plodovi so jajčasti, jako meseni in trdi.

Ako jih hočemo ohraniti čez zimo sveže, ne potrgamo vsakega plodu zase, temveč odrežemo vseh 6 do 10 skupaj, in sicer tedaj, ko prišeta prva dva zoreti. Ako bi pustili, da nam več plodov dozori, bi s tem nič ne pridobili, ker potem posamezni paradižniki jako radi odpadajo. Te grozde obesimo na žico, vrv ali tudi na rogovile vej, da visijo vsak zase; tako pripravljene postavimo v zračno in suho shrambo (podstrešje-lopa-skedenj), kjer pozimi ne zmrzuje. Od časa do časa jih pregledamo in nemudoma odstranimo tiste, ki jih je napadla gniloba in tem najbližje. Tudi je umestno, da jih večkrat nekoliko zažveplamo proti plesnobi.

***

Uvoz plemenske živine

Kmetijsko nadzorništvo je prišlo v teh dneh kredit, ki bo služil za podporo kmetovalcem dobrih rejskih okolišev. Ti si bodo lahko nabavili gotovo število bikcev, krav in junic (10-12 mesecev starih) švicarske sive pasme.

Bikci bodo dodeljeni javnim plemeninim postajam, lastnik pa se bo moral obvezati da jih bo redil najmanj dve leti. Krave in junice bodo dobili samo rejci, ki bodo držali za plemo kupljeno živino čim dalj časa mogoče ter gojili vsa teleta ženskega spola, ki se bodo od njih rodila ter bikece, katere bo nadzorništvo smatralo za primarne.

Povprečna cena franko Trst bo znašala okroglo 140.000 lir za bikece, 200.000 lir za breje krave na tretjem do četrtem teletu, po 160.000 lir pa za breje junice in 100.000 lir za junčke, 10 do 12 mesecev stare.

Kdor si želi nabaviti ta goveda, naj jih naroči pri tehnični sekciji kmetijskega nadzorništva v ulici Ghenga št. 6. Položiti mora tudi označeno vsoto.

TEHNIKA V DOMAČEM GOSPODARSTVU

KAKO OHRANIMO POGONSKE JERMENE

Zaradi nepravilnega hranjenja in slabe nege se mnogokrat pokvari drago pogonsko jermenje ter postane nerabno. Zato moramo to jermenje mazati z maščobami, da ostane mehko, nadalje od časa do časa temeljito očistiti. Vsekakor moramo uporabljati za preprečevanje drsenja jermena na jermenicah samo take snovi, ki ne škodijo usnju.

Prva nevarnost, ki se kaže pri pogonskem jermenju je ta, da prečimo drsenje na ta način, da posujemo jermenice z zdrobljeno kolofonijo. Vendar tako ne postopamo pravilno. Kolofonija brez dodatkov namreč škodi usnju. Zato uporabljamo raje posebne mešanice za preprečevanje drsenja pogonskega jermena. Te izdelke kupimo v trgovini, lahko si jih pa pripravimo tudi sami. Zato navajamo nekaj navodil o pripravljajanju

adhezivnih mazil za jermena

Pri 80 st. C stali in dobro premešaj 5 delov kolofonije, 3 d. loja, 2 d. parafina. Ko postane talina enakomerno obarvana jo ulij v kalupe in pusti, da se strdi.

Na sličen način dobiš primerno adhezivno lepilo za jermenje tudi iz naslednjih snovi: 14 d. smrekove smole, 7 d. lanolina, 5 d. loja in 2 d. cerezina.

Za usnjeno jermenje je predvsem prikladna sledeča mešanica, ki jo dobimo s primernim ugrejetjem 50 d. ribjega olja, 30 d. smrekove smole, 20 d. loja. Smolo in loj moramo staliti v ribjem olju.

Naslednje mazilo lahko nanašamo na jermen s čopičem. Pripravimo ga tako, da ugrejemo 300 d. olja polenovke in v njem talimo 80 d. kolofonije, 120 d. loja in dodamo še 100 d. terpentinovega olja.

Ker ima olje polenovke zelo neprijeten duh pripravimo poltekočo adhezivno mazilo na drug način. Talimo 80 d. cerezina, 280 d. svinjske masti, 130 d. kolofonije, 300 d. vazelinskega olja, 100 d. terpentinovega olja.

To bi bilo le nekaj navodil za pripravljavanje adhezivnih lepil. Vendar se najrazličnejši proizvođači bistveno med seboj le malo razlikujejo. Njih sestavina so vedno smole, voski in maščobe.

Adhezivna mazila nanašamo na

spodnjo plast jermena, torej na ono, ki je v stiku z jermenicami. Z naštetimi mazili preprečimo drsenje jermena na pogonskih kolesih.

Maščobe za jermena

služijo temu, da je jermenje mehko in se lepo ukrivi. Dočim nanašamo adhezivna mazila na spodnjo stran jermena, namažemo z maščobami gornjo stran jermena, ker morajo biti vedno mehke. Zato je nujno potrebno, da jih mažemo vsakih osem do petnajst dni. Jermenje lahko mastimo z lojem, ribjim oljem, mineralnim oljem ali pa z posebnimi mešanici, ki jih izdeluje v ta namen industrija. Vse te maščobe nanašamo na jermenje, ko so v obratovanju. Če je na jermenju skorja, moramo to najprej odstraniti.

Navajamo vam navodilo za pripravljavanje mešanice za maščenje jermena. Ugrej 15 d. vazelinskega olja, 20 d. ribjega olja, 12 d. taljene svinjske masti, 1 d. voska. Ko je vse raztaljeno, dobro mešaj, da se sestavine enakomerno porazdele med seboj. Lahko obarvaš z barvili za maščobe. Ulj v pločevinaste škatlice in pusti, da se v njih ohladi. Če neujemo na ta način jermenje, bo zelo odporno in tudi bolje delovalo.

Jermenje, na katerih se je nabrala umazanija ali pa stvorila skorja

čistimo

na naslednji način: Ako je jermenje impregnirano z mineralnimi olji, potrosimo nanj sadro. Ko je vsrkala sadra olje, jo ostrgamo z leseno deščico. Namesto sadre lahko uporabljamo zelo drobno žaganje.

Mnogo bolje čistimo jermenje tako, da najprej odstranimo z lopatico maščobe, ki so na površju in zattem kopljemo jermen v surovem bencinu. Posoda, v kateri namakamo jermen v bencinu, mora biti popolnoma zaprta, da ne uhaja pravič bencinskih hlapov. Jermen pustimo 24 ur v bencinu. Po preteku tega časa vzamemo jermen ter ga obesimo, da odkapa bencin iz njega. Zatem ga položimo na mizo ter večkrat povlečemo preko njega z lopatico, da iztisnemo bencin, ki se še nahaja v jermenu. Nato ga osu-

šimo v senci. Če je izgubil jermen na prožnosti, ga namažemo na gornjem delu z maščobo.

Mnogokrat se maščobe na zraku tako pretvorijo, da jih z usnja ne moremo odstraniti s kopeljo v bencinu. V tem primeru se moramo poslužiti kopeli v tetraklorogljiku ali pa v trielinu. Postopamo v hladu na isti način, kot je bil opisan pri bencinu.

Jermenje, ki je prepojeno z olji in mastmi lahko očistimo tudi z mlačno vodno raztopino mila, kateri smo dodali nekaj amoniaka salmiakovca. Zatem izperemo z mlačno vodo in osušimo. Nato namažemo gornjo stran jermena z maščobo za jermenje. Če je bilo preveč lužnato, oziroma, ko preveč časa izpiramo z milom, se lahko dogodi, da izgubi usnje del strojila. Zato je dobro, da namažemo usnje s kostonjevim ekstraktom in ga čez nekaj ur izperemo z vodo še preden naneseemo nanj maščobo.

Pogonsko jermenje lahko čistimo tudi na ta način, da ga za 5 minut potopimo v mlačno vodo (približno 50 st. C) in nato za nekaj minut v 3 odst. raztopino boraksa. V kopeli moramo s ščetko drgniti mesno plast usnja. Izperemo v mrzli vodi in posušimo v senci na prepihu. Pri sušenju mora biti jermen močno napet. Pred osušenjem je dobro, da namažemo zunanji del jermena z maščobo. Ker tudi boraks odtegne iz usnja nekaj strojila, je primerno, da tudi pri tem načinu čiščenja okopljemo jermen v taninskem ekstraktu. Torej slično, kakor postopamo pri čiščenju jermena z milom.

***

Kmetovalci-vinogradniki

Vse kar je potrebno za uspešno trgatega in za pravilno postopanje pri pravi vna - leseno posodo, kletarske stroje in orodje ter pripomočke za zdravljenje grozda, mošta in vina, ter navodila za uporabo istih, vam nudi pogodnih pogojih.

Kmetijska nabavna in prodajna zadruga

V Trstu, ul. U. Foscolo, 1 (tel. 94386) s svojimi poslovalnicama v ulici S. Mercadante, 4 (poleg knjigarne Stoka) ter v Miljah, ulica Mazzini, 4

Stran naših gospodinj

Tržaška kuhinja

Petek: Krompirjeva juha, kuhani jabolčni štruklji 1)

Večerja: Ribe, solata, kompot.

Sobota: Rezanci na juhi, kuhana govedina, dušene buče, sadje.

Večerja: Testenine s paradižnikom, sir.

Nedelja: Riž na juhi, telečja pečenka, krompirjevi rogljički ocvrte melancane, čokoladni puding.

Večerja: Zdrobova juha, ruska solata, žato.

Ponedeljek: Spinačna juha z rižem, krompir s kumarico omako, goveje pogačice, kompot.

Večerja: Testenine z guljažem, paradižniki.

Torek: Fižolova juha z rižem, češpljevi cmoki.

Večerja: Polenta s paradižnikom, sir.

Sreda: Zdrobovi cmoki na juhi, zrezki krompir solata sadje.

Večerja: Rižot s papriko, stročji fižol

Četrtek: Gobja juha, pire krompir z guljažem, mešana solata.

Večerja: Fižol z radičem, palačinke.

1) Kuhani jabolčni štruklji

Napravi vlečeno testo iz 40 dkg moke, 1/8 mlačne vode, soli, jajc, žličko masti ali olja, ga dobro preneti, napravi hlebček in ga pokrij s skledo, da se nekoliko spočije. Nato napravi tale nadev: Vmešaj v skledi dve žlici masti (ali 4 žlice kisle smetane) in 1 jajce. S tem namaži testo, ga potreši z drobtinami in s pestjo pšeničnega zdroba, s 5 zrezanimi jabolki, s sladkorjem, rozinami in cimetom. Testo zvij in ga zavij v namočen in ožet prtič ter poveži z nitjo. Tako pripravljen štrukelj kuhaj v slani, vreli vodi pol ure. Kuhanega razreži na kose, ki jih zabeliš z maslom, v katerem si zarumenila drobtine.

NASVETI ZA ŠIVANJE

V treh člankih vas seznanim z osnovami šivanja. Mislim, da vsaka žena prime rada za šivanko, ako si s tem prihrani razne stroške. Tem laže vam je, če najdete v svojem domačem listu odgovor na

Stari vek (Rimljanka) Srednji vek

nekatera vprašanja, ki se pojavijo vsaki šivilji-samouku.

Marsikdo je mnenja, da je moda širanska in pa predvsem nepotrebna. Zadostuje pogled v zgodovino, da se prepričamo o velikih spremembah oblačil od najstarejših dob do današnjega časa. Drugi so zopet mnenja, da je moda samo ženska zadevščina. To ne drži, ker nam pogled v zgodovino istočasno potrdi, da tudi moški prav tako ver- no sledijo modi kot ženske. Ali niso nosili dolgih oblek v rimljanski dobi, vse mogoče pisane nogavice in zveneče oklepe v starem veku, cipkaste ovrtnike in lasulje v dobi baroka da moda ni muhasta misel poedinca, temveč, da se v njej odraža človekova nagonska želja po izpremembi. Zatorej, drage tovarišice; sledimo modi, ki nam daje mnogo zadovoljstva in zado- ščenja, ako se pri tem oziramo na lastne možnosti in pogoje svoje osebe.

S tem smo že pri drugem poglav- ju, namreč pri izbi materiala in obliki oblačil. To je pri šivanju najvažnejše. Zaman se trudite z najlepšo izdelavo obleke, ako vam

M O D A

Ze prvi pogled nas prepriča, da so letošnji kostimi izredno praktični. Prinašamo dva kostima, športnega in popoldanskega. Oba bosta služila tudi kot toplejša oblačila pod zimskim plaščem. Posebnosti: z gumbi zapeto krilo, široki rokavi, pas, veliki ovrtniki!

BAROK

barva ne pristaja, ako se neprijetno počutite v izbranem blagu, ako vas oblika ali kroj kazi. Zato naj bo pri tem največ preudarka. Sedaj se bližamo polagoma zimski dobi. Potrebna bodo topla oblačila. Lahka volnena blaga za obleke, težja pa za plašče. To je glavno vodilo. Vendar ne pozabite na barve, ki so zelo važne. Cilj, baterega morate zasledovati, je ta, da si izberete obleke v skladu z ostalimi, katere že imate, oziroma, da se pri izbi- ru barv naslanjate na eno osnovno barvo. Navajam primer: Zimski plašč je že tu, in sicer je zelen; tudi eno rjavo obleko imate in pa par rjavih čevljev. Greste v trgovino, ugaja vam krasno, svetlo- modro blago, vzamete ga. Doma pa opazite, da prav nič ne gre zele- nemu plašču ter rjavim športnim čevljem. Tako ne boste nikoli ele- gantni. K zgornjemu primeru bi si morali kupiti, ako ste vitki in mladi, rumeno obleko gorčične barve, ki bo služila za vsako priliko. Ako ste starejši in umerjenega okusa, izberite si obleko v isti barvi zim- skega plašča. To je, temno-zeleno, in ne boste pogrešili. Seveda to ne zadostuje za zimo. Mlado dekle potrebuje škotsko krilo ter par sve- tlih ali temnejših bluzic. Starejša oseba naj izbere temno-sivo krilo in pa svetlejšo-sivo bluzo. Glede na letošnjo modo opozarjam, da so vse barve mirne, nedoločene in fine ter se v glavnem opirajo na

Barok Empir

do dva osnovni barvi: na sivo in črno. Prihodnjič preidemo k praktične- mu delu in k izbi kroja oblek.

ŽENA DANES
Včasih je veljalo pravilo, da mora ostati žena - žena, če hoče postati mati in če noče izgubiti tiste ženskosti, ki je njena posebnost. Današnje življenje pa jasno kaže, da se žena lahko udejstvuje prav povsod in vendar lahko kljub vsemu ostane nežna in postane tudi mati.
Dokaz za to je sleteča mati Blankers Coen, Nizozemka, ki je v raznih tekih dobila kar tri prvenstva, pa čeprav ima doma dva otročka.

Popravimo pretesno in prekratko obleko

Večkrat nam je žal, da moramo odložiti, preurediti, proraditi ali celo zavreči obleko, ki nam je po- stala pretesna in prekratka. Se posebno nam je žal otroških obla- čil, katerim je otrok odrastel, pa so še tako lepe in dobre, a težko nam je narediti druge zanje. In vendar je postopek za povečanje oblek in »obleke« tako enostaven.

Najprvo razparamo podolgem šiv od pod pazduhe do kraja bluze, po- tem pa še spodnji šiv rokava. To sedaj lepo polikamo in vstavimo v rokav in v život približno 5 cm široko progo, ki mora biti enako širino v šivu pod pazduho, kjer po- tem spet sešijemo skupaj rokav z životom. V spodnjem delu rokava in živoča lahko progo zožimo, če nam tako bolj ugaša. Čudovito je, kako prostorno postane kar naen- krat vsako prej pretesno oblačilo, če smo ga tako razširili. Poveča- mo pa lahko seveda samo taka oblačila, ki so nam v prsni širini pretesna za približno 10 cm. Pri otroških oblačilih se sporedno z razširitvijo pridobi tudi dolžino, ne da bi obleke še posebej zdra- žšali.

Poizkusite in presenečene bo- ste!

HRANILNE MOKE za otroke

Ti preparati, ki sestojijo v glavnem iz mok, ki so na poseben način predelane, so izredno koristni predvsem malim otrokom. Pripravljeni so tako, da jih organizem čim laže prebavlja. Običajne hranilne moke se sestojijo iz vejega števila najrazličnejših snovi, ki so v prah zdrobljene in med seboj močno pomešane. V ta namen upo- rabljajo največkrat prepečenec, slad- rastlinska lepila, rženo moko, mlečni sladkor in druge mlečne sestavine. Prijetno aromo pa imajo te moke zaradi dodatkov vanilije, oranž, sko- rjice cimeta in še drugih dišav.

V podjetjih, kjer izdelujejo hranil- ne moke, mora biti izredna čistoča. Na hranilnih mokah se kaj rade naselijo razne bakterije. Najbolje je, da te proizvode sterilizirajo v zaprtih plo- čevinastih skatlah. Na ta način pre- prečijo tudi razpadanje.

Eden izmed hitrih postopkov izde- lovanja hranilne moke je naslednji: Iz žitne moke ržene, ječmenove ali pa pšenične - izdelamo kekse. Ko si pripravljamo testo, zgetemo moko z vodo, ki je okisana s fosforno kislino 2 do 3 % fosf. kisline, nadalje doda- mo še nekaj kvasa. Kislina, ki smo jo dodali mokli, povzroči kemijsko razgradnjo moke v sestavine, ki so mnogo laže prebavljive kot pa moka. Nekaj moke se pri tem namreč u- sladkari. Ko se je zaradi učinkov kvasa testo dvignilo, ga pečemo v parnem kotlu. Paziti moramo, da temperatura počasi narašča do 2000 C. Ko so kekci spečeni, jih ohladi- mo in zatem zdrobimo v droben prah.

Ker se pa nahaja v teh kekcih še nekaj proste fosforne kisline, mora- mo dobljeni prah premešati s pre- računano množino apna, da veže na- se kisline.

Nameste fosforne kisline pa upo- rabljamo za usladkorjenje mok običajno slad. Če želimo usladkoriti mo- ko s sladom, jo premešamo s fino u- prašenim sladom, katerega količina znaša eno četrtino množine moke. Z vodo zgetemo moko in slad v mehko testo, nakar pustimo tako pripravljeno testo dve uri v prostoru, katerega temperatura znaša 60.0 C. Zatem do- damo testu še druge snovi in dobro zgetemo. Osušimo in zdrobimo v prah.

Poleg običajnih hranilnih mok za otroke so pa zelo v rabi tako zvane mlečne moke. Te proizvode nikakor ne smete zamenjati z mlekom v pra- hu. Dočim je mleko v prahu samo iz onih sestavin, ki se nahajajo v te- kočem mleku, so mlečne moke zmesi raznovrstnih mok z mlekom. Rastlin- ske moke so pa običajno tudi uslad- korjene. Pri usladkorjenju, ki ga iz- vrše s fosforjevo kislino ali pa s sla- dom, se del škroba moke pretvori v topne dekstrine in glikozo.

Osnove pridobivanja mlečnih mok so naslednje: Osušena in oluščena žitna zrna zmeljemo v droben prah. Tako dob- ljeno moko zgetemo v testo z vodo, kateri smo dodali fosfate. Testo zva- ljamo v tanko plast in jo razrežemo v številne pravokotnike. Te pečemo v parnem pečenjaku pri 240.0 C. Ta- ko pečene ploščice zmeljemo, da do- bimo moko, ki služi kot dodatek mleku.

V velikih industrijskih obratih iz- delujejo mlečno moko na naslednji način:

Riževo, pšenično ali pa tudi druge moke ugrejejo v kotlih pri pritisku na temperaturo 150.0 C. S tem po- stopkom pretvorijo netopni škrob v topne dekstrine. Tako obdelano mo- ko zgetejo sedaj z mlekom salepom (uprašeni gomolji nekkih orhidej) in sličnimi snovmi v testo. Iz takega te- sta napravijo svaljke, ki jih pečejo v pečenjaku pri 220 do 250.0 C. Na ta način izgotovljen prepečenec zmelje- jo, ga zatem premešajo z dodatki sladkorja, mleka v prahu, dišečimi snovmi, kalcijevim fosfatom in še marsikaterimi drugimi dodatki, pred- vsem z vitamini, ki so potrebni or- ganizmu malih otrok. Tako je moka za hranjenje otrok pripravljena. Tre- ba jo je le še presejati skozi drobno sito. Hranilo jo v pločevinastih ali pa steklenih posodah.

Mnogokrat so pa v prodaji mlečne moke, ki niso pripravljene iz mok, ki so prvotno usladkorjene, temveč na ta način, da razne moke le pre-

mešajo z mlekom v prahu, sladkor- jem in dišavami. Seveda pa nimajo tako pripravljene moke take hranil- ne vrednosti kakor mlečne moke, iz- gotovljene na goraj omenjeni način. Nekatero hranilno moko vsebuje- jo tudi kakao. Dokaj znana je ona moka za otroke, ki je pripravljena iz ovsa in kakaa. Izgotovljena je na ta način, da zgetejo lahko praženo ov- seno moko z razmaščenim kakaom. Tako dobljeno testo šušne pri lahni toploti, nakar ga zmeljejo. Hrani se v zavojih ali pa skatlah. Ta moka je lahko prebavljiva in zelo hranilna. V čem sloni korist uporabljanja najraz- novrstnejših hranilnih mok, ki jih pripravljajo številne tvornice? Glav- na sestavina mok, ki jih dobimo iz žita je škrob. V našem telesu se mo- ra namreč pretvoriti netopni škrob v topne sestavine, da nam lahko služi kot hranilo. Zato so pa naravne mo- ke v tvornicah tako predelane, da so že delno ali pa popolnoma razgra- jene v topne lahko prebavljive snovi. S tem je zvišan njih redilni učinek, otroškemu želodcu je pa zmanjšano delo. Poleg tega pa vsebujejo te hra- nilne moke še raznovrstne soli, ki čvrste kosti in še druge zdravilne primese.

Zdravilne rastline

Milnica trpežna ali slinarica

Ime «Saponaria» od latinskega «sa- pon» - milo, ker so jo nekda uporabljali namesto mila.

Milnica ima precej debelo, žilavo, členkovito zunaj rdečerjavo, znotraj rumeno, močno vejnato, prst debelo, vztrajno koreniko, ki sega globoko v zemljo in razpošilja iz kolencev mnogo vlaken. Iz korenike se dviga 30-80 cm visoko, okroglo enostavno ali pa sa- mio zgoraj vejnato, navadno golo ali pa le proti vrhu dlakavo steblo z na- spretnimi podolgasto sulicastimi, pri- ostrenimi, celorbimi, temnozelenimi, močno tro-ali peterožilnatimi listi. Spodnji listi so pecljasti, zgornji pa sedeči. Belkastordeči ali beli, pa tu- di živordeči, nekoliko dišeči cveti so obrani ob koncu stebela v nepravne ko- bule ali šope. Vsako razcvetje podpi- rata dva majhna, sulicasta lističa. Čaša je valjasta in narezana na pet zobcev. Venec ima pet velikih cvet- nih listov. Plod je glavica, ki se raz- teza s 4 zobci.

Cvete od julija do septembra.

Prvotna domovina je predvsem srednja in južna Evropa, odkoder se je razširila na sever, kjer raste kot nadležen plevel ob potih, ograjah, obrežjih rek itd. Goje jo pa tudi po vrtovih.

Koreniko nabiramo v marcu in aprilu, predvsem pa v septembru in oktobru. Pa tudi liste preden rastlina cvete.

LASTNOSTI:

Vsebuje zlasti v korenini mnogo sa- poninov. Topi služi, žene na vodo, stolicu in pospešuje potenje. Zaradi te- ga čisti kri, pospešuje tek itd. Sapo- nini dražijo kožo in še bolj sluznice in povzročajo celo vnetja.

UFORABA:

Iz tega je razvidno, zakaj jo upo- rabljamo kot zdravilo pri kožnih bo- leznih (kroničnih spuščajih, lišajih), pri obolenju sečnih organov (ledvic in mehurja) rumenici, pri revmi in protinu, pri obolenju jeter, pri kam- nih in pesku v mehurju, pri preh'edih pljuč, pri angini, nahodu, glavobolu, in sicer: kot čaj, ki ga pripravimo iz posušenih milničnih listov tako, da de- nemo ščepec ali 1 veliko žlico teh li- stov na 1 skodelico mrzle vode, jih v njej nekaj ur namakamo in nato skuhamo in damo bolniku 2 skodelici tako pripravljene toplega čaja na dan. Razen pri zgoraj naštetih boleznih priporočajo to zdravilo tudi pri

Dobro si zapomnite: Temej zdravemu otroku je materino mle- ko. Ko greste na delo, nesite do- jenčka s seboj, da ga lahko redno hranite. Skrbite, da bo otrok vedno v čistem in snažen. Varujte ga nesnage, ker prinaša bolezen. Če vam otrok zbolil, nikar ne iscite nasveta in zdravila pri svoj- znanki, ki ni prav nič bolj pou- čena kot vi. Peljite otroka k zdravniku, da vam da potreben nasvet in vam otroka ozdravi.

Dočka Marija

TATOV!

Novela Danila Lokarja

»Za dekle me ni strah«, je nadaljeval s še trdnejšo določenostjo, kakor doslej, Marc. Z občudovanjem sta zrla Gašpar in Lipan vanj. »Zaradi dekleta sem brez skrbi. Tako sem jo stisnil za roko na semnju, ko sem ji rekel, da pridem po noči, da ni pozabila, ni mogla pozabiti. Omedlela bi skoro. In da je hlev zaradi vročine odprt po noči, je rekla, in da ni na lestvi stati prav in da bi šla raje za klonico. Tedaj bomo stali na lestvi.«

Pangerc pa je mlel dalje sam s sabo svojo stvar.

»Ne zanesem se, ne verujem tem cilindrom pri stroju — če obličim sredi poti in tebe še ne bo z drugo živaljo?«

»Če, če! Če bi me na svetu ne bilo, če bi bil že umrl, če bi še ne bil rojen! Če, če!« je vzkrikel, malo vstal, se pretegnil in zopet mirno pel Marc. »Samo malo pomotil jo bom, premamil deklico, da se pomakne čas dalje.«

»Da, da, ti ubogi Simon«, se je nato obrnil z besedo do točajke, ki je zopet vstopila.

»Povejte, kaj je to prav — proč?! Iako smo ga častili, tudi pozneje v Bralnem društvu, prepevali njegove pesmi — zdaj pa, — kakor Očenaš se se mi zdele — proč —«

Obraz ji je zadobil oster izraz, zdelo se je, da bi se hotela telesno braniti.

»Da, da, tudi učenim ni danes z rožicami postlano! Na prste jim gledajo«, je menil prepričevalno Marc in hotel stati odkrito na strani prizadete ženske.

Jedli so počasi in po obrokih. Najprej vampe, ki so bili pokriti prst na debelo s parmezanom. Le v sredi se je svetil, kakor cvet, ščepec sesekljane rdeče gnjati.

»To sem vse napravila za gospode iz Vidma. Taki so. Naroče in jih ni.«

Obrnila je pogled, kakor mati na otroka, od gostov na sliko na steni, njene misli so bile tam, zdelo se je, da se hoče pred podobo opravičevati.

Ob deveti zvečer je prišla na mizo cvrta jagnjetina s soljato krožnik je bil podolgovat in do kraja in vrha obložen. Zalagali so pridno, naročili k pečenki črnega vina in si nazdravljali.

»Gorgonzola-sir imam čisto plesen«, je govorila krčmarica, »gospoda z Vidma ne bo več — prišla, čokoladno torto imamo še celo, nenačeto, gospoda z Vidma jo je naročila.«

»Gorgonzola, gorgonzola«, je hitel in se zdramil dodobra Pangerc in »torta, torta!« je vzkliknil Lipan.

Bila je enajsta, ko so vrgli karte ob črni kavi in bili za čudo zbujeni.

V gosposki sobi se je bilo pribralo dokaj gostov. Zrli so za četvorico, ki je odhajala.

»Ti gredo v Trst«, je pojasnjevala gospodinja, »pridni, mladi ljudje, ves svet je odprt pred njimi.«

Kamion se je ustavil ob reki. Na eno stran

strm hrib, ki se je vzpenjal koj ob poljski poti, na drugo voda.

Bil je čuden občutek. Četvorica se je znašla kakor pod belo rjuho, skozi katero bi prihajala svetloba močne električne žarnice. Bila je mesečina, ki je prodirala skozi gosto meglo nad vodo. V bližini je šumel jez.

»Vidva čakajta, kakor v grobu, kakor da vaju na svetu ni«, je govoril Marc Lipanu in Gašparju, (Lipan je dobro razložil v beli mesečini njegove zlate zobe), — »kakor da sploh nič ne vesta, da spita doma v svoji postelji —« Ozrl se je, nekaj ga je opomnilo, da čas koraka, in hitel je zlagati plahto ter jo nudil šestnajstletnemu z veselim zelenim klobučkom.

»To si deni pod glavo, zaspi, kar spi, kakor doma, ali se pa ogrni, če te zebe«, ko je to govoril, je bolj pohiteval, »Gašpar bo na preži, Gašpar bo stopil malo naokrog Ti varuj avto, da pregleda Rusoglavce pot, (imenoval ga je tako le v sili). Pangerc ne gre z mano, jaz grem za hrbtom hriba sam in brez poti, kar strmo v breg, po jarkih in klečeh, Pangerc bo pregledal vozno pot na desno roko, da dobi morda kako bližnjico.«

Gašpar z vzdevkom Rusoglavce se je zavrtil na eni nogi, Lipe je vzel plahto pod pazduho in Pangerc se je počehljajal za tilnikom.

»Nič, kar vsak na svoje mesto, Pangerc bo ob dveh z repom tu, zlepa ga spravite na voz, če ne gre drugače, snemi ograjo.« Govoril je sedaj samo Pangercu in mislil ograjo na kamijonu, »snemi ograjo, kakor zadnjič, najmanj sitnosti bo, med vinogradi vozi počasi, mimo ravni počasi, kadar prideš na Vetrno polje, daj polni tek, potem skozi in skozi v tek«, zamahnil je z roko, »v polni tek, čakaj pred Podrto goro, pred četrto ne bom tam, ali pa kar domov, nič ne čakaj«, ustavil se je nenadoma, nekaj ga je zadržalo, »kar naprej, žival gre počasi. Jaz pridem, kadar pridem.«

Lipe je v kabini kmalu zaspal, utrudila ga je obilna večerja in pijača, besede in vse nehanje danes zvečer. Gašpar mu je previdno izmaknil plahto spod glave, se ž njo odel, ker ga je začelo v megli ob vodi zebsti. Stopil je malomarno v dobrovo na levi.

Pangerc je pa že korakal vkreber na desni, se oddaljeval, premišljal, koliko ključev ima ta pot, štel in uvideval, da je hoja najlažja prav po izvoženih kolotečinah.

Marc se je izgubljal strmo v breg, tako da se je moral boriti za grmovjem in se opirati ob mlado hrastičje, ko se je poganjal kvišku.

Prišel je v dolg laporast žleb, ki je bil popolnoma izpran in močno nagnjen, tod je ob nalivih zagrmel hudournik v reko. Tla so bila čisto izlivana, pričelo je drseti. Nagnil se je naprej in si tako držal ravnotežje, žleb pa je strmel močnejše, spustil se je na roke in šel neslišno, lahko, kakor mačka.

Ko je prišel do kraja, je opazil, da stoji pod previsno, visoko steno, krenil je v stran, lovil se spet po grmovju, se oddihal v borovcih, ugreznil v kupu volhkega listja in prečil kolovoz.

Šlo je kakor po lestvi; kucelj je bil gladka goljava. Zdaj zdaj se mu je sprožil prost kamen pod nogami, kotalil in obtičal.

V vinogradu je bila mreža mladja med žicami kar gosta. Moral se je pretikati pod trtami pri

tleh, žepi so zajemali prsten pesek. In ko je stal na kraju pod visokim nasipom, je stopil v četveroglato kotanjo, kjer so se močile beke.

Kolovoz je peljal skozi mlado raščo. Zdelo se je, da popje podrhteva v nočnem hladu. Pot skozi seč je bila odprta proti mesečini, bilo je svetlo, kakor za dne. Tekel je, iztiril, stal spet vrh goljave in sklenil, da obide vinograde.

Plezal je po vseh štirih, grabil za šopi trave, prijem ga je prevaral, zazibal se je kvišku in se ustrašil, da se prevrne po hribu v znak.

Tudi v skalnati rebri ni kamenje služilo grabčji roki. Prislonil se je k tlom, obležal za hip na trebuhu in pokril lastno senco.

Vrsta malih borovcev je prišla do vrha. Zastavil je nogo pri deblu, se zavihtel, znova, zmerom znova in dlani so postajale lepljive od smole. A grabil je kvišku.

Na vrhu. Objel je s pogledom cerkvico v sedlu in senožet, ki je padala na levo roko do hiš, do vasi.

Toda odpočiti se, oddahneti.

Zidovi cerkvice so se svetili v mesečini, kakor da so opaženi s stanijolom. In poblesetvala je oršena trava pri nogah. Obrnil se je proti dolini.

Pri vznožju so ležale ponjave megle nad vodo, lahna para je vstajala iz njih. A na severovzhodu so se v sinjesivih zastorih gora svetile liše melj in drč. Medel pasji lajež iz daljave je pričal, kako je noč pokojna. Iz megle nad jezom se je trgala slavčja pesem. Za trenutek je prišla čisto blizu in se nato okrenila drugam.

Mladeniču se je zdelo, da je zlito vse v eno: on sam, ta bela majska noč, slavec, vola v hlevu, dekla v kamri, avto na cesti in cesta, ki se je svetila daleč.

A ko je zaukal in se glas ni ujel, ga je streznilo.

Vzel je senožet pod noge, požiral jo od terase do terase s silnimi koraki, stal že za hišo. Znašel se je pred visokim četverokotnim nanosom gnoja, ki se je svetil v mesečini, in zadel ob brenoto, ki je bila do vrha polna vode in namakala svezjen rdečih bek. Nalahko je poskušal odsloniti vrata na dvorišče. A šop belega kolja, ki je čakal na svojo pot k trtam in bil prslonjen, mu je pal v režo in sprožil votel šum. Spretno ga je ulovil.

Že je stal sredi obzidanega, popolnoma zaprtega, razhodnega dvorišča. Čutil je svoje kite, ko je meril s pogledom razdaljo od klonice do okna gori v kamri, meril lestev samo, ki je ležala na tleh.

Aha, tega ni bil zadnjič pozabil. Železje ni bilo vzdano v sredino okenskih robnikov, temveč pritrjeno deset prstov nad okniščem kakor po krov. Železje samo, črno in ne premočno, je tvorilo čuda — lepe kroge, ki so bili povezani med sabo.

Dvignil je lestev, kakor perče. Zdelo se mu je, da je nocoj ves ena sama mišica.

In ko je bil gori, da pogleda v sobo — oči so bile še polne mesečine — in naslonil ličnice na železni krog, je zadel s čelom ob čelo, tako da je dekla odskočilo in ni v sili razložil, ali z bolečino ali s smehom.

»Kako sem se ustrašila!« je prihajalo poglasno iz temč.

Borili se bodo za republiko

(Nadaljevanje z 9. strani)

Nenadoma so pričeli Holanci obstrelejevati mirno vasico, zastila se je artiljerijska salva. Otroci so se prestrašeno zatekli k materam, ki so jih pokrivala z gotimi rokami. Nekdo je udaril v »beduho«, v plat zvona, bi rekli po naše. Nastal je silen nemir. Ta dan so Holanci pobili nekaj desetih mirnih prebivalcev.

V Ozakarti smo čitali v holandskih časopisih, da Indonezijci nočejo delati, da je v republiki nered. Bili smo tam tri tedne. Ogledali smo si mesta in vasi. Pogovarjali smo se z desetimi ljudmi. Vse to, kar smo videli in slišali, docela razkriva laž reakcionarnih holandskih časopisov.

Indonezijsko ljudstvo si silno želi miru. Od zore do zore obdelujejo kmetje svoja polja. Delavci po tavnarh delajo neutrudno, samo da bi zacelili rane, ki sta jih japonska okupacija in vojna prizadele deželi. Mladina hrepeni po znanju. Matere si želijo, da bi njihovim otrokom ne pretila nobena nevarnost. Toda do-

ktor je v deželi holandska vojska, ne morejo biti mirne.

Nestetokrat smo slišali, da bi holandski imperializem sam po sebi ne bil tako nevaren, če bi mu anglo-ameriški imperializem ne dajal pomoči. Pomoč, ki jo dobiva od anglo-ameriškega imperializma za zaslužnjenje Indonezije, je mnogo nevarnejša. Anglo-ameriški imperializem se namreč boji izgubiti bogate izvoze surovin in bogata tržišča. Na tem delu sveta se je angleški kapital že zdavnaj spojil s holandskim kapitalom. Leta 1922 so pričeli tudi Amerikanci prodirati v Indonezijo potom svoje družbe Standard Oil Company. 1945 je ta družba vložila ogromno denarja v čistišnico na Sumatri. Poleg te družbe, sta še dve družbi, ki imata naložene velikanske vsote v kavčkovih plantažah. Te stvari nam pojasnujejo, čemu Amerikanci oborožujejo holandsko vojsko.

Konec maja 1947. se je položaj v Indoneziji še bolj zapletel. Holanci so postavili svoj ultimatum. Zahtevali so, da se ustanovi indone-

zijska federativna vlada, v kateri naj bi bili predstavniki nizozemske kraljevine in Indoneziji. Toda pod Indoneziji so razumeli separatiste, ki ne izražajo težnjav indonezijskega ljudstva. Pogoji ultimatumu so jemali Indonezijski republikani vsako samostojnost. Zahtevali so popolno razorožitev, češ da bo odslej štela Indonezijo holandska vojska sama.

Generalni konzul ZDA je predal indonezijski republiki noto. V njej je poudaril, da so ZDA zainteresirane na dogodkih, ki se razvijajo v Indoneziji, ker imajo odločilno vlogo v mednarodnih gospodarskih odnosih. Nota je predlagala indonezijski republiki, naj prejme holandski ultimatum.

To grobo ameriško vmešavanje v notranje holandsko-indonezijske zadeve, je le spodbudilo holandske imperialiste. Položaj v Indoneziji skrbi vso svetovno demokratično fronto. Prvič je bilo indonezijsko vprašanje postavljeno pred 2 letoma 1946. Anglo-amerikanci so s skupnimi napori preprečili resnično rešitev. 1947. leta je pričela delovati pod okriljem Varnostnega sveta posebna komisija. Njeno delovanje je pripeljalo do tega, da so Holanci še bolj odločno postopali in zasedli precejšen kos republikanskega ozemlja. S sporazumom, ki ga je morala

republikanska vlada podpisati na pritisk Amerikancev, je izgubilo indonezijsko ljudstvo mnogo tega, kar si je pridobilo za ceno ogromnih žrtev. Indonezijsko vprašanje se ni rešilo, ono se je le še bolj zamotalo.

Toda še je neka sila, ki je imperialisti ne morejo uničiti, ta sila je indonezijsko ljudstvo. Ono si želi miru v letih okupacije in vojne je spoznalo, da predstavlja neodvisnost edini steber miru in svobode. Kar

si je izvojevalo za ceno ogromnih žrtev, ne bo več izročalo ne Holancem ne nobenim drugim imperialistom.

Odločno voljo Indonezijcev, da se uprejo z vsemi svojimi silami kolonizatorjem, potrjujejo tudi zadnje vesti Indonezije. Razen socialistične stranke in neodvisne stranke delavcev, se je tudi zveza socialistične mladine združila s komunistično stranko, da pomnoži enotno prot imperialistično fronto.

PRIPRAVIMO SE NA LETOŠNJO TRGATEV

(Nadaljevanje z 9. strani)

in vso posodo, s katero pride most v dotiko. Kajti ne samo sod, marveč tudi nesnažna in celo plesniva stiskalnica, mlin ali posoda nam lahko pokvari pijačo - in to nepopravljivo! V tem oziru ne moremo biti nikdar dovolj natančni in skrbni, kajti vsaka malomarnost se mašuje. Obroče pri košu stiskalnice in vse železne dele pri mlinu je pripravljivo sveže prelakirati z lakom, ki ne sme lmeti vonja, ki ne sme biti razjedljiv ali kakorkoli odstranljiv. Če takega laka ne dobimo, je bolje, da samo odrgnemo

rjo in namažemo železne dele z jodilnim oljem.

Končno moramo tudi klet pravilno pripraviti za pijačo. To se pravilno odstraniti iz nje vse prazne sode in vso navlako, ki se je v tem času nabrala, nato pa stene in strop dobro omesti. Prav tako moramo odstraniti tla in podlage za sode. Obenem je treba klet dobro prezračiti. Samo po sebi umljivo je, da ne sme niti klet, niti katera koli stvar v njej zaudarjati po plesnobi ali po kakem drugem vonju, ki bi se ga pijača takoj navzela.

Dr. Boša

MARIE MAJEROVÁ

ROMAN

Najljepši svet

28

Krave so se dotikale z mehкими toplimi gobci nje-
ne trde dlani, golobi so ji vzleteli na ramena, ko-
koši so pritekale na kup, a tudi piščeta in race, ko
jih je poklicala.

Prochazka se je hotel poročiti civilno, rekoč,
da je to samo formalnost in bi imel Marijo prav
tako rad tudi brez tega. Marija se je podredila
brez obotavljanja, tudi ona ni bila vnetja za zuna-
nji sijaj, njene notranje radosti pa ji Prochazka ni
vzel. Lenka in mati sta spremili zakonca do ceste.
Marsikdo se je prišel poslovit, samo gospoda očeta
ni bilo mogoče najti.

Od doma ni Marija ničesar odnesla razen
cvetličnega lonca z morsko čebulo in mačka v ko-
šu, kamor je položila culo s perilom in obleko. Per-
nice je mlinar pripeljal v Prago, ko je peljal tja
kruh. Marija se je kmalu privadila v Pragi. Ker
je bila Praga prevelika, da bi jo mogla vso obseči,
jo je prilagodila svojemu razumevanju. Prvi dan
jo je omamila in ji je ostal v duši za vedno kot
dovršena slika, ki je niso mogle izpremeniti vse
poznejše izkušnje in razumevanje stvarnosti. Pro-
chazka, ki je bil gizdalinsko opravljen, je izročil
cvetlični lonec in koš postreščku, ko sta prispela,
sama pa sta šla počasi peš v Bubenče, kjer je imel
pripravljeno stanovanje.

Ponudil je Mariji pazduho, deklica se ga je
oprijela trdno in hvaležno, čutila se je manj ogro-
ženo pred vsemi neznanimi rečmi, ki so jo stra-
šile.

Plašno je dvigala glavo in skušala doseči s
pogledom strehe visokih hiš. Vprašala je, če kdo
stanuje v tistih malih oknih, na strehi, in pomilo-
vala je revčke, ki so morali lesti tako visoko, da
bi mogli stanovati. Tesnoba jo je navdajala sprič-
do tega, da stanujejo v vsakem oknu drugi ljudje,
ki so si tuji in neznani, in da bo tudi ona živeča
zdaj med njimi neznana in ravnodušna zanje. Na
mostu se ji je delala omotica v glavi zaradi glo-
boke, valeče se vode, a ko sta naposled oštala v
Bubenčih pred staro dvonadstropno hišo v vrsti
drugih podobnih hiš, je vzdihnila:

»Bom znala najti pot do sem? Vse hiše so si
tu tako podobne!«

Zasmejal se je prizanesljivo. Koliko modrejši
je bil od tega dekleta! Njena zadrega mu je pri-
jala, poleg nje se je zdel samemu sebi zelo važen
in moder in je bil v tem trenutku docela zadovol-
ljen s svojo izbiro.

Tih trg okrog Bubenčeve cerkvice se je zdel
Mariji prijaznejši kakor živahne ulice notranjega
mesta. Vendar pa so hiše z neštetiimi zaprtimi
okni sprejeli novo stanovalko z radovedno molče-
nostjo usidranih stanovalcev. Prochazka se je usta-
vil pred vrati in pogledal s pomenljivim nasme-
hom na izvesek poleg vrat. Marija je sledila nje-
govemu pogledu in zapazila na izvesku naslikano
lončeno peč, belo na idečem polju, pod njo pa le-
pi napis: Cyril Prochazka, pečar.

»Po tem izvesku boš gotovo uganila hišo, Ma-
rija«, je pripomnil samoljubno.

Ciril Prochazka, pečar, je imel v drugem nad-
stropju hiše sobo in kuhinjo z razgledom na trg in
z balkonom. V kuhinji je imel doslej zalogo peč-
nic, včeraj pa jih je vajenec odpeljal v delavnico
na Brevnovi. Zato je bila kuhinja zdaj prazna,
samo zaprašena miza, polna pajčevin, je stala
poleg s pečnicami obzidanega štedilnika z zastare-
lim okovjem.

»Semkaj ne glej danes! Jutri zjutraj bo po-
strežnica tu pospravila«, je pojasnil Prochazka
Odprl je vrata v sobo:

»Pojdi naprej!«
Iskal je začudenje in plahih Marijinih očen.
In v resnici se je Marija obotavljala vstopiti
v to lepo sobo. Polirano pohištvo iz trdega lesa,

preproge, zavese, vse se ji je zdelo prelepo in ne-
primerno za ljudi njenega sloja.

»Zdaj si tu doma, Marinka. Ti je všeč tu?«

Ko je prikimala, je rekel:

»Mislim da!«

In takoj se je pohvalil, da je vse to sam na-
kupil, izbral in uredil. Razložil ji je tudi podrob-
no svoj izum pri zavesah:

»Samo enkrat potegneš za vrv in obe zavesi
se zgrneta.«

»In še nekaj ti pokažem!«

Stopil je k omaram, kjer so bile razstavljene
razne sohice, peči, ognjišča, zgnetena iz pečarske
gline. Previdno je snel vzorec lepo okrašene več-
nadstropne peči in se pobahal, da v vsej Pragi zna
samo on, Cyril Prochazka, delati take peči.

»Imajo to prednost, da gre skozi nje toplota
dvakrat, preden uteče skozi dimnik. S tem se pri-
hrani veliko premoga.«

Pohvalno je prikimala z glavo. Ni razumela
prav nič o zamotanem procesu toplote, ki se je
vračala in dvakrat grela, toda hotela mu je ustre-
či. Z bolj iskreno živahnostjo je segla po lončenih
živalih. Sohice so imele velike glave in nenarav-
ne ude, toda Marija je poznala vsako žival po nje-
hovih pretiranih oznakah in rekla, da so vse, ka-
kor bi bile žive. Prochazka je skrbno spihal prah
z vsake in samovšečno rekel:

»Ti boš drugače z njimi ravnala kakor postrež-
nica, kaj ne? Tuj človek ne čuti tako.«

Naposled je snel dve beli doprsni sohi; eno
z moško glavo brez brkov, drugo z bradico.

»Ju pozna?« je vprašal z držo srečnega stva-
ritelja.

»Kje pa! Nikogar ne poznam tu. Saj veš, da
sem prvič v Pragi«, je stresla Marija z glavo.

»To sta dva velikana češke zgodovine!« ji je
pomagal Prochazka.

Hotela ga je zadovoljiti in je zato rekla:

»Ta z brki in brado je podoben škvorskemu
zdravniku.«

»Kaj šel! To je vendar mojster Jan Hus!« se je
zasmejal Prochazka.

»Jan Hus!« je ponovila Marija v zadregi.
Ni se spominjala, da bi bila kdaj slišala to
ime.

»Odpusti«, je govoril njen prestrašeni pogled,
»sem revica. Potrudila se bom, da te bom vredna!«

»To je bil krivoverec«, je pristavil na njen
vprašujoči pogled, »zato da boš razumel... Kri-
voverec, ali pravičen človek, ki je udrihal po tej
črni, pokvarjeni pasji sodrgi, da je bilo joj! Zato
so ga sežgali, davno je že tega. Dal ti bom brati
o njem brošuro, nekam sem jo shranil tedaj, ko
sem o njem predaval v društvu brezvercev. Zdaj
boš tudi ti hodila na predavanja z menoj, Marija,
a tudi v gledališče. Moraš se nekoliko izobraziti.«

Prochazka je blaženo poučeval Marijo.

Vdano ga je pogledala. Bil je večji od nje, suh
kakor oče, ali obraz je imel zaraščen z mehкими,
kostanjevimi brki in brado. Ves obraz je bil zara-
ščen, kocene so rasle celo do senc, kjer so bile
nekoliko pristrizene. Brada mu je segala do prsi
in je bila rahlo nakodrana. Taka varna toplota
je šla od njega, da se je pritisnila k njemu, boje-
če, ko ptiček: čutila se je, kakor da je zavarova-
na za vse življenje.

Tedaj je nekdo potrkal. Bil je postrešček, ki
je prinesel koš in morsko čebulo. Prochazka mu
je plačal in rekel:

»Zbogom, dobri mož.«

Marija je takoj zalila čebulo in izpustila mačka
iz koša. Zeblo ga je; nalila sta mu v skledico mle-
ka. Stalo je v steklenici za oknom.

»Pijem samo mleko, to je najbolj zdravo«, je
pripomnil pri tem Prochazka.

Sklonila sta se nad mačetom, ki je tako po-
žrešno srebalo, da je mleko brizgalo iz skledice,
potem pa je bilo zadovoljno in se začelo igrati s
papirčkom. Glavo ob glavi sta se veselila nad ži-
valico, a Prochazka je takoj delal načrte, kako ga
bo modeliral s prednjima šapicama v zraku.

Stisnil se je k Mariji in dihal vroče vanjo

»A poljubček, dobim poljubček, Marija?«

Marijina roka se je tresla v njegovi dlani. Ble-
da lica so ji zagorela. Sreč je burno utripalo. Slu-
tila je, da se bliža njen trenutek.

Vedela je, kaj jo čaka. Kmetička deklica je od
narave poučeno o vsem, kaj ga čaka v zakonu.
Življenje v hlevu in na dvorišču kmetije pouči
deklica kaj kmalu tako, da ne more imeti najmanj-
šega dvoma kaj se bo z njo zgodilo, ko se omoži.
Doma so imeli obzir komaj z Lenko in še to sa-
mo zato, ker se jim je zdelo, kakor da ni njihove
vrste. Vpričo Marije in vpričo Ane so govorili o
vsem, o čemer v mestih vpričo deklet ne govori-
jo. Mlevke so vpričo nje neprikrito razlagale svo-
je bolečine in težave pri rojstvu svojih otrok, pri-
povedovale o nadlogah in posledicah šestih ted-
nov, mlade žene so se šalile brez olepšavanja o
razposajenosti in podjetnosti svojih mož, stare
ženske so skupaj z materjo tožile o raznih te-
lesnih bolečinah in se pri tem obračale k njej, ki
je bila še deklica, kakor bi imela iste izkušnje in bi
jim bila enaka. Marija ni imela o poslanstvu žene
napudranih predstav. Po tem, kar je slišala, si ga
je predstavljala kot križev pot in krvavečo rano.
Vendar pa je čutila v sebi veliko potrpežljivosti
in sočutja, znala se je vsemu prilagoditi. vse to-
lažiti, vsem lajšati trpljenje in je pri tem pozabi-
la nase. V skrivnem kotičku je hranila svoje sa-
nje o lepoti in se z njimi tolažila v dragocenih tren-
utkih samote. Pozneje jih je mnogo doživela, to-
da tedaj, ko se je Prochazka sklonil k njej s
prošnjo za poljub, se ji je zdelo, da se sanje uredni-
čujejo. Zaprla je oči in mu nastavila ozke, vlažne
ustne.

Začutila je mehke dlake brkov na obrazu in
slišala zahtevne, šepetajoče besede:

»Zdaj si vendar moja žena!«

Če je bila doslej samo naslonjena nanj, se je
zdaj vsa oprla nanj.

Novemu domu se je privadila neopazno. Ta-
koj prvo jutro, še preden se je Prochazka prebur-
dil, in je mizar pripeljal novo kuhinjsko, rumeno
pleskano opravo, je otrla kuhinjo z omelom in
peskom, kakor je to doma delala, da je bil pod
bel. Hišnica ji je rada pokazala, kam je treba iti
po mleko, kam po gosi, in jo poklicala k sebi, da
bi kaj zvedela o njej. Marija se je kmalu seznanila
z vsem najemniškim občestvom, z mladimi gos-
pami, ki so stanovale poleg nje, pod njo, nad njo.
Zelo so se zavzemale zanjo, jo spremljale v pro-
dajalno, na trg in pri tem pozvedovale. Njena
preprostost se jim je zdelala smešna. Prekanjene
meščanke, ki so jih njihove ozke razmere napelje-
vale k drobnim sleparijam in lažem, so se na zu-
naj bahale z blagostanjem in skrivale svojo rev-
ščino — dom. Marija se jim ni zdelala dovolj gospo-
ska, zato so se je hitro naveličale. Potem je ho-
dila po mestu sama, a se ni več bala, poznala je
sleherno štacuno, kjer je bila kakšna reč za vinar
cenejša, poznala je na pamet izložbena okna in
ceno predmetov, ki so bili tam razstavljeni. Pred
cerkvijo je bil zgodaj zjutraj majhen trg; kmet-
ske ženske so sedele za koši in peharji z zelenja-
vo, sadjem, nekatere so prodajale perutnino, dru-
ge krompir. Kupovala je vedno pri najubožnejših
ker so se ji smilile.

FILATELIJA

OČE POŠTNE ZNAMKE JE SLOVENEK

Verjetno za popularizacijo filatelističnega kongresa v Trstu je neki Fulvio Tei napisal v tržaškem listu *all Corriere di Trieste* članek o rojstvu prve znamke. Površeni filatelisti lahko najde v tem članku marsikatero zanimivost, n.p.: da je bilo od leta 1840 do 1933 izdanih 58.607 vrst znamk, da je bila največja znamka izdana v ZDA in najmanjša v Kolumbiji, da je leta 1944 izdala največ vrst znamk Turčija (1871), da je najredkejša znamka na svetu znamka britanske Guajane za 1 cent in da velja nekaj milijonov lir. Filatelisti pa, ki svojo obrt ali šport, kakor hočete, tudi nekoliko z znanstvenimi strani poznajo, ostanejo ob članku razočarani, posebno velja to še za nas Slovence, ki nas člankar v zvezi z rojstvom znamke sploh ne omenja. V dopolnilo članka Fulvio Tea v *all Corriere di Trieste* priobčujemo torej naslednji članek.

Ze sredi 17. stoletja je dobro organizirana poštna služba v Parizu uporabljala v dokaz plačane poštne širke, barvaste papirnate trakove, ki so jih nalepili na pismo. Leta 1677 je Dunajska mestna pošta dala v promet žigosane pisemske pole in tudi v Avstraliji so v začetku 19. stoletja pričeli uporabljati v dokaz plačane poštne pisemske ovitke z vtisnjenim žigom. Toda teh trakov in ovitkov s posebnimi žigi še ne moremo imeti za prave znamke v današnjem pomenu besede. Poština se je namreč plačevala zgolj v gotovini, kar pa je bilo zelo komplicirano, ker se je zaračunavala po teži in velikosti pisma pa tudi po razdalji med krajema oddaje in prejema, razen tega se je ponekod plačevala ob oddaji pisma, drugod pa jo je moral plačati prejemnik. Ko so se z iznajdbo železnice razdalje med kraji močno zmanjšale, je obnem z ostalim prometom narasel tudi poštni promet. S tem pa je način plačevanja poštine v gotovini postal nevdzržen, kajti vladala je prevelika raznolikost in neenotnost.

To je dalo povod, da so bistre glave pričele razmišljati, kako bi poenostavili sistem plačevanja pisemske pristojbine. In tako je Anglež Rowland Hill, ki se je bavil z različnimi reformatorskimi načrti, objavil članek o reformaciji poštne službe ter predložil načrt za nov način plačevanja poštine. Hillov načrt, ki je vzbudil veliko pozornost, je bil slednjič sprejet tudi v parlamentu in leta 1839 je izšel poseben zakon, ki je določil enotno poštino enega penija za vsako do pol unče težko pismo, obenem pa je določil tudi uvedbo posebnih znamk, ki naj prilepljene na pismo, služijo v dokaz, da je bila poština plačana. Po sprejetju zakona je angleško finančno ministrstvo razpisale posebno nagradno tekmo za najboljše nasvete glede znamk. Rowland Hill, kateremu je bila poverjena organizacija poštne službe v Angliji, se je poslužil vseh koristnih nasvetov in v januarju 1840 so bile natisnjene prve znamke. Bile so črne barve, s sliko kraljice Viktorije in so bile podobne današnjim, le da niso bile nazobčane.

Tako torej zgodovina pripisuje očetovstvo poštne znamke Rowlandu Hillu, čeprav so se že kakih 20 let po nje uvedbi pričeli pojavljati glasovi, da Hill ni bil tisti, ki bi sam prišel na idejo poštne znamke, temveč je bil le realizator ide-

julija 1804 v Spodnji Luži nad Skofjo Loko. Gimnazijo je študiral v Ljubljani, potem pa služboval v Ljubljani, Zagrebu in na Dunaju, kjer je postal pomočnik glavnega državnega knjigovodje. Tam je verjetno

tudi umrl, kje, kdaj in kako pa ni znano, ker dokazi o njegovem življenju in smrti na Dunaju še niso odkriti.

Ko se je Košir nahajal še v službi v Ljubljani je pričel proučevati vprašanje reforme poštne službe. Ugotovljeno je, da se je o tem razgovarjal z Angležem Galwayem, ki se je mudil v Ljubljani in kateremu je tudi razkril svoj načrt o poštni službi in o poštini, ki naj jo plača pošiljatelj pisma s tem, da v naprej nalepi na pismo posebno vrednotnico v dokaz plačane poštine. Domneva se, da je Galway prišel nato v Londonu v stik s tiskarjem Chalmersom, kateremu je omenil to, kar je zvedel od Koširja in kar je potem Chalmers povedal Hillu in mu s tem dal idejo za uvedbo lepljive znamke. Vsekakor je šele domneva, da je Chalmers po posredovanju Galwaya zvedel za Koširjeve ideje, za katero bo še treba polskati dokazov. Toda dejstvo je, da je Košir že leta 1836 stavil avstrijski vladi predlog za poštno reformo in uvedbo poštne znamke, kar pa avstrijska vlada ni sprejela. To, da Koširjevi predlogi niso bili sprejeti, pa ne zmanjšuje njegovega velikega pomena, kajti s tem je dokazano, da je on že pred Hillom prišel na idejo poštne znamke. Znano je tudi, da se je po letu 1840, ko so bile po vseh državah uvedene poštne znamke ter so zamislil te ideje pripisovali Hillu, Košir zavedel velikega pomena tega, ter začel trditi da je on že leta 1836 stavil avstrijski vladi predlog za odpravo pobiranja poštne pristojbin v gotovini ter uvedbo poštne znamke. Saško finančno ministrstvo je izvedlo o tem preiskavo. Rezultat je bil vsekakor ugoden za Koširja, kajti našle so se listine, s katerimi je bilo dokazano, da je Košir res stavil avstrijski

je, ki mu jo je dal tiskar James Chalmers. Chalmersovo dokazovanje ni bilo uspešno. Hilla so do danes po vsem svetu imeli za pravega očeta poštne znamke, dasi so se številni zgodovinarji postavili na stališče, da je Hill bil le realizator idej Chalmersa.

Slovenski zgodovinarji in filatelisti pa so že pred vojno pričeli zbirati dokaze za trditve, ki je danes v zgodovinskih in filatelističnih krogih prava senzacija, da je namreč pravi oče poštne znamke Slovenec Lovrenc Košir, kateremu bi bilo treba izkazovati vso pozornost in slavo, ki jo je do danes ves svet neopravičeno izkazoval Hillu. Ugotovljeno je namreč že, da je Košir že za svojega življenja sam podvzel potrebne mere, da bi se njemu priznalo očetovstvo poštne znamke, kar pa mu ni docela uspelo.

Lovrenc Košir se je rodil 29.

JUBILEJNA ZNAMKA POŠTNE SVEČENI KOSIRJU.

ŠAH FRANCOSKA OBRAMBA

Dr. Trifunović je v IV. kolu kvalifikacijskega turnirja za svetovno prvenstvo igral s sovjetskim vele mojstrom Bondarevskim. V živahni kombinacijski partiji je ruski igralec kmalu kapituliral pred jugoslovanskim prvakom.

Francoska obramba

Beli: Dr. Trifunović, Crni: Bondarevski

1. d2 - d4	e7 - e6
2. e2 - e4	d7 - d5
3. Sb1 - d2	Sb8 - c6

Ta obramba se v zadnjem času zopet pojavlja na turnirjih, čeprav ne izgleda dobra. Običajno črni ruši belo središče s potezo c7 - c5.

4. Sg1 - f3	Sg8 - f6
5. e4 - e5	Sf6 - d7
6. b2 - b3	

Beli pravilno razvije svojega damskega lovca na polje b2, od koder štiti bele centralne kmete.

6. —	f7 - f6
7. Lc1 - b2	f6 - e5
8. d4 - c5	Lf8 - c5
9. Lf1 - d3	Dd8 - e7

Poteza Sc6 - b4 bi vodila do iste pozicije kod igrana poteza 10. Le2 De7 11. a3 Sc6 12. Ld3,

10. a2 - a3	a7 - a5
11. c2 - c4	d5 - c4

Tu z d5 - d4 črni ne bi mnogo dosegel, ker bi po 12. De2 dosegel odlično pozicijo.

12. b3 - c4!

Čeprav so kmetje ločeni, je bela pozicija izredno čvrsta. Kmet odvzema važno polje d5. Počasi prehaja črni v tistnjeni položaj, kar beli spretno izkoristi. Dr. Trifunović z lepimi manevri popolnoma deplasira črne figure in počasi preide v odlični napad.

12. — b7 - b6

Razvoj lovca c8 je nujen, čeprav si s tem oslabi damsko kraljico. Na c6 nastane slabo polje, katerega beli takoj napade.

13. Ld3 - e4	Lc8 - b7
14. Dd1 - a4	Sc6 - d8
15. 0 - 0	Lb7 - e4
16. Sd2 - e4	0 - 0
17. Ta1 - d1	Sd7 - b8

Črna pozicija izgleda zelo žalostno. Vse črne figure se nahajajo na zadnji vrsti brez vsake povezanosti. Udar, ki ga se-

Prizori iz tretjega jugoslovanskega umetniškega filma «Nesmrtna mladost»

vladi omenjene predloge.

To so do danes ugotovljena dejstva. Jugoslovanski zgodovinarji in filatelisti pa še nadaljujejo z zbiranjem dokazov o Koširjevem življenju in delu in se trudijo najti stvarne dokaze za domnevo o zvezi Koširja preko Galwaya s Chalmersom in Hillom.

Vsekakor je Košir znamenit Slovenec, na katerega smo lahko ponosni. Letos ob 144 letnici njegovega rojstva je filatelistični klub v Ljubljani posvetil dan znamke, (ki se v vsej Jugoslaviji praznuje na Koširjev rojstni dan) spominu Lovrenca Koširja. Na njegovi rojstni hiši je bila letos v avgustu odkrita spominska plošča. Poštna uprava pa je v spomin na pravega očeta poštne znamke izdala serijo petih znamk s sliko Koširja in z napisom v štirih svetovnih jezikih, ter dovolila uporabo posebnega žiga, kar vse predstavlja za filateliste veliko posebnost, ima pa po vsem svetu velik pomen za uveljavljanje trditve, da je Slovenec Lovrenc.

Košir pravi oče poštne znamke. Zbrano gradivo o Koširju je bilo predloženo tudi mednarodni filatelistični razstavi v Bazlu, ki se sedaj vrši in kjer bo mednarodna komisija pregledala in ocenila vse predloženo gradivo.

daj beli naredi popolnoma razbija kraljevo pozicijo tako, da je črni kmalu izgubljen.

18. Sf3 - g5! h7 - h6?

Napaka. Vsekakor je za črnega težko najti dobro obrambo ter vse poteze več ali manj vode v izgubljeno končnico. Igrana poteza pa dovoljuje belemu krasno žrtev figure.

19. Se4 - f6+!! g7 - f6:

Na Kh8 sledi 20. Dc2 gf6: 21. ef6: Tf6: Td8+ z matom Dh7.

20. e5 - f6: Tf8 - f6: Edino

21. Lb2 - f6: De7 - f6:

22. Da4 - e8+ Le5 - f8

23. Sf6 - e4!

Važna vmesna poteza. Beli je dobil poleg materiala toliko premoč v poziciji, da je partija že odločena v korist jugoslovanskega prvaka.

23. — Df6 - e7

24. De8 - d8: De7 - d8:

25. Td1 - d8: Kg8 - f7

26. a3 - a4: Lf8 - g7

27. f2 - f4: Kf7 - e7

28. Tf1 - d1: c7 - e5

29. Td1 - d6: Lg7 - d4+

30. Kg1 - f1: Ld4 - e3

31. g2 - g3: Le3 - d4

32. Td8 - c8

Črni se vda. Proti pretnji Tdd8 črni nima obrambe.

Trifunović je netočno obrambo odlično izkoristil in beležil krasno zmago nad prizanim ruskim vele mojstrom, Bondarevskim.

Ing. Sikošek Boris

JUGOSLAVIJA - ČESKOSLOVAŠKA 15:5

Jugoslovanski šah je zabeležil v preteklih dneh eno svojih največjih zmag po osvoboditvi. V revanšnem moštvenem dvoboju s Čekoslovaško, katerega so jugoslovanski šahisti odločili v svojo korist s 15:5 točkami je prišla do izraza ogromna premoč tako posameznikov kot moštva v celoti. Prvi krog dvoboja se je zaključil s 7 in pol proti 2 in pol točke v prid Jugoslavije; drugo kolo se je zaključilo z istim rezultatom, čeprav so Čekoslovaki nudili močnejši odpor. Med posamezniki je od Jugoslovancev najbolje igral mojster Stojan Puc, ki je obkraj premagal svojega nasprotnika slovaškega prvaka Uitelkija.

Po tem dvoboju se je začela tudi na Čekoslovaškem sindikalna ekipna olimpiada, pri kateri bo Jugoslavija sodelovala z drugo ekipo v sestavi Vidmar, Puc, Rabar, Kostič in Janošević. V prvem kolu se bo Jugoslavija srečala s Švico.

afilm

ČLOVER S PETIMI OBRAZI

V filmu nastopa novinar Sigmond Golemba, ki ga aretirajo v času, ko se Varšava preda sovražniku. Toda med prevozom v ječo Golemba zbeži v zatočišče pri svečeniku Jorisu. Medtem ko preiskujejo cerkev, se Golemba preobleče v duhovnika in nemoteno odide.

Golemba meni, da bo najboljši varen pri nekem slikarju, svojem prijatelju, toda njegov prijatelj je izvršil samomor nekaj ur prej. Golemba priseže ob njegovem truplu maščevanje nad tistimi, ki so povzročili smrt prijatelja in uničili njegovo domovino.

Od tistega dne je Varšava prizorišče junaških činov in presenetljivih dogodkov nekega Jana Kolosovskega; povsod se pojavlja, a nihče ne ve, kdo je to: v zrak lete mostovi, zlobni voditelji umirajo, ljudstvo se po njegovi zaslugi upira. Ro-

ka maščevalca sega po zločinih in izkoriščevalcih, medtem ko pomaga kmetom in rešuje delavce suženjskega dela. Povsod po stenah beremo ime: Jan Kolosovski.

Okupator ga neumorno išče, toda maščevalce spreminja obraz, glas kakor je potrebno. Iz duhovnika se prelevi v antikvarja, invalida, barona in končno v policijskega majorja.

Vsa njegova podjetja imajo smešen videz, a resen uspeh, dokler ne pade v roke sovražnikov, ki ga obsodijo na smrt. Toda njegovi tovariši ga rešijo in ko se Golemba udeleži neke tajne misije se odkrije skrivnost njegovega imena. Golemba si je namreč nadel ime svojega prijatelja, da bi maščeval teptano domovino in spomin prijatelja, ki se je odtegnil borbi v trenutnem obupu.

Junaško delovanje Golembe preneha in na čelu svojih tovarišev pomaga še pregnati sovražnika.

RADIO

Nedelja: 9.30 Kmetijska oddaja; 13.00 Glasba po željah; 17.00 To kar vsakdo rad poslušaj; 19.15 Pester koncertni spored; 20.00 Pevski koncert zbora iz Padrič; 21.00 Vesela ura (Clani SNG);

Ponedeljek: 12.10 Popularna češka glasba; 18.15 Komorna glasba; 19.00 Zdravniška oddaja; 20.00 Sportna poročila; 20.10 Pevski koncert sopranistke Pavle Potratove;

Torek: 12.10 Iz romantične glasbene zakladnice; 13.00 Pesmi slov. skladateljev; 18.40 Dunajski valčki; 20.00 Zbor iz Sv. Jakoba - dirigent Svava;

Sreda: 12.10 Ruske pesmi in plesi; 13.00 Glasba po željah; 13.45 Igra Alfred Cortot; 18.15 Prokofjev: Koncert za violino in orkester v D duru; 19.00 Zenska oddaja; 20.00 Pevski koncert basista Milana Pertota; 21.45 Slovenske narodne pesmi; 22.00 Dana Ročnik.

Četrtek: 12.10 Glasba iz oper in revij; 13.00 Slovenske narodne; 18.00 Komorna glasba; 19.00 Slovenščina za Slovence;

Petek: 13.00 Glasba po željah; 13.40 Violinski virtuoz; 18.15 Iz opernega sveta; 19.45 Narodne pesmi slovanskih narodov; 20.00 Klavirski koncert - Bratuš; 21.30 Iz del Ludvika van Beethovna;

Sobota: 12.15 Sovjetska lahka glasba; 13.00 Glasba za najmlajše; 13.40 Partizanske pesmi; 18.00 Smetana: Češka pesem za zbor in orkester; 19.30 Slovenske narodne igra na harmoniko Mario Sancin.

ŠPORT

ZAČETEK NOGOMETNEGA PRVENSTVA JUGOSLAVIJE

Sestanek komiteta za balkansko-srednjeevropske igre

Glede na posvet v Budimpešti prinašamo izvleček iz članka v Borbi z dne 12. septembra, da bo tudi naša športna javnost poučena o resnici gonje tudi v športu proti Jugoslaviji s strani nekaterih vzhodnoevropskih demokratičnih držav. Konferenco je sklical glavni tajnik komiteta balkansko - srednjeevropskih iger. FISAJ sploh ni dobila dnevnega reda konference, do čim so druge države dobile razna protislovna obvestila. Nekaterim je bilo javljeno, da bo na dnevnem redu premestitev lahkootletškega šampionata iz Beograda v Budimpešto, drugim pa zopet, da bodo razpustili balkansko - srednjeevropske igre.

Ko so prišli delegati, na sestanku v Budimpešti, niso tam našli glavnega tajnika Likiardopula, ampak samo njegovo pismo, v katerem je izjavil, da iztopa iz komiteta, prav tako tudi Romunija, ki jo zastopa tudi pr-dlaga, da se igre razpuste. Na konferenco niso prišli predstavniki Bolgarije, ki so pozneje na telefonsko sporočilo odgovorili, da jim je Likiardopol kot glavni tajnik in predstavnik komunije svetoval, naj se tega sestanka ne udeleže.

Zaradi takega postopka glavnega tajnika, so vse prisotne delegacije oporčeno protestirale in obsodile njegovo delo. Odločile so, da z zasedanjem prekinemo in da bodo prisotne delegacije Jugoslavije, Trsta, Češkoslovaške, Poljske in Madžarske preučile pismo.

Na prihodnjem zasedanju je bilo tagoj opaziti, da so delegacije Poljske, Češkoslovaške in Madžarske zavzele isto stališče kot ga je zavzela Romunija, namreč, da se konferenca razpusti. Te delegacije niso mogle opravičiti romunskega postopka z nobenim argumentom in so zato skusale, da grede preko odločbe prvega sestanka, po katerem naj bi bila prva točka dnevnega reda preučitev romunskega pisma. Jugoslovanska delegacija se s tem ni mogla strinjati, posebno ker so hoteli odločiti na osnovi romunskega predloga doseči z preglasovanjem brez kakršne koli diskusije. Z zahtevo jugoslovanske delegacije se je strinjala tudi delegacija Trsta. Poskus menjanja dnevnega reda ni uspel in jugoslovanska delegacija je dobila možnost, da podrobno odgovori na romunsko pismo.

Glede na demokratiški značaj športnega sodelovanja v okviru balkansko srednjeevropskih iger je jugoslovanska delegacija predlagala, da se trditve romunskega predstavnika odbijejo kot popolnoma nepravilne in neosnovane. Jugoslovanska delegacija se je izjavila proti razpustitvi balkansko-srednjeevropskih iger. Tržaški delegat je opozoril konferenco na ogromno podporo, ki so jo dajale balkansko-srednjeevropske igre demokratičnemu športu v Trstu. Naglasil je, da dejansko izroča razpustitev balkansko - srednjeevropskih iger demokratične tržaške športnike jasistom in imperialistom in jih izolira od športnega sodelovanja s fizikturniki ostalih držav.

Delegacije Poljske, Madžarske in Češkoslovaške niso niti z eno besedo ovrgle izvajanja jugoslovanskega in tržaškega delegata in so prešle na hitro izglasovanje odločbe o razpustitvi balkansko - srednjeevropskih iger. Postavile so enoten predlog, da se obstoječa organizacija razpusti, vsa tekmovanja, ki so še v programu odlože in da skličejo čez mesec dni v Budimpešti konferenco, na kateri bodo reševali vprašanje formiranja nove organizacije in novih športnih odnosov.

Odločbe budimpeštanske konference brez dvoma predstavljajo težak udarec mednarodnemu sodelovanju v športu. Te odločbe so rezultat težnje, da se proti - jugoslovanska gonja prenese tudi med športne odnose.

Lahko bi postavili vprašanje, zakaj hočejo odgovorni funkcionarji v demokratičnih državah onemogućiti svojih športnikov, da bi prišli v Jugoslavijo. Odgovor je samo eden. Jugoslovanska fizikultura kakor tu-

di vsa jugoslovanska stvarnost, predstavljajo živ dokaz, kako so lažnive in neosnovane klevete, ki jih gonijo v demokratičnih državah. Toliko bi se namreč lahko pričel vsak pošten človek, ki bi samo en dan bival v Jugoslaviji. Zaradi tega in zgolj zaradi strahu pred resnico, katero žele prikriti, prekinjajo danes odgovorni funkcionarji v demokratičnih državah športne odnose z jugoslovanskimi fizikturniki, čeprav toplo žele to zvezo športniki njihovih držav kakor tudi jugoslovanski fizikturniki.

ATLETIKA Lahkootletške tekme v Beogradu

Namesto balkansko-srednjeevropskega prvenstva v lahki atletiki bo v Beogradu velik četverboj, na katerem bodo sodelovale ekipe Srbije, Hrvatske, Slovenije in Partizana.

V nedeljo so imeli v Mariboru lahkootletski miting, na katerem je bilo doseženih nekaj dobrih rezultatov. Zlasti je bila dobra Gradišarjeva, ki je postavila najboljši letošnji rezultat v skoku v višino s 145 cm. Na 100 m je tekkel Petater 11.5 sek.

Čehoslovaki prvaki v košarki

V nedeljo je bilo zaključeno balkansko prvenstvo v odbojki. Nedeljske tekme so se končale z naslednjimi rezultati:

Moške ekipe: CSR-Jugoslavija 3:0, Poljska-Trst 3:0, Romunija-Madžarska 3:1. Zenske ekipe pa so med seboj tako odločile: CSR-Jugoslavija 2:0, Romunija-Madžarska 2:0.

Prvenstveni lestvici sta naslednji:				
Moške ekipe:				
CSR	6	6	0	18:0
Jugoslavija	6	4	2	14:7
Bolgarija	6	4	2	14:11
Poljska	6	3	3	11:11
Romunija	6	3	3	10:11
Madžarska	6	1	5	6:15
Trst	6	0	6	0:18
Zenske ekipe:				
CSR	5	5	0	10:1
Poljska	5	4	1	9:4
Jugoslavija	5	3	2	7:5
Romunija	5	2	3	4:7
Bolgarija	5	1	4	5:8
Madžarska	5	0	5	0:10

Prejšnjo nedeljo se je pričelo jugoslovansko državno prvenstvo v nogometu. Preden pričnemo obravnavati rezultate pretekle nedelje, bomo opisali še nekaj zgodovine povojnega jugoslovanskega nogometa.

Prvo nogometno prvenstvo FLRJ se je pričelo jeseni 1. 1946. Zanj je tekmovalo 14 moštev, med katerimi so igralci «Partizana» pokazali odkrito naumot in so potem konec sezone za 5 točk pred drugoplasiranim moštvom osvojili državno prvenstvo.

17. avgusta leta 1947 se je pričelo tekmovanje za drugo prvenstvo FLRJ. Število najboljših moštev se je v drugem letu zmanjšalo na 10, istočasno pa so pričeli tudi s tekmovanjem v drugi ligi, v kateri je bilo 11 moštev. «Dinamo» je na tem prvenstvu pokazal najbolj stalno formo in po vrsti premagoval svoje nasprotnike in postal nov državni prvak. Drugi je bil «Hajduki» in tretji «Partizani».

Po nekaj mesecih počitka se je v nedeljo pričel zopet «lov» za točkami. Pričele so težke in nevarne borbe v prvi ligi, ki bodo odločile o tretjem prvaku Jugoslavije v nogometu.

Sedaj pa na nedeljske rezultate:

Na «startu» za jugoslovansko prvenstvo je sedem starih moštev iz lanskega prvenstva. Njim so se pridružila še tri moštva: «Budućnost» iz Titovgrada, najmočnejše moštvo iz Crne gore, «Sloga» iz Novega Sada in «Naša krila» moštvo jugoslovanskega letalstva iz Zemuna. To so «prišlekli» iz II. lige, kamor so se pa obratno vrnila tri moštva, ki so se lanj najslabše izkazala in bila prav na «repku» kvalifikacijske lestvice.

«Naša krila» so bila krščena s tekmo z bivšim državnim prvakom «Dinamom», ki se je pravkar vrnil s turneje po Belgiji in povsod zmagoval. Precej igralcev Dinama je sodelovalo tudi na olimpiadi, toda... vse to ni nič pomagalo, da ni dobil tako plemenite lekije, ki je ne bodo Dinamovci pozabili prav do konca sezone: namreč rezultat 2:0, s katerim so ga tolkla «Naša krila». Dinamo trenira sedaj stari Glazer, ki sicer ni hotel odgovoriti na vprašanje, ko so ga vprašali, če bo Dinamo tudi letos prvak. Našel je samo imena. Pohvalil je vratarja, govoril o odličnem napadu, ki pa to nedeljo ni bil kar nič preveč odličen. Sicer se pa športni kritiki za to nedeljo tolažijo: Dinamo se je zatajil... No bomo videli.

«Partizani» to nedeljo ni igral. Trener Spitz pravi o svojem moštvu, da

NOGOMET

njegovim ljubljencem letos ne bo ušla zmagata za prvo mesto. Sicer pa — izjav trenerjev res ne bomo prinašali, že vidimo, da so preveč zaljubljeni v svoja moštva. Kdo bi jim se kaj verjel. Toda Partizanom ni kar tako. So ljudje tam, na katera bodo morala prav pošteno misliti moštva, ki bodo hotela «samo» misliti na morebitno konkurenco Partizanu. To so: Sostarić, Lazarević Atanacković, Minda Jovanović, Čajkovski, Mihajlović, Senčar, Bobek, Valok, Radunović, Strnad in Petrović od Rdeče zvezde.

«Metalci» je sicer izgubil odlično zvezo Roberškega, toda moštvo je pomladil s tako dobrimi silami, da je «Budučnost» odpravil kar z malo prehudim rezultatom za začetek: 7:0. Budućnost ga je sicer malo polomila, ker si je upala na prvi nastoj z nekaterimi premladimi igralci, tako da je bil «Metalac» ves čas v premoči.

«Crvena zvezda» je dobila pomoč od Palfija (Spartak-Subotica) in Ciasaka od pančevskega «Dinama». V nedeljo se je srečala z «Lokomotivo» in jo premagala z 2:1. Lokomotiva se je v glavnem branila «nadležnih» gostov, ki so na vsak način hoteli doseči svoje. Res, najboljša je bila ožja

obramba pri njej. Toda konec koncev tudi ta ni pomagala — in Rdeča zvezda ima eno točko v dobrem.

No, pri «Hajduku», «staremu moštru iz morja» ni nič posebno novega v moštvu. Letos bo igrala stara garda, le trenerja nimajo več tistega, ki jih je vedno čuval pred nezgodami (Bogdan Cuvaj) in s katerega pomočjo so vedno ljubosumno gledali, da bi se prirnil prav na vrh tabele.

Zato to nedeljo «Hajduki» menda ni pokazal nič kaj posebnega, čeprav je igral doma. V prvem polčasu je bil s svojim nasprotnikom «Sloga» enakovreden, v drugem polčasu pa je šel v napad in ji trikrat potresel mrežo.

V drugi ligi nastopa 9 moštev, prihodnjo nedeljo pa bodo dobili še «Proleter», ki je to nedeljo premagal «Tekstilca» in s tem vstopil v II. ligo.

V Ljubljani se je v nedeljo zbralo 4.000 gledalcev, ki so končno le videli, da so Slovenci «nogometiša». «Ljubljanska Enotnost» je premagala «Dinamo» iz Skopja s 3:1. V «Sarajevu» je domače moštvo premagalo «Dinamo» iz Pančeva s 3:2, v Splitu je premagal «Mornar»-«Podrinje» z 7:0, «Metalac» (Zgb) pa je igral s «Spartakom» 1:0.

Italijansko prvenstvo v nedeljo

Italijanska moštva so se pripravila za jesensko srečanje. Kakor se zdi, težijo danes pri njih po angleškem sistemu igre. To so vidne posledice zadnjega gostovanja angleške reprezentance v Milanu, ki je italijane z lahkoto premagala. Zato so si moštva, ki finančno dobro stojijo, preskrbela angleške trenerje in kupila igralce celo s Švedskega. Kako daleč so šli pri menjanju sistema igre, vidimo zlasti po tem, da je Atlanta prodala Todeschinija samo zato, da bo laže pristopila k igri, katere bo naučil ostale igralce angleški trener in ki je Todeschini noče igrati.

Inter je dobila novo «zvezdo» Pallida Nyersa za težke milijone iz Francije. Kaj milijoni, pravijo, le da je ta «tujec in gamba», in tako stvar je težko najti v teh časih.

V nedeljo pa se začne za res, po tej razpredbi.

- Bari - Milan
- Bologna - Roma
- Fiorentina - Palermo
- Genoa - Padova
- Inter - Sampdoria
- Lazio - Juventus
- Lucchese - Triestina
- Novara - Atalanta
- Torino - Pro Patria

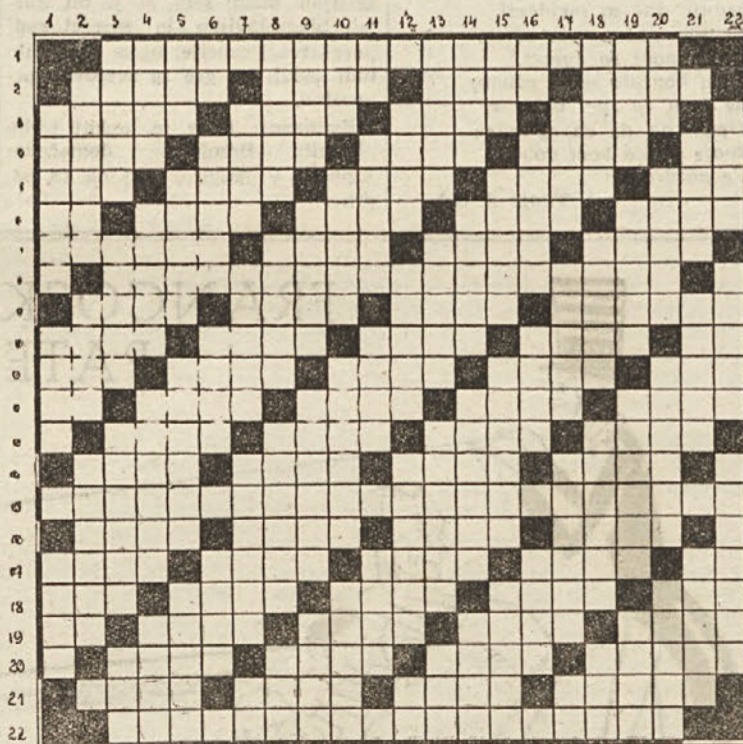
RAZNE VESTI

Dubrovniški Jug je postal letošnji prvak Jugoslavije v plavanju s 26.218 točkami pred Primorjem (Reka) in Enotnostjo (Ljubljana).

Letalo na reakcijski pogon model 108 je postavil nov svetovni rekord s hitrostjo 1200 km na uro. Bilo je hitrejše od zvoka.

ZA BISTRE GLAVE

KRIŽANKA

Vodoravno: 1 + 8 + 15 + 22 — kitica Gregorčičeve poezije; 2. del hiše; moško ime; žensko ime; skica; 3. tkanina; rastlinska bolezen; planet; reka v Jugoslaviji; 4. mesto v Arabiji; bivaljšče; domača žival; izloček; laški spolnik; 5. literarna tvorba; nesoglasje; hlap; ptica; žuželka; 6. zaimek; znano avstrijsko zdravilnišče; žensko ime; prevoz; na steni; 7. žensko ime; ptice; značaj; rusko mesto 9. pregrada; zmrzal; pripadnica evropskega naroda; mesto v Italiji; 10. ogenj; Zupančičev oče; pred vsemi drugimi; ptica; brez začetka; 11. gozd; kosilo; indijski knez; orožje; primitivna mera; 12. kraj v Sloveniji; prebrisan; jed; nevestina imetje; stavba; 13. obrtnik; drža; denar; jena; 14. kraj ob morju; moško ime (v narečju); visok kol; telesni organ; 16. plin; tovaril; azijska država; žensko

ime; 17. skrb (narobe); kovina; tujka za onega, ki se šopiri s frazami; domača žival; kratica za častni naslov; 18. moško ime; človek, ki je gaj zagrešil; moralnost; oskrba; nagib; 19. zaimek; okras; Shakespearjev junak; del telesa; otok v Sredozemskem morju; 20. lovska priprava; geometrični lik; okrepčilna pijača; rrvatski fant; 21. moško ime; slovenska reka; krma; moško ime.

Navpično: 1. cilj; kos leša; judovsko moško ime; 2. orodje; strmina; država v ZDA; 3. naravoslovje; staroslovansko božanstvo; majhna obutev; industrijska rastlina; 4. žensko ime; zgraditelj labirinta; neresničen; muslimanski sodnik; 5. zaimek; kmetstvo; poslopje; okrogel; plin; 6. veznik; plovno sredstvo; gora na Koroskem; mesto na Češkoslovaškem; 7. tožba; ima smisel za lepo; jugoslovanski minister; značilna primorska besedica; 8. star denar; vojaška enota; zapiralo; nemška sporna pokrajina; 9. domača žival; rezilo; jugoslovanska pokrajina; plemenitaš; 10. klas; oseba iz «Tortiliškega predmestja»; slovenski politični lirik; zanikrnost; 11. števnik; veliko evropsko mesto; krma; bolezen; 12. slovenska reka; kraški izraz za železen obroček na ročaju noža; delavec; kratica za utež; 13. jed; rimski cesar; češko mesto; dragocena tekočina; 14. žensko ime; lesni odpadek; tropično drevo; zmešnjava; 15. jugoslovanska republika; odprtina; ugankarjev primek; nevaren človek; 16. kvaški zaimek; rastlina; moč; voda; 17. azijska država; vez; revolucija; veznik; 18. inštrument; krma; Zupančičev rojstni kraj; nekaj dobrega; 19. azijska država; rija; skupnost; prisega (star izraz); 20. Shakespearjev junak (fonetično); priprava za čiščenje; jesenska nezgoda; rusko mesto; 21. znameniti hrib pri Innsbrucku; spravljamo pridelke; obrtnik; 22. stran; nevarna družčina; hrib na Primorskem.

POSETNIČI

St. Kovač
Cer

A. T. Časnik
Poljane

REŠITVE IZ PREJŠNJE ŠTEVILKE

Kvadratna dvojica: 1. Siam, 2. Irma, 3. Amur, 4. Maraton, 5. tuba, 6. obad, 7. nada.

Kvadrat: 1. nakit, 2. Azori, 3. Koper, 4. Irena, 5. tiran.

Besednica: 1. nakit, 2. stena, 3. čreda, 4. tesen, 5. afekt, 6. Celje, 7. konec, 8. Irena, 9. mlaka, 10. silva, — 1. čopič, 2. Atena, 3. sreda, 4. jesen, 5. efekt, 6. zelje, 7. lonec, 8. arena, 9. tlaka, 10. oliva. — Cas je zlato.

Kupon št. 84

za nagradno tekmovanje
Ljudskega tednika

LJUDSKI TEDNIK

Odgovorni urednik

KOREN JOZE

Tiska z dovoljenjem AIS-a
Tržaški tiskarski zavod
v Trstu, ulica Montecchi 6
Tel. uredništva 49-11

Rokopisi se ne vračajo

